

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Pervana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69709)

mendarunt magnopere, & prædicarunt deinceps apud omnes; hoc sanè factò aduersa illa, & falsa corrui opinio, tum verò nostri ordinis munia perspecta satis apud omnes extiterunt. Hoc tamen, alterum non dissimile, quod per eos ipsos accidit dies, longissimè confirmauit. Nam ex primarijs tres pecuniosè certè homines, Patrem ipsum Rectorem, desperata iam salute accersiere; multorum fuit opinio, eos magnas opes Collegio legaturos: licet enim ab ægrotis pater fuerit consultus in testamentis condendis, ipsi tamen, religiosi in ea ciuitate quædam testamento legarunt; Collegio verò, etiamsi pater totos illos dies ac noctes ipsis adfuisset, atque ad extremam vsque horam moribundos adiuuisset, nihil tamen reliquerunt. Quæ res admiratione affecit omnes incredibili; atque vt calumniosa illa opinio euanesceret effecit, sed illud maximè, vt nostrum deinceps institutum religiosissimum venerarentur, ac in hac parte, singularem Societatis, in suis munijs obeundis, puritatem, sinceritatemque admirarentur.

PROVINCIA PERVANA.

QVONIAM hæc Prouincia adeo longe, lateque protenditur, vt à Nouo Regno Granatensi (quod est supra Æquatorem gradus decem, quâ ad Septentriones vergit) ad mille ducenas leucas, amplius etiam excurrat, vsque ad Paragua-

gua-

guanum, & Silense Regnum quod ad gradus est quadraginta versus Austrum, ad optimam ipsius administrationem, conseruationem, propagationem, conseruationemque in omnibus, visum est expedire, vt maiori Prouinciæ parte interiecta, ex Collegijs, ac sedibus, quæ ab æquinoctio ad septentriones sunt, altera vice-Prouincia; altera vero, ex ijs, quæ magis ad Austum vergunt, designaretur. Sunt in his omnibus locis socij trecenti quadraginta vnus. In Prouincia octoginta Sacerdotes; Icholares quinquaginta tres; viginti tres Nouitij; fratres Coadiutores sexaginta tres. In Collegio Limensi duo supra centû. In domo Probationis, quæ extra muros est huius ciuitatis, vna cum sancti Iacobi sede, sunt quatuor & triginta. In Collegio seminario sancti Martini nouê. Collegium Cuzquense socios habet triginta quinque; In Arequipensi duodecim sunt socij. In Collegio Silensi sancti Iacobi viginti. In Guamangensi Collegio (cui annus hic dedit initium) septem. In Iuliensi sede duodecim.

IN Charquensi vice-Prouincia, (quæ Chuquisaquense, Potosinum, Pacense collegia continet, nec non missiones duas, ac sedes Tucumanam, ac sanctæ Crucis in monte) socij sunt sexaginta sex. In Chuquisaquensi collegio viginti. In Potosino Collegio, quindecim. In Pacensi quatuordecim. In sede, ac missione Tucumana nouem. In sancta Cruce in Monte octo.

IN Noui Regni vice-Prouincia, (cuius sunt Quitense collegium cum eiusdem ciuitatis seminario, sedes tres Panamana, Carthaginensis, & ciuitatis sanctæ Fidei) quinquaginta quatuor sunt socij. In Quitensi collegio viginti septem. In Collegio

legio seminario sancti Ludouici tres. In Panama-
na sede vndecim. In Carthaginensi sede sex. In
Noui Regni sede decem. Vita functorum nume-
rus septem; quatuor Patrum, & Fratrum trium.
Aggregatorum viginti.

COLLEGIUM LIMENSE.

CAPUT est hoc Collegium ac reliquorū om-
nium Seminarium; atque vt à studijs initium
faciamus, (est enim hoc ex præcipuis eiusdem mi-
nisterijs) in minoribus quidem, quæ latinitatis
sunt, adeo hoc anno scholasticorum numerus ac-
creuit, vt necessum fuerit gymnasia protendere:
ex vna classe, duodecim se ad Religiosum statum
receperunt: duo fustibus aduersus feminas quas-
dam castitatem defendere; Alter non parua ar-
genti summa ab alia inuitatus, & allectus, non mi-
nus hanc, quàm illud contempsit, Alter ne suam
periculo castitatem obijceret, in aegestate viuere
prælegit.

DECEM iam erant anni, ex quo duo ex nostris
Patribus in Regia Academia, alter quidem Pri-
marius Theologiæ Professor, alter verò Artium
Magister extiterat; anno præsentis, Academiam
non adierunt; sunt tamen in nostris scholis magi-
sterium suum profecuti, magno cum totius Aca-
demix, & summo scholasticorum omnium luctu,
atque dolore; qui difficultates non paruas con-
temnentes, ad nostras scholas confugere: ac ar-
tium quidem Magister earum cursui finem impo-
suit, omnesque discipuli, gradum publicè sum-
ma

ma

ma cum sua, tum etiam Societatis laude suscep-
runt. Montis Regalis Comes, Prorexque huius
noui orbis scholas nostras inuifit, Peristilio (quod
amplum admodum est) aulæis Damascenis, ac
magna simul epigrammatum, Ænigmatumque
multitudine mirifice exornato, quod se Prorex
maximi fecisse, aperte satis ostendit; iussit enim
affixas omnes chartas à suis ipsius militibus custo-
diri, ne vel vna desideraretur. Velle quippe se di-
xit ad Dominum Castellæ Comestabilè cognatū
suum eas omnes mittere. Inter reliqua tamen, vt
ipsemet, tum signis, tum verbis lætitiæ, amoris,
gratique animi significatione plenissimis indica-
uit, oratio illum delectauit summopere, quæ à
Rethorices Magistro, magna etiam cum audien-
tium omnium iucunditate habita est.

N E C minus celebris, licet admodum luctuosa,
paucos post menses fuit in æde nostra eiusdem vi-
ta functi sepultura: incredibilem attulit eius obi-
tus, tum Regno vniuerso, tum maxime huic ci-
uitati tristitiam, atque dolorem; quæ publicis
supplicationibus, ac flagris, ad sanguinis vsque
profusionem, sacrificijs, orationibusque decretis,
Proregis salutem à Domino quàm enixè petiuit.
Secesserat valetudinis causa, ad leucam vnã, in
villam quandã Dominicanorū Patrum, nec cum
modica salutis spe: vt primum tamen morbi gra-
uitas mortis illum periculi instantis admonuit,
duos ad se è nostris Patribus iussit accersiri, quo-
rum alteri externa, magnique momenti negotia,
alteri vero animi curam commisit; quorum neuter
prius ab illo, quam ipse hac ex vita felicissime
discessit. Iussit corpus suum in templo nostro de-
poni; vbi ad dies nouem demortui funus summa,
&

& debita celebritate curatum est perhonorifice, accurrentibus ad id nimirum, & Ecclesiastico Senatu, & omnibus Religiosis ordinibus; erat templum nostrum, pullis ex serico tapetibus, omni ex parte contextum: atque Epigrammatum, Hieroglyphicorumque tanta fuit multitudo, atque varietas, ut mirum admodum videretur, tam exiguo temporis interuallo, rem tantam fuisse confectam. Regio Senatui vniuerso, qui Proregi in horum Regnorum administratione successit, mirum in modum in hac occasione, labore suo, & industria Societas satisfecit.

Ad conciones frequentia, vtilitasque ex eisdem percepta, magna fuit: quidam ex nostris cum aduersus nimium, superfluumque corporis ornatum concionaretur; ad eas rem angustias redegit, ut duæ ex primarijs feminis nusquam se, vel re minima exornaturas, quæ ad corporis elegantiam, atque lautitiam conducere videretur, voto confirmarint. Nobilis alter concione finita, in eum se templi locum è vestigio recepit, vbi confessiones excipiuntur, ibique colli superfluum ornatum sibi detractum (quam præsertim lautitiam acriter concionator reprehenderat) in terram deiecit, summoque cum animi sui dolore, nec minori presentium admiratio:ne pessundedit; aliumque sibi domo iussit deferrî, quo, & ad concionatoris doctrinam, & ad veri Christiani mores conformari videretur.

FVERVNT & è confessionibus sui fructus; sed istud tantum perstringam; cum duo in prava satis consuetudine viuendi iacerent, alter ut ab illa resurgeret Nosocomij mendicitatem, atque molestias non paucas, omni corporis oblectamento,

mento, ac voluptati prætulit. Femina verò ea dicebatur ac faciebatur, quæ desperati sunt propria; sed tamen cum aliquantulum collegisset, ter, ut animum confessione expiaret, templum quoddam petiuit, sed nusquam tamen a quo, prout exoptabat, audiretur inuenit: qua de causa veluti abique omni leuaminis, atque salutis spe, verba fundebat afflictionis, ac desperationis suæ significatione plenissima. Hæc inter, vocem sibi audire visa est, qua admonebatur Societatem ut nostram adiret, vbi tot, tantisque malis remedium esset inuentura; vocis huius efficacitate commota mulier (erant tunc nostri omnes in magno illius odio) licet instante iam nocte, templum nostrum ingreditur, petit confessarium, ac forte fortuna, in eum ipsum incidit, qui illius socium audierat; quod quidem, ut illius animi saluti plenius consulere-tur, maximi momenti fuit, nec pro tanto, ac tam singulari ab Immortali Deo accepto beneficio, poterat facile ab agendis gratijs cessare.

SPIRITUALIA exercitia summo animorum fructu susceperunt multi. Cuius optima quidem illa sunt, quæ hac de causa, externa etiam, ac sensibilia doloris sui, dæmones ipsi signa dedere. Quendam ex his iacentem in lecto, adeo dæmon vehementer oppressit, ut cella egressus, ad vicinam cuiusdam Patris confugerit, vbi solum ipsum pro lecto maluit habere, quam ad suam redire. Alterum, ut è cella Pater semel exiuit, sedentem vna cum sedili, sic in altum sustulit, ut vocibus, atque clamoribus, cellam etiam egressus, Patris auxilium imploraret. Est item fructus huius, atque utilitatis signum manifestum, adeo diuersa, atque præclara vinendi ratio, quam iam inde quidam
inie-

inierunt. Præter eos enim, qui sanctissimum Religionis habitum susceperunt, alij sæculares vitam inculpatam ducunt, exemploque suo maximam afferunt reliquis omnibus vtilitatem: sed duo præsertim, quorum alter, quem dæmon inter exercitia magnopere afflixit, ita est Crucis sanctissimæ mortificationem amplexus, vt præter alias corporis asperitates, toto anno, ac bis quidem singulis hebdomadis solo pane, & aqua ieiunet. Alter quantumuis in summis educatus delicijs, frequens est in flagellis, ac cilicinis vestibus, tres sæpe dies integros transigens omnino ieiunus; quibus similia possent addi non pauca. Prædicti omnes, se Patri, ac Duci Spirituali adeo gratos ostendunt; vt ex ipsis duo, in via publica, ad illius se pedes abiecerint, eos vt de oscularentur; hac enim grati animi significatione, pro acceptis à Deo beneficijs, deprecatori Patri gratias agebant.

PUBLICAS hospitaes domus adierunt nostri; in quibus Sacerdos vnus confessiones totius vitæ plus centum excepit. Delatus est quidam punctim cæsus, patrique adstanti dixit, se (quæ Dei Opt. M. miseratio est erga homines) mortis periculo non aliam ob causam ereptum, nisi quia imaginem quandam ea in corporis parte, qua fuit percussus, gestabat; ad deferendam imaginem de domo Chirurghi, seruus mittitur, ibi enim obliuionis causa relicta fuerat; atque vt delata est, apparuit manifeste ipsam potiùs gladij cuspide cæsam fuisse, dein per lapsum gestatorem ipsius.

PVER septem, octoue circiter annos natus, moribundus decumbebat; ijsque, quibus ægroantium erat cura commissa, sacramentorum ca-

pax nequaquam videbatur, Accedit Pater, illum alloquitur, eumque, & ingenij, ac discursus esse celerrimi, & sacrum Baptisma minimè suscepisse comperit: quo vt primum mundatus est, summa cum omnium, & admiratione, & lætitia ex hac vita migravit. Vocatus est de more quidam ex nostris, ad ægroti cuiusdam confessionem excipiendam, cuius domus ab huius ciuitatis flumine longe non abest; quum primum domum ingreditur, hominem ex fluminis alueo semiuiuum eductum nuper esse, illi nunciatur; Adit Sacerdos, si qua forte possit morientis hominis animi vulnera per confessionem curare. Iuuenem inuenit, qui vigesimum primum annum nondum attigerat. Dolo quippe illum quidam alter ad fluminis ripas abduxerat, pugioneque confossum in aquas deiecerat, raptabatur pæne exanime corpus vndarum viscum ecce quidam sese Indi, à quibus prospicitur, in aquas conijciunt, extrahunt hominem efflantem iam animam, deferuntque in Xenodochium, vbi Pater illius confessionem excipit, ac dum sacro oleo perungitur, vitam Deo reddidit. Accepti vulneris magnitudinem, & aquæ copiam epotam, dum medici attentè considerant, hominem tamdiu in vita permanisse, & supernaturæ vires, & iuxtà vnus Dei potentiam maximam esse consentiunt. Iuuenis vero singulare hoc susceptorum Sacramentorum beneficium, eo præsertim Deo acceptum referebat, quod esset ex Sanctissimæ Virginis Sodalitate Mexicana; vnde paulo ante ad has Prouincias commigrarat. Egerat præterea eadem illa ipsa hebdomada cum nostris, de sua in Limensem hanc etiam Sodalitatem cooptatione.

D I S P A R I valde exitu, sex circiter diebus elapsis, vitam alter finiuit; vigesimum quintum annum agebat, & cum concubina decumbens, repente loquela priuatur; femina cum frustra omnino remedia aliquot adhibuisset, ad publica valetudinaria illum iussit deferri, vbi, sicut nulla etiam, ex quamplurimis adhibitis, corpori profuit medicina; ita nulla ipse ad animi salutem comparandam, contritionis signa circumstantibus præbuit; quin porius horrificis suspirijs atque gemitibus, terrorem incredibilem conspicientibus incutiebat.

E x Sodalitaribus, vna Sacerdotum est, in qua centum quinquaginta numerantur. Inter eos Cathedralis Ecclesiæ Dignitates pene omnes: & quæ die in eam vnus ex primarijs cooptatus est, beneficium hoc veluti maximum quoddam, ac singulare Prædestinationis suæ signum prædicabat; cumque solere intellexisset, aliquibus hebdomadæ diebus Xenodochia, ægrotis seruiendi causa, à Sacerdotibus Sodalitatis inuisi, ad id ipsum munus præstandum accurrit celerrimus, togamque, ac pileum seponens, pauperibus summa cum animi lætitia, ac voluptate inseruiuit; qua animi summissione præclaro exemplo omnibus fuit, scientia enim inter reliquos, dignitate, atque ætate excelebat. Eum imitatus est, quò in Sodalitatem admitteretur, alter ex Religionis Christianæ Questitoribus. Solemnem diem (qui Præsentatæ Virgini sacer est) percelebri, vt assolent, cultu egerunt: quadraginta eo die pro Sodalibus vita functis, Sacra facta sunt; quidamque ex locupletioribus Canonicis annuos perpetuos redditus, ad hoc ipsum deinceps eodem die præstandum loca-

uit: eleemosyna verò, que in hac ciuitate pro singulis sacris offertur, est octo argenteorum. Alit ex eadem Sodalitate Virginibus quinque, quò in Religionem admitterentur, dotem constituit, quam, licet vel vni ex prædictis tantummodo designasset, eleemosyna fuisset insignis. Dominus Archiepiscopus epistola, quam absens scripsit, maximi à se fieri Sodalitatem hanc aperte significauit; Perspicit quippe, quam aptos ad animarum curam gerendam, Sodalitas hæc oratione, ac meditatione, ministros instituat.

SÆCULARIUM etiam Sodalitas celebris est; singulis quibusque Dominicis diebus, ducentis amplius ad priuatas collationes confluentibus socijs, qui in Pœnitentiæ, & sacre Eucharistiæ sacramentis, frequentes admodum sunt. Die Sanctis omnibus sacro, quingenti supra mille, vt suis cuique Diuus obtingeret, cõuenerunt. Nec defuerunt huic tantæ celebritati Regij ciuitatis huius consiliarij, inter quos omnes, quàm plurima pro fidelibus vita functis suffragia designata sunt, sacra vero speciatim amplius mille, pro quorum singulis octo argenteorum (vt dixi) eleemosyna necessaria est. Nec minus Sodales Virginis erga viuos, quam erga mortuos, opera Charitatis exercent. Vincitorum carceres inuisunt frequentissime, indeque liberalitate sua, atque industria soluunt permultos; atque etiam in Xenodochijs percurrendis sunt assidui: præsertim verò die Purificatę Virgini dicato, nec nõ primo ipso Pentecostes die affluentissime, ac delicatissime socij omnes, Primatibus tamen ducibus, ægrotis pauperibus cibum expensis proprijs subministrarunt.

SCHOLASTICORVM Sodalitas, quæ in hoc Collegio cæteras antiquitate præcellit, in suis spiritualibus exercitationibus eadem, quæ semper, extitit: conceptam sine labe originali Virginem (cuius sacer dies illi solemnus est) proposito litterario certamine, per dies octo ludis celebravit; octavo data præmia ijs, penes quos summam esse ingenij, atque eruditionis, iudicium fuit, omnia conclusit latinus Dialogus magna cum adstantium lætitia, ac voluptate.

S V A M etiam Æthiopes habent Sodalitatem, quorum, in hac vna ciuitate, numerus duodecim millia. Statutis temporibus, ad vltronea verbera, ad collationes, ad exempla, ac confessiones, communionisque sacras accedunt: sacellumque hoc anno Sanctorum nostrorum Patrum Ignatij, Xauierij, Borgiæ, & Stanislai imaginibus mirabiliter exornarunt; qua in re quater centum monetarum (Pesos vocant) sumptus, ac plus etiam posuerunt.

N E C deest Indis sua item Sodalitas; carceres, ac publicas hospitales domus, constitutis sibi diebus, inuisunt; semel (vt huius generis reliqua omitteram) tanta ciborum affluentia vtriusque carceris vincis ministrarunt, vt præter ingentem multitudinem, cui satis, superque factum est, potuisset abundantissime duplo maiori satisfieri. Mirum est quanti inter ipsos Indos hæc Sodalitas fiat, vtque in eadem frequentanda vitæ suæ emendationem positam esse cognoscant. Quidam ex hac Sodalitate coniugem in adulterio deprehensam, cum vellet præ nimio, sed iusto animi dolore, gladio confodere; eandem ad pedes prouolutam, duplici conditione vita donauit; Si nimi-

rum omnibus Dominicis diebus cum reliquis Indis, de more, ad doctrinæ Christianæ elementa addiscenda, exhortationesque audiendas templum nostrum adiret; peccataque sua omnibus vitæ diebus, nostris tantummodo confessione aperiret. Atque suum consilium optimum fuisse, experientia ipsa edoctus est. Huius Sodalitatis Indis intermedijs, animis multorum, de quorum salute erat spes perexigua, remedium allatum est; tribus præsertim, qui nomine quidem, ac vulgari existimatione Christiani, re tamen ipsa, cum nondum sacro Baptismatis fonte essent abluti, in dæmonis potestate, ac tenebris versabantur. Indus alter, qui sceleratam valde vitam degerat, siue in somnis, siue in vera quadam, cælestique visione, in inferos iam iam sibi visus est deturbari; ac re ipsa deturbandus, ni Angelus se illi obtulisset Patronum, qui vitæ eidem emendationem præcepit, consuluitque, vt apud quendam ex nostris scelerum maculas confessione deleret; quoquo modo se res circa visionem habuerit, exitus certe optimus fuit; incredibili siquidem animi dolore, ac veræ contritionis signis crimina rite expiauit, ac confessione finita, vitam simul finiuit hanc miseram, æternæque suæ salutis spem magnam reliquit.

DOMINICIS, ac ceteris diebus festis ad portum maritimū, qui duas ab hac ciuitate distat leucas, excurritur; sua in eo domus est Societati, atque Ecclesia, inter omnes, quæ ibi sunt, optima. Aduentus præsertim, & Quadragesimæ tempore Pater vnus duobus cum fratribus mittitur, vt mane in templo nostro, sub vesperum verò in foro concionetur; Fratres autem ingentem ex omni
homi-

hominum statu multitudinem, qui non minori voluptate, quam eius rei necessitate, eo vndique confluunt, doctrinæ Christianæ proponunt, atque explicant elementa. In recens constructi Xenodochij dicatione Pater concionabatur, incidit forte in illud de diligendis inimicis, quod tanta diuini Spiritus vi pertractauit, vt quidam ex auditoribus, qui tres iam integros dies inimicum, occidendi causa, quæsierat, animum, atque consilium ita mutauerit, vt Ducem maximum Portus conueniens, petierit, vt inimicum suum accersiri, iubeat; ad cuius, vt ptimum adfuit, pedes ipse, qui ab eodem iniuria affectus fuerat, se primus prouoluit, veniamque petiuit; quod adeo Deo gratum fuit, vt pro iniuria condonata, nouam quandam homini, diuinamque mentem iniecerit, se Deo in Xenodochio illo, pauperibus inseruendi gratia, in perpetuum voto consecrandi. Cum iterum concionator alius eundem portum peteret, hora certe, nescio quas ab causas, satis insolita, de via, nullo sibi sine proposito, fortè decessit (inscientem proculdubio diuinus Spiritus ducebat) incidit in duos homines, qui inuicem lacerati ad singulare certamen contendebant, ac propter loci, temporisque opportunitatem, non poterat non miserabilis exitus expectari. Pater illos lenibus ita verbis placauit, vt ad nostrum eos templum ducens, se inuicem amplexati fuerint, alterque alteri iniuriam libentissimè remisit; crimina per confessionem eluerunt, animoque iam optime affecti, Patre ministrante, ad sacram Christi corporis mensam accessere, qui paulo ante à perpetua dæmonum Societate non longe distabant.

SINGVLIS etiam annis ex hoc Collegio, in Iquensem vallem, pro Aduentus, & quadraginta dierum ieiunij tempore excurritur; & quidem, qui hoc anno missus est, à primo ex hac ciuitate egressu, vberimos per omnia intermedia loca fructus percepit. Catechismum quacumque iter fecit, edocuit, confessiones excepit, & concionatus est, tanta cum populorum omnium acceptione, voluptate, atque lætitia, vt non leuis esset inter ipsos de Patre ad se deferendo contentio; neque id ipsis satis erat, quin discedentem etiam Patrem per alienos vicos, atque oppida sequerentur. Excipiebatur vero non raro in lætitiæ signū cymbalorum pulsu; tantaque alacritate accurrebant laudi, vt ipsi Parochi mirarentur summopere; quemadmodum ex hac cuiusdam epistola, ad huius Collegij Rectorem missa, aperte satis perspicitur. Haud scio qui possim lætitiā, ac voluptatem celestem, quam Patris. N. aduentus huic nostro, ac vicinis omnibus oppidis attulit, explicare, qui vel vno temporis momento, plures catechismo, confessione, ac prædicatione, quam egomet decem totis annis, ad pietatem instituit; quo vero maius fuit in eius aduentu gaudium nostrum, atque lætitia, eo certè breuissimo eiusdem discessu, maiori affecti sumus mæiore, atque tristitia: neque enim vel quindecim dies cęlesti eiusdem conspectu, ac consuetudine frui nobis licuit, qua omnium animos, sed meum præsertim sic ad se allexit; vt vellem omnia mei corporis membra in dispersas linguas conuerti, ad huiusmodi hominum, ac Religionis eorundem matris laudes prædicandas. Quatuor præsertim hominum animis in hoc itinere, in summa necessitate constitutis, remedium

dium attulit Pater. Quidam natione Hispanus, ignarus Indicæ linguæ, dum in eadem Patrem audiret concionantem, adeo fuit diuini Spiritus virtute commotus, vt post multam noctem, egrotanti animo quærens medicinam, ad eum confugerit. Necessum fuit aliquando, dum idem Pater iuxta fluminis cuiusdam ripas iter faceret, eiusdem vada superare; locum, ac tempus ad id opportunum ignorans, imprudens sane, & absque consilio, non tamen sine præcipua quadam Dei prouidentia, in tres incidit Indas iam pæne summa senectute confectas, intrâ dumos habitantes, Creatoris sui prorsus ignaras; quæ rebus ad fidem pertinentibus satis instructæ, summo cum suo ipsarum, tum etiam Patris gaudio, atque lætitia, saluari se Sacramento expiarunt.

F R V C T V S quadraginta dierum ieiunij videtur Paschatis tempore simul collectus: ex tribus enim huic proximis Indorum oppidis, singula singulos Paschæ dies publica, ac generali Sanctissimi Christi corporis refectione celebrarunt, ad quam se Indi afflictionibus corporis externis, concionibus, similibusque modis diuersis comparauerant. Tantique ab ipsis ad hanc cælestem mensam admitti fiebat, vt ad proximum annum id ipsum à Patre quam enixe contenderent, quamlibet promittentes viuendi normam obseruare, quam vellet ipse eisdem præscribere. Denique eadem contentione, ac feruore res est finita, qua fuerat incœpta, ac multa quidem, quoniam vulgaria, præmittuntur; illud vnum perstringam, maximo reliquis omnibus exemplo, atque vtilitati fuisse venefici cuiusdam, ac flagitiosissimi Indi à Dæmonis castris, ex quibus incredibilem cunctis pestem infe-

infe-

inferebat, ad Christianā militiam traductionem.

R E D D I T I sunt Deo ex hoc Collegio tres, primus Cosmas à Tebar ætatis vigesimo septimo anno, ab ingressu in Societatem duodecimo. Obijt Guamangæ inter Limam, & Cuzcum; quò finito iam Theologiæ curriculo, sacrorum ordinum suscipiendorum causa petebat. Patria Limentis, vbi inter nostros singulari quodam animi candore ab incunte ætate educatus est, & plausu maximo totius huius ciuitatis in Societatem cooptatus. Etenim cum in Tragedia Mariæ Scotiæ Reginæ personam egisset, (eius enim historiam continebat) adeo in omnibus corporis actibus, signisque animi, strenue se gessit, vt nullum non in summam quandam, inauditamque admiracionem rapuerit; asseruerintque, nec vel ipsius Scotiæ Reginæ acerbiorē esse potuisse animi sensum, grauitatemue maiorem, quam puer significauit. Instabant multi varijs ex Religionibus, vgebantque tum puerum, tum patrem ipsius, vt quoniam illum Religioni fore daturum nomen, certo sciebant, suam adiret; futurum enim prænoscebant, vt qui se in re parua magnum adeo exhibuerat, quamcumque ingrederetur Religionem summopere eandē illustraret. Prorex etiam ipse cum coniuge, qui colloquio interfuerunt, puerum ad se iubent accersiri, summaque cum liberalitate offerunt, quæcumque petat. Puer vero instanter exorare, vt quandoquidem Collegij Societatis I E S V Rector, Pater Ferdinandus à Mendoza Excellentiæ suæ frater esset, efficeret, vt in Societatem admitteretur, ad idque ipsum alterius cuiusdam Religionis Moderatorem, Proregis familiarissimum deprecatores adhibuit. Proregi, ac

Pro-

Proreginæ, non minus grata, quam læta atque iucunda exitit petitio, impetrant vt ipso B. P. N. Ignatio sacro die in Societatem cooptetur, cuius se fidum valde, dignumque filium ad extremum vsque vitæ diem semper præbuit; quo & illi Deus singularem quandam æternæ spem salutis iniecit, & ipse nobis præ vberrimo huiuscemodi, sed immaturo, decepto iam tamen ex arbore fructu, dolorem summum, tristitiamque reliquit.

SECUNDVS obiit Ioannes de Aluarado ex Burgensibus montibus, ætatis suæ vigesimo tertio anno, ab ingressu in Societatem quinto. Venerat dudum ex Hispania, & quoniam assidua quadam, licet non admodum vehementi febre leuari non poterat, huius ciuitatis cælum mutare salutis causa necessum fuit; comitatus est illum ex nostris frater, eidem vt inferuaret: se in ægritudine gessit patientissime, nec patientiæ suæ præmium prorogatum est, exultans enim gaudio, atque lætitia singulari ex hac vita decessit; vt ad huius Collegij Rectorem Sacerdos quidam, in cuius obiit domo, in hunc modum scripsit. Verba me, tempus, ac ratio deficiet, prius, quam vel minimam eius solatij, lætitiæque partem explicem, quam ex hoc vno Ioannes de Aluarado percipiebat, quod in Societate IESV vitam finiret; Litanias Virginis Sanctissimæ, aliasque preces, nec non suauissima carmina voce contenta decantabat; lætos eidem nuncios de felici ex hac vita discessu, proximo ante ipsius obitum die, mihi afferenti respondit: in meum, o Pater amantissime, pro tam felicibus, exoptatisque nuncijs, complexum venias; meque pro tanto beneficio, cum aliud non possim, pro te Deum optimum instanter deprecaturum firmissime

fime

sime recipio. Petijt Athanasij sibi symbolum legi, ac post versus singulos, decantans ipse respondebat, Credo utique; quater Sanctissimum Christi corpus, opportunoque tempore sacrum oleum suscepit: me in primis, templum dein meum felicissimum duco, quod sanctissimi huiusce Fratris corpus contineat. Hæc Sacerdos ille in sua epistola.

TERTIVS fuit Pater Iosephus Tiruel quatuor votorum Professus, virtute in hac Prouincia, ac pietate insignis; duo de quadraginta annis in Societate vixerat, admissus Compluti summo academiae totius exemplo, in cuius maximum, nobilissimumque Collegium erat iam cooptatus. Illud vel ab ipso in Societatem ingressu prudentia, ac sanctitatis specimen dedit, ut parum post Tyrocinium, Placentiae Collegij Rector creatus fuerit; quod quidem summa cum omnium satisfactione, ad quinque annorum spacium moderatus est. Inde ad has Prouincias duodetrigintra ab hinc annis est missus, ubi toto hoc tempore, sua illa in administrando dexteritate, prudentia, atque consilio, Societati magnopere inseruiuit. Diuturna quadam, molestaque ægritudine Deus illum amantissime afflixit, qua ipsius videndi Dei cupiditas adeo in horas singulas augebatur, ut si quis forte illum iam meliuscule habere diceret, id vnum molestissime ferret. Patientia sua, verbis, ac vultu, quendam ex illis antiquissimis, sanctissimisque Ecclesiae Patribus referebat; & qua die ipse iam ante prædixerat, mortuus est.

D O M V S P R O B A -
T I O N I S C I V I T A T I S
L I M E N S I S .

PRIVS, quam ad alia diuertam, de reliquis sedibus, quos Limæ Societas habet, dicendum videtur, atque vt à Domo Probationis incipiam, quæ modo prope sedem Sancti Iacobi extra muros huius ciuitatis existit, noui nihil occurrit, præter præclarum Nouitiorum progressum, cum ea Regularum obseruantia, tum magistri, tum etiam Constitutionum nostrarum, nec non eorum omnium, quæ Societatis Nouitiorum educatio postulat, qua maior exoptari nequeat. Quiddam tantummodo addam de paterna illa Dei Opt. M. in nos, resque nostras cura, ac prouidentia singulari, qua huic nuper Probationis Domui mirificè consuluit. Carebat integro Fundatore, Dominus tamen Antonius Correa sanctæ Inquisitionis officij Receptor, animi magnitudine, prudentia, ac vitæ sanctitate insignis, ad plenam Domus foundationem, tria millia in singulos annos obtulit ducatorum Castellæ; & (quæ eiusdem pietas est, ac vitæ sanctimonia) ipsemet chartarum instrumenta marte suo confecit, adeo nostræ viuendi rationi conformia, vt in similibus euentibus exemplar omnibus præclarissimum esse possit.

A c licet tantam pecuniæ copiam præsentis argento soluerit, id tamen omne, maximi animi homo nihil reputat; eademque se modò nobiscum gerit ratione, qua ante hanc tantam liberalitatem
gere-

gerebat; omnem prorsus respuens gratę memorię significationem, quam solent nostri similibus exhibere: adeoque hoc Societati officium præstare exoptavit, ut instaret, vrgeretque vehementer, quô hanc suam eleemosynam admitteremus; fore etenim videbatur sibi (vt ab eodemmet postea sapius accepimus) quę sua essent demerita, vt Deus Opt. cuius summa hæc beneficia sunt, digniorem alium, ad opus hoc diuinę maiestati gratissimum, anteferreret. Nec mirum videri debet illum in re honorificentissima adeo liberalem extitisse, qui ad alia opera, non sic mortalium oculis manifesta, centum ducatorum millia est elargitus. His, alijsque similibus charitatis, pietatis, ac misericordię officijs intentus, tot à Deo momentis singulis, ac tantis cumulatur beneficijs, vt non solum ad fortunas illius externas, accessiones frequentissimas, ac maximę fiant, verum animus etiam illius percrebra, ac summa accipiat incrementa virtutum, quibus sæcularis eo inculpatę vitę inter reliquos nitet candore, vt cum optimis quibusque Religiosis hominibus, non immerito possit cõparari. His Domus hæc Probationis ad victum, cultumque habeat necessaria; & (quod etiam illi decrat) loci situm opportunum elegimus.

SEDES SANCTI IACOBI EXTRA MVROS.

QVANTAM in hoc Oppido ex nostrorum opera, labore, atque industria, Indi omnes vtilitatem capiant, sæpe alias scripsimus. Illud hic fuit addendum, communi omnium consensione posse

posse templum illius omnibus, quæ Indis hominibus in his sunt Prouincijs, esse archetipū; sacra supellectili, vestibus, ac ornamentis, reliquisque omnibus ad diuinum cultum necessarijs. Altare maximum hoc anno, duo itemque alia, quæ eidem collateralia sunt, optimæ exornarunt picturæ. Musica etiam multiplici, atque optimo instrumentorum genere magnopere excellit: ac præsentis quidem anno, & instrumenta, & libri varij, atque diuersi ad rem necessarij Mediolano, Neapoli, ac Roma ad ipsos delati sunt; quo summos sibi ad musicam exacte perdiscendam, animos addiderunt: ac vicinorum populorum Indi eo his maxime inuident, quod videant ipsos à Societate tum in his minimis, tum in alijs grauioribus, nec non in omni, quod sese offert, negotio, tantopere iuari. Fructus ex hoc campo perceptus, labori, atque industriæ nostrorum, proportionem respondet. Indus quidam cum a quodam ex nostris concionatoribus accepisset, quot, quantæque vtilitates & commoda hominum animis, ex vera in sanctissimam Virginem pietate promanent; adeo est sanctissimo illius amore succensus, vt se eidem in sacello quodam, quod est in hoc templo Sanctissimæ Virgini dicatum, perpetuum seruum consecravit; quod ita perfecte opere compleuit, vt nulli non summo solatio sit, atque lætitiæ: pro quo illi officio Virgo Sanctissima optimam quandam, maximeque diuinis consilijs consentaneam viuendi normam impetrauit; præsertim vero in diuinorum sacramentorū susceptione felicissime perseuerat.

ALTER cum de summa illa, profundissimaque Dei Creatoris, ac Domini sui obliuione, in qua

qua

qua peccatores versantur, audisset; ad concionatoris se pedes, mox ut fecit dicendi finem, abiecit, atque in omnium conspectu, ita etiam ut à multis posset audiri, se peccator in illum Dei creatoris sui omnino oblitum esse predicabat; orare proinde, summisque precibus obsecrare, sibi ut remedium adhiberetur. Alius quidam veneficus Indus ad hoc oppidum peruenit, qui sanitatis corporibus male affectis afferendae specie, pestilentissimum animis morbum inducebat. Detectus tandem est, ac summum vitae suae periculum edoctus, peccata item grauissima proposita, quae ipsius causa contra Praepotentem Deum fuerat commissa. His atque alijs huiusmodi, ita Deus illum caelesti sua luce perfrudit; ut venefica sua omnia instrumenta, coram multis è populo, in ignem coniecerit, maximisque animi doloris signis, ab omnibus, qui aderant, veniam est deprecatus propter ea, quae sui causa contra immortalem Deum peccata commiserant.

Hæc inter, genibus flexis petebat, ut si forte in simile deinceps scelus incideret, eadem ipse prorsus ratione, qua instrumenta illa sua, in ignem mitteretur; quæ ut omnia felici concluderentur exitu, coram sanctissimo Christi corpore prostratus, summa lachrymarum copia veniam petijt delictorum, caelesteque auxilium, ad dissimilem omnino anteactæ vitæ rationem ineundam. Cum aliquando de eo, quæ sanctis Angelis custodibus cultum, ac reuerentiam debemus, Pater concionaretur, Indus quidam in huiusmodi diuinarum mentium cultum, ac reuerentiam altare quoddam exedificare constituit, quingentosque in eo opere huius Prouinciæ pesos, (ut vocant) insumpsit. Eadem prorsus ratione altare aliud, animorum fidelium
vita

vita functorum constructum est, optimoque coloris nigri serico gauſapino exornatum in eum diem, quo singulis hebdomadis pro prædictis animis solemne sacrum offertur.

COLLEGIUM SEMI- NARIUM D. MARTINI.

EA per hæc omnes Indarum Prouincias de labore, atque industria, quam Societas in hoc Seminario Collegio pueris, iuuenibusque educandis impendit, fama peruasit; vt domus quantumuis ampla satis, ad remque maximè accommodata, multitudinem tamen vndique confluentium minimè capiat. Collegæ centum triginta, virtutis, ac litterariæ exercitationis, sicut aliàs scripsimus; quarum optimum suis quique temporibus specimen præbent. Decimoquinto quoque die omnes peccata confitentur; ac multi etiam octauo ad sacram Christi corporis mensam accedunt. Commune quoddam hoc est Religionum omnium seminarium; ac Magistri quidem Nouitiorum in admissis Collegis ad pietatem, ac Religionem instituendis, laboris fere nihil, atque operæ ponere profitentur. Præter eos verò, qui alijs ex hoc Collegio Religionibus dederunt nomina, aliqui etiam sunt in Societatem admissi; ac die præsentatæ Virgini Sacro, ex quamplurimis, qui id ipsum diu, multumque expetierant, selecti sunt quinque, & in Societatem cooptati. Ex his vnus studiorum omnium curriculum confecerat, Assertionisque Theologicas, parum ante suum in Societatem ingressum, magna cum omnium satisfactione defenderat.

derat. Alius Parentibus, Fratribusque omnibus orbatus, cum multos affinium nobilissimorum potentissimorumque conspectus superasset, post longam satis, exactamque suæ vocationis probationem, multorum admiratione, singularique omnium exemplo admissus est: Erant quippe illi in Hispania præter eos, quos in India habet, annui redditus quatuor millium ducatorum. Propter quotidianam Musices exercitationem, multi petiti huius artis euadunt, qui solemnes festos dies suavi concentu vocum concelebrant.

COLLEGIVM CVZ- QVENSE.

HVIVS Collegij messis copiosissima est, propter ingentem omnium statuum multitudinem: atque ut uberius fructus percipiatur, quinque in eo Sodalitates. Prima Sacerdotum, Limentis similis, in qua ex habitis collationibus atque exhortationibus, aliquid semper ad Dominum Episcopum Præfectus defert, omniumque exactam rationem eorum, quæ peracta sunt reddit: ex quo ille summam semper cœpisse lætitiâ, atque solatium significavit. Illud addiderim; in quodam de subito, atque inopinato Sacerdotis obitu colloquio, Diuinam prorsus Deus Opt. Max. vni ex Sodalibus mentem iniecit, qui post multas, magnasque superatas difficultates, labores, atque molestias, quas in maximi cuiusdam Beneficij consecutione susceperat, & quidem ex animi sententia iam tandem obtenta; expeditis, præmissisque domesticis cum supellectili, ut ipse quoque viam arripe-

arriperet: proximo consequenti die, vniuersam ad se familiam ex itinere reuocari iussit, factaque apud eundem patrem, qui concionem habuerat, totius vitæ confessione, nuncium mundo remisit, & Franciscanorum Fratrum nudis incedentium pedibus, summo totius ciuitatis exemplo, sacram vestem suscepit.

PRÆSENTATÆ Virginis festus dies, qui est illis solemnus, magno templi totius ornatu celebratus est, cereis magnis, & albis omnibus qui aderant, tum Ecclesiasticis, tum etiam sæcularibus distributis. His omnibus Dominus Episcopus, singulari quadam humanitate, alacritate, atque lætitia assiduus fuit. Hoc idem de Sacro Expectationis die, quem Sæcularium Sodalitas celebrem habet, iudicium esto.

SCHOLASTICI etiam Conceptæ Virginis Sodales ad integros octo dies, tanta cum omnium voluptate, atque lætitia, varijs orationum, & carminum generibus, festos dies suos peregerunt, vt ex omnibus octo diebus, neque Episcopus, neque Prætor, nec vniuersus ciuitatis Senatus, magna cum reliquorum omnium multitudine, vel vno tantum, cum tamen tres singulis quibusque orationes haberentur, abfuerint.

EST tandem hoc anno in puerorum vtilitatem altera Limensi similis instituta Sodalitas, Decuriæ nomine; ac Dominicis præsertim diebus vespere, ita in disputando de primis Fidei rebus puerorum lepore capiuntur homines, vt vel ipse Episcopus, nec inuitatus quidem semel accurrerit, quo præsentia sua omnes, ad omnia pietatis opera, pueros etiam excitaret.

EX omnibus, quæ in his Prouincijs, in magnam

nam Dei Opt. laudem cedunt, Primum locum obtinet Indorum Sodalitas, quæ in hoc oppido nostrorum curæ commissa est, tum ob ingentem messis copiam, quod Indorum omnium Occidentalis Plagæ caput, & curia Regia hæc sit; tum etiam ob copiosos, vberimosque fructus, quos (quæ summa Dei in nos est misericordia) ex ipsa nostri percipiunt. Toto anni tempore assidue ad illos feria sexta, Dominicisque diebus manè, ac vespere conciones habentur; conuenientium verò ad id Indorum numerus sex millia. Operarius vnus hoc anno centum quinquaginta, ac plures etiam, totius vitæ confessiones exceptit. Quædam ex his Indis quadraginta annis in Gentilitatis tenebris occulta iacuerat, quo tempore quam plurimos veneficij, maleficique artibus deuinxerat; diuinis tamen permota, atque adiuta subsidijs, cuidam ex nostris aperuit animum, Sacroque suscepto Baptismate, totam se Dei obsequio consecrauit. Miræ illius corporis afflictiones, nam simplici indumento contenta, reliqua omnia pauperibus erogauit; apertæ etiam dæmonis vexationes assidue, quibus teterrimus hostis adeo se ab illa contemptum conquerebatur; omnibus tamen ipsa frequenti Sacramentorum susceptione munita, fortiter, constanter, perseveranterque resistens, vitæ huius curriculum feliciter finiuit.

Huius generis permultæ, mirabilesque animorum mutationes narrari hîc possent, quia tamen vulgares, omninoque præcedenti similes, præmittuntur. Hispanorum etiam hominum in concionibus audiendis frequentia magna, nec minor ex his perceptus fructus fuit: quartus iam erat annus, ex quo miles quidam diabolico, inimicum

micum suum interficiendi, desiderio tenebatur; consulto concionatores fugiebat, ne forte aliquis ipsorum verbis commotus, ad lenitatem, misericordiamque adduceretur. Hic aliquando Sacri audiendi causa templum ingressus est, quo tempore ex nostris vnus concionari incipiebat, & cum absque aliqua ignominia nota, templum ea hora egredi non liceret, vel inuitus interfuit concioni; in qua Pater aptissimam militis animi morbo medicinam adhibuit: ipse tamen diuinæ vocationi resistens, tristis admodum, firmissimoque, nusquam se deinceps huiuscemodi occasione committendi, animo templum egressus est. Deus tamen optimus eandem illi iterum obtulit, atque inuitus etiam in eundem concionatorem incidit, cuius cælesti, planeque diuina verborum vi consilium, atque animum ita mutauit, vt continuo aduertario iniuriam remiserit, & ad Sacram peccatorum confessionem accesserit; quam maximas immortalis Deo gratias agens, pro huiuscemodi humani generis hostis detectis insidijs.

E O D E M sacerdos quidam, alterum etiam sacerdotem interficiendi, desiderij morbo laborabat, in quo deprauato consilio, iuramento confirmato, sex mensibus perseuerauit; atque vt facilius optata adimpleret, sacerdotalibus mutatis vestibus illum peregre quæsitum discessit. Offendit eum quidam ex nostris, qui illac tunc forte excurrebat; ignotum omnino, simulatumque hominem inuitat, quocum dum de cælestibus rebus colloqueretur, ita ad se illius animum, ac voluntatem allexit, vt suum sacerdos animum prorsus aperuerit, seque totum ad illi in rebus omnibus obtemperandum, in Patris manus coniecero; cuius ita

animum emolliuit iste atque disposuit, vt omni prorsus ira, atque odio sublato, precibus Patrem, ac lacrymis exorarit, se vt comitaretur, quoad inimicum inueniret. Præstitit id Pater libentissime; atque, vt primum ad illum peruenerunt, genibus ante crucem flexis, & duobus alijs arbitris sæcularibus, ad eius se pedes abiecit, cuius necem paulo ante tantopere expetebat : eductamque è sinu papirum capitibus, ac querimonijs plenam, veterano inimico, amicissimo tamen, præfenti tradidit; addens, nequaquam se velle huiuscemodi via vltionem de inimicis sumere. Obrulit simul etiam maxillam, vt pro libito alapam impingeret, dummodo illatas iniurias condonaret. Alter vero sacerdos singulari hac animi summissione superatus, ad prostrati etiam se pedes prouoluit, & sancta quadam concertatione de mutuo sibi osculandis manibus contendebant; sic tandem se inuicem complexi, oblitteratis offensionibus, in summam quandam gratiam, concordiamque redierunt.

S A C E R D O S alius, nobilium eius oppidi, cuius sibi cura erat commissa, adeo graues inimicitias susceperat, vt vel sacrum etiam ab ipso factum audire renuerent. Integer iam fuerat inter hæc annus transactus, cum quidam ex hoc Collegio illac pretransiens, & sciens quantam illi oppido dæmocalamitatem intulisset, templum adit, vbi sacerdos feria quarta Cinerum Parochianis sacros cineres imponebat; hominem tantisper ab altari remouet, eundemque tanta vi verborum alloquitur, vt depositis continuo sacris vestibus, quibus erat indutus, ad nobilium domum accesserint: vbi coram omnibus oppidi incolis, summo cum omnium gaudio, atque lætitia volūtatem, & gratiam

tiam mutuo inter se reconciliarunt : ac dextris tandem iunctis , omnes in Ecclesiam conuenerunt , vbi & sacro à suos Parocho cinere aspersi sunt , & rem etiam diuinam , quod integro anno non fecerant , ex eodem audierunt. Sex septemue huic similes in summam Dei Opt. laudem , & gloriam casus acciderunt , quibus grauissimis malis obuiam itum est ; quia tamen vulgares , pretermittuntur.

COLLEGIVM ARE- QVIPENSE.

IN F E S T I S S I M O S huius Collegij , ac ciuitatis casus aliàs scripsimus , pientissimus tamen Deus non omnino similes progressus , atque exitus ijs , quos timebamus , subsequi passus est ; quamuis enim mense Nouembri , quo tempore annus iam integer elapsus erat , ex quo motus ille terræ magnus acciderat (qui ita ciuitatem hanc è fundamentis euertit , vt eam ex iucunda , pulchraque ad aspectum habitatione , ac domicilio , in quendam lapidum acervum conuerterit) duo , singuli ad singula solis latera , nigri coloris naxui visi sunt , quorum alter viginti circiter , alter vero diebus sex perseverauit , quæ plerunque signa , aliaque his similia , in his Prouincijs infortunia miseranda consequuntur. Multi se ad huiusmodi perferenda mala compararunt ; huc vsque tamen , quod in summam Dei laudem cedat , fortunæ aduersæ nihil euenit ; quin potius vberes in præsentem , vberrimos vero in futuros annos vineæ fructus promittunt ; quibus omnes huius ciuitatis,

vicinorumque populorum opes, atque diuitiæ continentur. Nec satis apparet quibusnam beneficijs ciuitatis huius cælum, post tantam laborum multitudinem, homines ad se adeo alliciat; vt vel nunc etiam multi nobiles, magna cum suppellectili atque familia, ad vitam in ea degendam concurrant. Ac mirum sane est quod post sex huiusmodi tot, tantarumque calamitatum annos, cinerum nimirum qui totam hanc Prouinciam penitus obruerunt, arborum excissionis, pecorum, ac fructuum communis pestis, ac tandem post excidium, vastitatem, depopulationemque ædificiorum omnium, cum nullæ ruinæ, nullum populi vestigium futurum videbatur, quinta iam pars ciuitatis instaurata est, foreque speramus, vt huius anni fructibus maior eiusdem pars reædificetur.

Cum autem annui nostri redditus ex domibus maxime nobis proueniant, apta satis sese nobis obtulit occasio patientiæ, ac paupertatis exercendæ; quod tamen quæ prima, ac præcipua sunt in nostris ministerijs, nequaquam impediuit: Hispanorum etenim hominum sodalitas in eisdem, de quibus sæpe alias scripsimus, spiritualibus exercitationibus feliciter perseuerat. Neque item Indis doctrinæ, institutionisque ad pietatem pabulum defuit, præterquam quod bis singulis quibusque Dominicis diebus, matutino nimirum, ac vespertino tempore, conciones ad ipsos habentur; atque hoc quidem aliquoties tanta cum animorum eorum omnium, qui præsentés sunt, commotione, vt dum Pater ad fores templi aliquando concionaretur, omnes simul in eiusmodi questus, atque eiulatus eruperint; vt cû ex longinquis vrbis partibus perciperentur, copiosior multo hominum multi-

multitudo in eundem illum locum congregata fuerit. Præcipuum quoddam gens hæc Dei Opt. Max. auxilium, ad ea præsertim vitia, quibus maxime opprimitur, superanda experitur.

VIRGO quædam humili licet loco nata, (sed vel ideo maximè laudanda) cum se magnopere tentari videret, post alia adhibita remedia, audito fortassis mirabili illo D. Bernardi exemplo, eiusdemque imitandi cupida, se in aquæ frigidissima stagnum immisit, neque inde prius exiit, quam victrix euasit. Alteram Hispanus insectabatur, quam cum in loco arbitris libero deprehendisset, nec posset eandem ad turpitudinem, vel precibus vel minis adducere, vi illam ad id est ausus compellere; ipsa vero vociferationibus, ac questibus, mortem se potius subituram clamabat; cum vero neque ista sufficerent, Dei Opt. auxilium implo-
rauit, ad Virginemque sanctissimam, Siccine, inquit, Parens amantissima, vt inuita huiusmodi vim patiar, permittes? Quibus auditis, Hispanus homo brachia sibi sensim, maximo cum dolore, torpere animaduertit, Virginemque liberam dimisit.

VNUM in his adeo miseris, calamitosisque temporibus solatium Indis est, vtrumque scilicet, instrumentorumque concentus. Festos propterea dies agitant, magna tum musicæ, tum etiam compositarum modulationum celebritate. Collegij angustia quantumuis magnæ hoc anno, atque permultæ, nulla tamen die non magnam Indorum multitudinem claudorum, cæcorumque, & aliorum diuerso morbotum genere præpeditorum, fores nostræ aluerunt. Priuatis præterea, frequentibusque eleemosynis afflictis valde ciuibus ad victum,

ctum,

ctum, cultumque necessaria, Collegium suppeditavit. Quod Deo. Opt. Max. quam gratum extiterit, illud satis ostendit, quod Nobilis quædam femina, quingenta nobis supra duo millia scutorum testamento legavit; & altera ex Indis, sua nobis omnia (pretium vero ipsorum, duo circiter millium peforum) inter viuos donavit, illud addens, cupere se magnopere maiora multo bona possidere, eadem vt illis traderet, qui tanta cum liberalitate nationis suæ indigentiam subleuabant. Atque hæc quidem eleemosynæ ad domus nostræ instaurationem magnopere conduxerunt.

C O L L E G I V M C H I L E N S E .

R E V S huius Collegij, (in quo operarij non minori animi voluptate, lætitiæque cælesti, quam proximorum vtilitate laborant, quod vltra quingentas leucas, sit ciuitas hæc ab huius Provinciæ capite semota) initium dabit D. Andrea à Torquemada Collegij Fundatoris obitus; quem Deus Opt. fastidiosa non minus, ac laboriosa, quam diuturna trium annorum infirmitate exercuit; quo toto tempore mirum patientiæ exhibuit, & cum diuina voluntate conformitatis exemplum, vna cum gaudio quodam, atque lætitiâ singulari, quod ad tantam ipse totius huius Regni vtilitatem, præpotentis Dei instrumentum extitisset; quapropter ciuitas vniuersa, vt communem illum omnium parentem, omni prorsus gratiorum animorum significatione decorauit.

S V I S nostri exercitationibus omnis generis homi-

homines Hispanos, Æthiopes, atque Indos, magna cum totius ciuitatis satisfactione iuuare non cessant; cum nullus non videat, quanta cum animi alacritate, & absque omni personarum acceptatione diu, noctuque ad quemlibet, à quo vocentur, accurrant.

A D Sodalium animos sedandos, componendosque, si qua forte sese rixæ, aut dissensionis occasio obtulerit, vel nominis solius Sodalitatis recordatio sufficiens est. Illud satis hoc comprobatur, quod cum duo male se inuicem verbis affecissent, atque adeo, vt ad gladios iam deuentum esset, postquam, se ijs, qui aderant, interponentibus, ad pacem, concordiamque reuocati domum quisque suam seorsim petiuit; exhibiti à Sodalibus prauis exempli memoria, ita simul animum vexauit vtriusque, vt alter alterius consilij omnino ignarus, ambo Patrem Rectorem adierint, quo commissi criminis, in Sodalitatis iniuriam, veniam consequerentur; eumque in domum nostram conuenissent, miro profecto omnibus exemplo fuit singularis quædam animi summissio, qua alter ab altero veniam deprecatus est.

A L I V S quidam solemnibus die, quo erant omnes post sacram confessionem sanctissimum Christi corpus suscepturi, nulla se ad id pietate, religioneue excitari sentiebat; adhærebat forte tunc temporis lateri domus cuiusdam, cum vocem sibi visus est audire, quæ, vt aliquantulum a loco, in quo erat, recederet, admonebat; secessit ille tantisper, continuoque tota illa domus pars corruit, cui ipse adhærebat, qua procul dubio, ni voci paruisset, obrutus esset: qua re pæne extinctæ suæ pietatis, ac religionis admonitus, ad confitendum

dum

dum cum reliquis, communicandumque accessit, non sine præcipua quadam animi voluptate, & lætitia; quod tantum, ac tam singulare beneficium Sodalitati acceptum referebat.

M A G N A ad conciones audiendas hoc anno frequentia, magna item ex eisdem percepta est utilitas sed maior ex narratis exemplis: maximi momenti confessiones, quas exceperunt nostri, id satis ostendunt. Narravit quidam ex nostris exemplum de homine, qui mutatis vestibus, ac pœnitentis habitu scuticam manu tenens, ad confessionem accessit, dicens multos iam annos præterisse, ex quo tum gravissimorum suorum criminum pudor, tum etiam demonis importunitas, qui summam quandam confessionis difficultatem proponebat, ipsum ab eadem retardarunt: atque idcirco, ne scilicet ab alijs agnosceretur, eo habitu ad confessionem accedere. Addidit his Pater, summo illum cum animi dolore, firmissimoque deinceps non peccandi proposito; crimina omnia per confessionem eluisse. Eadem ipsa nocte intempesta, quidam huiusmodi exemplo commotus, iisdem fere, quibus ille vestigijs, immane saxum dorso portans, eandem etiam, quam alter, egrotanti animo medicinam adhibuit. Profanorum librorum usum, altero exemplo Pater acriter reprehendit, ac proximo consequenti die, ex auditoribus vnus, non exiguum huiusmodi librorum numerum ad concionatorem detulit, eosque omnes in ignem conijci petiuit, utpote qui maximum ipsius animo damnum intulerant, eorundemque loco multos alios pios, ac sacros quæsiuit. Alius quidam mox, ut exemplum de integritate confessionis audiuit, id præstitit, ad quod quadraginta totis annis adduci non poterat,

rat, vt nimirum crimina integre, ac rite expiaret.

INSECTABATUR alius inimicum suum vt eundem fustibus cæderet, cumque viam publicam, quo tempore ad exemplum audiendum conuentus fiebat, pertransiret, copiosamque hominum multitudinem, hora adeo insolita, templum nostrum ingredientem intueretur, curiositate potius, ac nouitate rei, quam proficiendi cupiditate permotus (neque enim huiusmodi exempla vsquam audierat) templum cum reliqua turba ingressus est. Exemplum audiuit (quæ summa illius felicitas fuit) de quodam sibi admodum simili homine, qui vt plenius demonis subsidio de inimico vindictam sumeret, dæmonis se totum seruituti manciparat; dæmon vero illi, vt proprio seruo. S. littera, & clauo, serui notam inussit: quod illius animum exemplum ita commouit, vt absque mora iniuriam remiserit, exemplaue deinceps magno cum animi fructu, & utilitate frequetaret.

MISSIO AD REGIS EXERCITVM.

QVONIAM experientia compertum est, in maximam illud Dei Opt. Max. gloriam, animorumque utilitatem cedere; neque esse à nostra viuendi ratione alienum; missionem illâ, hoc quoque tertio anno, operæ pretiû visum est continuari, quam duobus præcedentibus ad Philippi Regis exercitum, cum harum Prouinciarum Moderatore fieri scripsimus; indigent vt plurimum militum animi huiusmodi subsidijs, nec non etiam Indorum tum fidelium, tum etiam Barbarorum

rum

rum, quos Dominus inter armorum strepitum, clangoremque tubarum ad gregē suum vocitare non cessat. Hac de causa, eò Pater vnus Indici sermonis gnarus, mitti cōsuevit magno cum fructu.

SUNT huius Regni Indi inter occidentales omnes, maximi animi homines, virique fortissimi. Quod adeo verum est, vt æquis armis, ceterisque paribus, Hispanus Indum seorsim expectare nō audeat. Quinquaginta abhinc annis aut etiam amplius bello libertatem, ac patriam quàm acerrime tuentur, tanta mirabilium euentuum varietate, vt Historicis multis scribendi materiam satis amplam suppeditauerint. Consilium vltimum, extremumque remedium illud fuit, vt multi ex diuersis patribus Hispani milites adducerentur, quibus diuersa rebellium Prouinciarum inhabitentur præsidia, & insultantium in nostros præteritis victorijs insolentia coërceatur. Idcirco præter eos, qui ex Peruano Regno missi sunt milites; ex noua etiam Hispania noui exercitus venerunt, ac tandem ex ipsa Hispania, per Argenteum flumen, mille amplius homines peruenierunt: Paraguans, Tucumanisque Prouincijs, altissimis simul, asperrimisque montibus, quibus à Chilenibus diuiduntur, peragratis. Atque hîc proculdubio speratur tam diuturni, atrocisque belli finis futurus, simulque principium conuersionis, ad Christianam Fidem, huius gentis tum ingenio, tum armis potentissimæ; quorum assidua, veteranaque exercitatione, adeo ipsis excellit, vt nec stratagematum varietate, nec aggrediendi audacia, nec constantia resistendi vlli cedat nationi. Nullis olim utebantur equis, neque ante Hispanorum in has oras aduentum, illos hæc plaga ferebat;

rebat ; ea tamen est iam equorum multitudo, & copia (quæ huius Regionis fertilitas est, fæcunditas, & abundantia) vt multis in locis quiuis possit, quoscumque ex equuleorum gregibus, qui cateruatim per agros errantes vagantur, seligere: quæ causa fuit quod Indi quinque millia iuxta militarem disciplinã ordinatissimorum equitû in campis ad præliandum constituerint. Nec sclopetis, nec sulphureo puluere vtütur, quibus Hispani illos maxime oppugnant ; licet, si quæ forte ex his ad eorû manus peruenerint, quamdiu sulphureus durat puluis, strenue eisdem vtantur. Quæ armorum genera tanti ab illis fiunt, vt in diuersis vrbium expugnationibus sericis, ac pretiosis vestibus, argentoque & auro contemptis, solummodo Hispanorum tum defensiuâ, tum offensiuâ arma quærant ; pro ipsisque captas bello personas, summa cum facilitate restituant. Ita bellicis rebus sunt dediti.

M V L T I iam, armis omnino depositis, Euangelica pace fruuntur, quibuscum proximis præteritis annis, magno tum ipsorum, tum etiam Hispanorum hominum fructu, atque vtilitate Pater quidam e nostris vsque ad vitæ, & sanguinis profusionem, constantissime laborauit.

Quis sit rerum huius Regni status, & quæ ad diuini verbi seminationem aptitudo, ac dispositio, perspici satis potest ex epistola quadam Patris Ludouici a Valdiuia, qui cum in hoc Collegio Theologiam doceret, Gubernatore ipso Regni deprecatore, & instante Prorege, quod magna Patris esset, tum Chilensis Prouinciæ, tum etiam eiusdem idiomatis cognitio, quod à reliquis occidentalibus longe differt ; eodem nunc tandem redijt
sum-

summa cum animi sui voluptate, atque lætitia. Atque ut ab ipso navigationis initio exordiamur, hæc in epistola illius, decimo die mensis Aprilis ad me inter medios Indos scripta, continentur.

N V L L A adhuc, ex quo ad hoc Regnum perveni, scribendi sese obtulit occasio: quadraginta sex diebus in navigatione positus, à die nimirum Purificatæ Virginis, quo Lima solvimus, vsque ad eiusdem sanctissimæ virginis sponso consecratum, Dei O. M. auxilio portum tenuimus (quem vocant Hispani, de la Concepcion) & quidem vsque ad trigessimum quartum gradum, prospero ventorum flatu pervenimus; dein tamen furente Septentrione adeo fuit difficilis navigatio, ut in fretum Magallanes nauim fore iactandam, sepe, multumque timuerimus. Preces ad Deum. O. fundebantur assiduæ, confessionis se omnes sacramento expiarunt, & B. Patris nostri Ignatii meritis, cuius quotidie Antiphonam cum Oratione publice decantabamus; Auster ita vim Septentrionis superavit, ut ex trigesimo octavo gradu cum dimidio, nos ad trigessimum quintum, atque adeo ad prædictum Conceptæ Virginis portum feliciter reuocarit.

A D V E R S I casus duo; primus hominis in mare prolapsi, cui auxilium nulla ratione ferri potuit. Secundus succensæ laternæ in supremo puppis positæ, quo tempore, præter vnum nauis clauum tenentem, à quo nequaquam id cerni poterat, omnes arcte, grauiterque dormiebant; exij forte ipse solus, ut pacatæ noctis frueret solitudine, cumque plus æquo vela refulgere animaduertissem, oculos in puppim conuerti, Nauclerique cameram ardentem, & laternam igne penitus absum-

sumptam conspexi; cœpi tunc vociferari, excitatusque è somno Dux quidam, laternæ reliquias in mare prosecit, humectatisque lodicibus ignis extinctus est. Exhortationes inter nauigandum, confessionesque sacræ frequentes admodum. Piorum etiam librorum lectio, vt Iaponiæ Historiæ, & similium, ad duas singulis quibusque diebus horas habebatur; legebat vero Gubernator ipse voce factis contenta, summo omnium exemplo, voluptateque animorum, & lætitia singlari.

Non multo postquam ad portum appulimus, Dominus Gubernator Alphonsus Garcias Ramon, Dominum Illephonsum à Ribera inuisere constituit, qui in gubernatione præcesserat; is vero vt sibi primum de noui Moderatoris aduentu renunciatum est; obuiam eidem processit, Patre Gabriele de Vega comitante, ex cuius conspectu maximam meus animus lætitiâ, voluptatemque percepit: vrbانيتatis, humanitatisque, nec non amicitia inter vtrumque Gubernatorem, signa quam maxima extiterunt. Perrexeruntambo pariter ad præsidia recens extructa conspicienda; ad quorum vnum, magnus nobilium Indorum concursus, bona fide, factus est. Fama iam inter illos percreuerat Dominum Garciam Ramon Ducis nunc denuo maximi munere donatum venire, cuius inter ipsos nomen egregia, ac præclarissima, quæ dum Magister esset equitum, patrauit facinora formidabile, simulque clarissimum reddiderunt. Fama etiam, vt assolet, eorum militum copiam non parum auxerat, qui ex Peruanis Regnis, ex Mexico, atque ex Hispania peruenerant: ego met nobiles Indos (Caziques vocant) allocutus sum, aduentusque nostri finem exposui, Regias e-

Z

pisto-

pistolas, pacisque conditiones alias eisdem, pluribus convenientibus, expositurus: his addidi, me illis optimum deprecatores futurum in rebus omnibus; quo mirum in modum omnium ad me allici voluntates, & quaecumque exoptari poterat, omnia in ipsis gratissimi animi signa conspexi.

I N C I D I forte in vetulam (missionis meae Primitias) annorum octoginta quae cum à me nobilem quendam ex illis Indis, sorores duas coniuges habentem, audisset admoneri, Deum gravissima huiusmodi peccata gravissimis punire supplicijs, nomen sibi Christianae imponi rogavit, se addens esse iam senio confectam, nosseque novis Christianis nova nomina imponi solere. Horam in ipsa instruenda posui circiter cum dimidia, quod, ut Indorum Caziques conspexere, omnes simul sacro Baptismatis fonte ablui petierunt; proximo consequenti die diuinis illos iterum rebus instituit, ac vetulam in tanta necessitate constitutam baptizavi. Mariae nomen, ac simul sanctissimae Virginis imaginem dedi, atque ipsam admonui peccata, ut ante actae vitae summo cum animi dolore detestaretur, qui magna certe cum lacrymarum copia tantus fuit, ut adstantium omnium animos ad id ipsum summo opere commoveret: maximi animi faciebat, & qua par erat, verborum serie perpendebat summam illam facilitatem, ac laborem pene nullum, quo omnium sibi praeteritorum scelerum supplicium condonabatur. Deprecabatur ipsa pro reliquis nobilibus, quod baptizarentur; optimum omnibus in futurum euentum promisi, vetulaeque, si forte deinceps laboraretur, servanda proposui. Hinc ad Iebi propugnaculum, quod octo ab Arauco distat leucis, commigrauimus, quo viginti
Indo-

Indorum Caziques conuenerunt; eos gubernator quo reliquos modo, alloquutus est, responsumq; à me omnes ad reditum simul congregatos, accepturos dimisit: quid ad ipsos noui afferremus obiter significauit, Dominusque Gubernator me addidit inter eosdem antea fuisse commoratum, ipsorumque misericordia commotum Proregem adijisse, a quo legendas mox omnibus litteras de pacis conditionibus afferebam.

DE mundi huius, ac rerum omnium conditore Deo, de animæ immortalitate, de præmijs, ac supplicijs æternis, concionē habui, omnesque Baptismi suscipiendi cupidos sese ostendebant; ex ipsis tamen, quoad plenius sedata sint omnia, pueros tantummodo, ac ætate confectos baptizabo. Dum ulterius progredere, sex, nocte quadam in tempesta satis, Indos offendi, quibuscum longo temporis spatio de rebus Christianæ Fidei locutus sum, cui, si per me liceret, omnes nomina continuo dedissent. Accessit ad me non multo post, solus quidam ex Nobilioribus, petijtque id sibi dici, quod Hispaniarum Rex, Prorexque Peruanæ Prouinciæ Chilensibus Indis scribebant. Nomen illi Hunum Huenù, hoc est passer cælestis, ipsum tamen in Arcem remisit, à meque de alijs maximi momenti rebus, Creatore nimirum suo, ac molitore rerum omnium Deo, de æterna quadam, omnibusque bonis cumulatissima vita, quæ ipsum, me si audiret, auditaque exequeretur, manebat, certio rem faciendum recepi. Duabus integris horis me dicentem libens audiuit, peccataque præterita sibi petijt remitti, qua salutem animi æternam consequi posset; Dixi fieri id minime posse, quoad turbulenti præsentium rerum motus aliquantulum

lum sedarentur; his ille, patriam à se, cognatos, atque adeo omnia huiusmodi bona libentissime relinquenda, dummodo Christianus fieret, atque ea de causa in ciuitatem S. Iacobi cum domino Gubernatore reuersurum se esse prædixit, nisi à me baptizaretur. Blandis illius animum verbis consolatus sum, cumque iam iam lucefceret, quibus diuini etiam verbi affulgeret lumen, animos quæsitum discessi.

S E X in domuncula quadam, vnam annorum nonaginta, assiduaque feбри laborantem reperi, ac post longum de rebus cælestibus habitum sermonem, præsertim vero de sacri institutione Baptismi, omnes, quæ sibi prædicaueram, animi sui motibus conformia esse dixerunt, atque idcirco Baptismum summopere exoptare. Vetulæ, flentibus militibus, Baptismum concessi, quæ proprio idiomate, O me, inquit, felicissimam, Pater amantissime, cui hoc tantum bonum attulisti; reliquos vero bona, vsque ad meum reditum, spe gaudere iussi. Insequenti die hora nona ad Paycuui propugnaculum accessimus, viso interim Indorum sepulchro, in hunc fere modum constructo. Palis quibusdam in modum putealis circumfixis, semilabrum ligneum, altero semilabro coopertam, in medio pendet, inter quæ cadauer, non sine victus, potusque copia, collocatur. Hoc sepulchrum atque prædictum propugnaculum ea sunt arte confecta, vt inexpugnabilia censeantur. Quadringētos hinc Indos inueni, ex ijs quadraginta quatuor Nobiles, alio nomine Caziqes, custodesque pacis confinij Tucapel, quos Dominus Gubernator, longo satis, eruditoque sermone allocutus est; ea mihi omnia, quæ pacis erant, & media ad illam Indis ipsi non

in-

insuauiam, relinquens; bellum tamen cruentum minitans, nisi hisce consilijs remedijsque à me proponendis acquiescerent. Dixi tandem ea, quæ ad pacem pertinebant, ex quo nuncio tantam omnes voluptatem perceperunt, vt vno ore perpetuam se pacem conseruatuos promiserint, quandoquidem seruitutis dein iugum non essent subituri, vt Regis potentissimi præceptum ferebat; & quoniam præcipiebat etiam Rex ipse ne aurum excolerent, tributa se, quoquo modo possent, libenter reddituros sunt polliciti.

Atque Dominus Gubernator trecentos se milites in ea arce constituturū dixit, qui eosdem Indos ab inimicis defenderent, si tamen ipsi ad victum necessaria non quidem gratis, sed æquabili pretio suppeditarent; quam ad rem dum blandis ipsos verbis excitarem, vbi pretio etiam soluto ducentas vix fanecas inuenturos nos esse sperabamus, ecce omnino gratis sexcentas obtulerunt, easque trium dierum spacio in ipsam nostram arcem promiserunt intromittere. His ita finitis postquam me, quem Parentem suum amantissimum appellant, omnes amplexari sunt, longum ad ipsos habui sermonem, explicans æternam me præsertim suorum animorum salutem quæsitum venisse; finitaque concione, quidam ex ipsis medius stetit, quem vocitant Toqui; is se, omnesque, qui aderant, vt præpotentis Dei legi, meisque dictis in omnibus obtemperarent, paratissimos esse pronunciauit. Quo audito, in alloquendo Cazique ingenij acutissimi, duas integras horas posui, cui adeo veritatis lumen affulit, vt me complexari non cessaret; addens se cum vxore præteritam totam noctem insomnem duxisse, quod mentem

Z 3 abijs,

ab ijs, quæ à me audierant, non possent auertere. Instabant alij, vt eadem repeterem, quæ illis pridie annuntiaueram. Ac tandem omnes, postquam omnibus Prouinciæ partibus de tam felici pacis nuncio renunciatum fuerit, concessuros pacem, ac Christianam fidem proculdubio suscepturos esse, fatentur. Ea certe ad sacrum suscipiendum Baptisma illis est dispositio, quam exoptare nos ipsi possemus.

IN alia epistola, duodecima die Augusti anni millesimi sexcentissimi quinti in Arauci propugnaculo scripta, ita pater ipse Valdiuia prosequitur. Ex eo tempore, quo vltimam ad te epistolam scripsi, Regis exercitum tum hac, tum illac iuxta occurrentes necessitates, sum sequutus; pericula, in fluminibus presertim copiosissimis tranandis, quam plurima, & quam maxima expertus. Deo O. M. Societatis officia, ac ministeria gratissima extitisse confido; ac præter ea, quæ cum Hispanis egimus, quæ quia vulgaria præmittuntur, de ijs tantummodo aliqua percurram, quæ inter Indos, ad quos præsertim missi sumus, gesta sunt, Horum conuersionem, humani generis hostis accerrimus omnibus vijs conatur impedire, sed præsertim, qui pacis semper extitit inimicissimus, eam, quam iam pæne habebamus, diuersimode perturbare contendit; ac perturbasset quidem, ni præpotens, sapientissimusque Deus, debili quantumcumque instrumento, remedium adhibuisset. Parua miles quidam Hispanus, vel nulla forte occasione, tres Indos fratres male sustibus cæciderat, quam vicifaci volentes iniuriam, obuiam, amicis conuocatis, militi cum socio, nocte quadam iter facienti processerunt: is tamen, qui in culpa erat miles, equi
velo-

velocissimi fuga salutem consuluit, socium vero nudum omnino, licet absque alio supplicio, reliquerunt. Timuerunt Indi ne quid sibi forte damni ex eo proueniret, in defensionemque sui amicorum opem, & auxilium implorarunt; me huius rei Indi alij certiore fecerunt, admonueruntque simul, illud vnum ad pacem, concordiamque animorum summopere conducere, si ad Indorum ipsemet oppida accederem.

U t igitur perturbatos horum Indorum placarem animos, vna cum equitibus quinque ad ipsos discessi; quamuis enim Arcis custos viginti mecum milites mittebat, id tamen duxi minime expedire, ne supplicium nos velle de ipsis sumere, Indi forte metuerent. Post leucam ab Arce, in cuiusdam montis fastigio Indorum speculatorem, equo insidentem prospeximus, à quo vt primum visi sumus, admotis equo calcaribus ad suos discessit; ego tamen quam maxima potui celeritate reliquis omnibus præiui, quo possem facilius ab Indis agnosci; summa contentione vocem emisi, ipsi tum mihi obuiam processere, vereri se dicentes illorum militum, vt pote inimicorum aduentum; atque id ipsum, quod paucos illos dimisissim, maximi beneficij loco duxerunt. Velle me eos omnes in vnum congregatos ad reditum nostrum alloqui significavi, quem illi vt sibi latissimum, optatissimumque nuncium, per omnia confinia nocte illa diuulgarunt. Vbi ad fluuium copiosissimum deuentum est, Indum ad sacerdotem, qui trans flumen prope ipsius ripas habitabat, cum epistola misi; qua ab illo petebam, vt, quoniam id maxime ad Dei. O. gloriam conduceret, ad me venire moleste non ferret. Hospitio me ea nocte

Indus excepit, & quam potuit humanissime, ac liberalissime pettractauit.

SEXDECIM Indis, qui vt sua mihi dona afferrāt, conuenerant illa nocte cælestia, pro ipsorū captu, explicui mysteria: inde occasione desumpta, quod cū me matutinas preces ad ignis lumen, & splendorem (quoniā lucernæ genus aliud non erat) recitantem vidissent, hominem sic solum loquentē veneficijs artibus vti suspicati sunt, nec me suspicionem celauerunt suam, quibus respondi, nequaquam me esse veneficum, sed tunc me pro omnibus hominibus Deum O. deprecari; quod si radicitus nosse liberet, conuenirent in vnum, meque attentis animis, quid cum omnium conditore, amantissimoque Parente Deo pettractassem, exponentem audirent; id sibi fore gratissimum omnes dixerunt. Partes duas, ex quibus homines constant, explicui; de immortalitate animæ, bonorum præmijs, supplicijsque malorum non nulla: tum illi, Ecquisnam ea nobis Christianis exposuisset? Filium Dei è cælis ad id descendisse respondi; cumque Pueri Iesu, Matris sanctissimæ, ac Christi Cruci affixi imagines illis ostendissem, Crucis simul mysterium, extremum iudicij diem, demortuorumque Anastasim exposui.

POST QUAM aliqua de Filio Dei dixissem, num Deus coniugem haberet, rogauerunt, qua ex interrogatione non mediocrem ipse cœpi lætitiā, quod mihi dicendi de Sanctissimæ Trinitatis mysterio ansa præberetur; Ingenij ipsorum acumen in primis laudavi, quod in hoc quæsito maxime elucebat: sed quoniam magna, & peracuta interrogatio magnam etiam responsonem petebat, eam vt exciperent, quam possent attentis animis,

animis, rogavi. Dixi primum, supra omnem hominum captum esse Deum, sicuti est, cognoscere, ipsumque à se solummodo perfectissime comprehendere; videri tamen à cælestibus incolis, videntumque ab ipsismet Indis, quando ad patriam illam cælestem ad quam erant conditi, pervenirent: eundem tamen Deum O. M. (quæ ipsius in nos erat liberalitas, ac munificentia) multa nobis per Filium suum sanctissimum patefecisse, quæ fide tantummodo firmissima tenemus: Atque primum quidem, reliquorumque omnium fundamentum, de se ipso Deus, Patrem se esse, Filium, ac Spiritum sanctum, tres Personas in Deitatis, ac voluntatis unitate, testatus est. Quoniam vero Deus corporis omnino expers est, feminis adiungi non posse; prædictumque Filium intellectus tantummodo, ac sapientiæ diuinæ prolem esse; modum vero illius productionis esse eiusmodi, ut ipsius cognitio alios longe oculos, aliamque sapientiam requirat, quam nobis Deus cum reliquis omnibus bonis, post hanc vitam communicabit; quoad vero præsens hæc perseveret, fidem tantummodo horum nobis omnium præcepisse.

Hic illi, Si igitur Deus corporis est expers, quibusnam rebus similis est, an non ligno? non lapidi? non cuiquam ex viventibus? Multa respondi esse in hoc mundo, quæ ni vel videantur, vel aliquo alio corporis sensu contrectentur, cuiusnam modi sint, explicari non valent; colorem exempli gratia, si cæco proponas; si de mellis dulcedine cum illo, qui eandem nusquam degustavit, multa differas, nil profus ex istis intelligent: eadem profus ratione non credenti res esse incorporeas, cuiusnam modi ac naturæ illæ sint, explicari non posse.

posse. Vt finem dicendi feci, alij alijs, quæ proposueram, probare dixerunt, licet suorum annalibus, monumentisque maiorum essent difformia. Percupere me dixi, de ijs aliquid nosse: auidui nonnulla, nec vsquam antea intellexeram, Religionem ipsorum manifestis adeo figmentis, atque mendacijs inniti. Sed tamen de his aliâs. Sermone totum illum clausit euidentis Bonitatis Dei nostri, sanctissimeque eiusdem legis argumentum, licet non deessent etiam inter Christianos, qui sanctissimam illam legem non custodirent. Adulterium, furtum, atque homicidium mala quidem esse fatebantur; secus tamen crapulam, & ebrietatem, quæ quidam tantummodo corporis somnus est, simulque coniugum multitudinem. Quibus ego; fateri oportere malam esse coniugum multipliciter, si adulterium, vt est, malum esse concederent, parique proportione, qui homicidium malum dicerent, malam etiam crapulam, & ebrietatem faterentur, necessum esse.

I N S T A R E illi, sibi vt huiuscemodi rerum conexio, ac consecutio explicaretur; quod in hunc fere modum præstiti. Si viri alicuius coniux alteri viro nuberet, adulterium sane illud esset, quantumuis à femina secundæ nuptiæ, vel matrimonium diceretur; quod idem (dixi) de viro esto iudicium; sin minus, discriminis ratio assignetur. Rationi consentanea me locutum esse, dixerunt, sed tamen communi iam vsu, & consuetudine receptum esse, vt primum ex his ignominia locuducatur, non item secundum; his ego, consuetudinem huiusmodi nihil de ea adulterij malitia imminuere dixi, quam ipsum secum semper, & vbi que gentium afferret; non secus quam mentiri, furari

furariæ, licet alicubi gentium ignominia non tribuerentur; semper nihilominus, & ubique malitiam præ se ferrent. Ac de hoc quidem, nec verbum ulterius Iudi; sed inuicem subridentes, à Patre se loquela deuictos esse dictitabant.

Q V O A D alterū vero deceptionis suæ caput, sic eisdem sum alloquutus. Si aliquem vulnerare vel sibi ipsi quempiam manum, pedemue, aut brachium abscindere, ideo malum dicimus, quod homicidij principium, aut illius pars quedam sit; æquiori profecto iure rationem præscindere malum erit; cum penes nullius potestatem sit, homines huiusmodi in pristinam, sanam, atque integram mentem retinere, quoad illius, qui hoc tantum malum intulit, vires deficient; cumque huius omnimoda causa ebrietas sit, eam malam, ac pessimam esse manifestum relinqui. Hæc ita se habere, palam omnes confessi sunt, cuius ipsi signum hoc experiri dicebant, quod nimirum sicuti post furtum, aut homicidium; ita etiam post ebrietatem, integro iam rationis usu recuperato, tristitia non mediocri affecti animi ipsorum manerent.

H I S dimidia noctis pars est transacta; mane vero proximè consequenti, quoniam eorum iam, quæ ibi gerebantur, per omnia confinia fama peruaferat, cibus, varijsque donis, ac muneribus magna nobilium Indorum copia undique confluit; inter eosque tres belli præteriti Duces celeberrimi. Quibus vnum aduentus mei finem hunc esse dixi, ut iniurias ipsis ab Hispanis illatas perfecte nossem, quippe qui filiorum amantissimorum loco Indos omnes, Chilenes præsertim haberem: tum illi innumeris verborum blanditijs, assentationibusque uti, me pariter Parentis amantissimi

tissimi

tissimi loco ducere, sibi que notum satis esse, atque
 perspectum meum in Chilenfes omnes animum,
 ac voluntatem. Præteritas omnes iniurias singilla-
 tim mihi narrari petij; atque vt suam ad me quis-
 que querimoniam deferebat; eam ipse litteris cõ-
 mendabam; quæ res illis omnibus maximæ lati-
 tiæ ac voluptati fuit.

M E post hæc omnia quidam inter ipsos nobis-
 simus, rogauit (nomine Vlabilû) quæ reliquis
 ex Religione explicueram, se suosque ne cælarem
 quamobrem omnes in plateam conuenere, quan-
 ta potui contentione, probare cõpi Creatorem
 quendam rerum omnium esse; sed loquentem me
 interpellauit Vlabilû, dicens, Hispanorum for-
 tasse Creatorem illum esse, quem prædicabam;
 Chilenfium vero nequaquam; nec licere sibi quæ-
 piam alium præter Pillanum suum venerari: Cui
 ego, Gaudere me, vehementerque lætari, dixi, dũ
 ipsum veram Dei legem sic oppugnantem cerne-
 rem; ita enim fieret, vt postquam illam suscipe-
 rent, eandem pluris facerent. Quod si mendaciũ
 quoddam, atque figmentum meum hoc esset, fer-
 rem equidem molestissime, illud a me non posse
 defendi; quoniam vero verius quicquam ne ex-
 cogitari quidem poterat, nulla re magis quam
 oppositis mendacijs, atque figmentis lex nostra
 elucescit. Aliqua, inquam, sicuti ipse de vero no-
 stro Deo dixi; de Pillano isto vestro commemo-
 rate.

T V N C omnes vno ore superbè admodum ar-
 roganterque dixerunt Pillanum suum, Vlmenes
 Indos, (diuites nimirum,) nec non etiam Conas,
 (eos scilicet, qui contra Hispanos præliantur)
 æterna, ac felicissima vita donare, eorumque ani-
 mos

mos nobilibus Indis in discessu ex hac vita præsto esse, ut ipsos etiam in cælum deducant, sanguinemque cadentium in prælio militum, nobilissimum in cælo locum, prope ipsum nimirum solem obtinere; huncque felicium militum sanguinem, rubicundos illos nubium quasi colores esse ferunt, quibus sol, in ortu præsertim suo, & occasu plerumque circundatur. Vel hoc ipsum unum dixi sufficere, quo falsitatis manifestè conuincerentur. Pillanus, inquam, vester id si præstat, iniquus est; multi siquidem, fatentibus vobismet ipsis, nobiles Indi, ac diuites, multi item Conæ, sceleratissimè viuunt; è contra vero pauperes, & egeni non pauci vitam inculpatam ducunt: cur igitur diuites tantummodo cælestibus afficit præmijs, pauperes vero non ita? Cur item sine vlllo discrimine Caziques omnes, & Conas probos, atque improbos?

R O G A V I præterea an Pillanus corporeus esset, nec ne? Asserentibus alijs, alijs vero negantibus, non parua inter ipsos lis est exorta, atque contentio; utrosque tamen à me conuictū iri promisi. Aientibus in primis esse corporeum, dixi, num corpus illud equinum, an vero humanum esset? Humanum dixerunt, capite, manibus, ac pedibus præditum. Caput, rogavi, versus quam partem haberet, idemque de pedibus responderent. Versus quamcumque, liberet ipsi Pillano, dixerunt. Rursus ipse, corporis statura, quantus esset, nobisne maior, an minor? Maiorem multo, responsam dederunt, nequaquam tamen hominem esse. Ego vero, si toto cælo protenderetur, oportere illum, ob circularem figuram pedibus caput pertingere, extensisque etiam brachijs non adhuc
totum

totum caelestis orbis spacium occupare, sicque ex hac in illam partem Pillanum suum esse excursurum. Risum continere vix potui, addens, magna me ipsorum misericordia teneri, qui cum in aliquibus vera loquerentur, vt plurimum tamen aberrarent longe à veritate. Quæ vero ista essent, corpus nimirum Pillani &c. item illa, de quibus vere loquebantur, immortalitas scilicet animorum &c. longius illis explicui.

RELIQVOS, qui Pillanum corporis expertem constituebant; dixi melius respondiisse, cum in hoc vere loquerentur; & quidem corporis ecce iam aliquid expertes fatentur ij, qui se id ipsum de Deo intelligere nequaquam posse dicebant: sed hos etiam præter alia multa in eo quoque decipi, quod præmium animorum choreas, saltationes, & crapulas esse affirmarent; quoniam cum incorporeus sit animus, nec bibere potest, nec choreas ducere, aut digitis concrepare. Neque item corporis expertem Pillanum corporea præmia, vt meliora donare æquum est, cum alijs ipse bonis longe præstantioribus, excellentioribusque quam choreæ sint, & potus, perfruatur. Præclare tu quidem, responderunt, quo etenim pacto absque ore, & guttore animus bibet? Cur igitur, addidi, urnas Chicha plenas (potus est, quo Indi vtuntur frequentissime) vita functorum sepulchris adhibitis; cum cadauera putrida conspiciatis, animum vero ore carere fateamini?

HIS illi, me quidem optime, rationique magis consentaneè, quam semet ipsos dixisse. Ego vero, Ecquid inquam causæ sit, filij mihi charissimi, cur vos decipiam, qui neque aurum, neque argentum à vobis, neque vxores, nec quicquam
aliud

aliud expectem? Patres enim hæc omnia omnino contempserunt, ipsisque sunt prorsus illicita. Cum igitur illa vos doceam, quæ ipsemet mihi teneo, & me vobis doctiorem confiteamini; noueritisque simul (qui meus in vos amor est, atque studium singulare) veniam etiam vobis ab Hispaniarum Rege pro omnibus præteritis iniurijs impetrasse; nec non illud, quod maximi momenti est, ne scilicet à vobis auri tributum exigatur; aliasue, vt solebant, vobis Hispani, molestias exhibeant, meis cur non dictis fidem adhibetis? Præterea cum Hispanis pacem concedatis, qui bellum vobis cruentum intulerunt, & aurum antea, Personaliaque seruitia exigebant, ac nunc etiam, vt agros suos excolatis contendunt: Cur inquam, cum hæc ita sint, Dominum, præpotentemque Deum, qui nihil horum à vobis petit, præter filiorum amorem, quod Pater quoque ipse vester sit, & vitam vobis, reliquaque ad ipsam necessaria suppeditet? Cumque præter hæc omnia, quæ parua non sunt, simul cum vestri corporis exuscitatione, alia vobis in cælis longe præstantissima, excellentissimaque præmia sit donaturus, cur non inquam pacem illi, & obedientiam præstatis.

T v m Indi omnes vera me de Deo locutum esse, maioresque suos fuisse prorsus deceptos, dixerunt; quare, inquiunt, tu nobis, Pater amantissime, cum ipsi quid nobis faciendum sit prorsus ignoremus, viam, qua Vero isti, Optimo, ac Præpotenti Deo placere possimus, demonstra. Hæc, quam plurimis alijs prætermittis, totius colloquij summa fuit: cumque nimis iam aduesperasset, discessimus; præsertim quia militum animos, qui me comitabantur, maximus timor inuaserat, cum
nec

nec Sacerdos, à me per epistolam vocatus, venisset, & ex conspectis in summis montium fastigijs speculatoribus Indis, infidias nobis omnibus ad mortem parari suspicarentur; Ad propugnaculum post primam noctis horam peruenimus, qua pene tota, præ molestia, nihil somni cœpi; eò quod non omnes Indos alloquutus fuisset. Mane non pauci ex Indis ad nos venerunt, qui, cum Hispanorum militum metum causam fuisse discessus nostri, intellexissent, id sibi ludibrio fuisse dixerunt; quod cuiquam vel in suspensionem venisset, ab ipsis Patrem amantissimum, prodendum fore, atque in fidelitatis, sui que in me signum amoris, & benevolentia, à Duce petierunt, me ut unum suæ ipsorum, ad duos saltem dies, fidei crederet, quoniam Indi omnes, quorum multi abfuerant, vehementer cupiebant me longius dicentem audire; hoc quoque ipsum egomet à Duce deprecatus sum. Concessit ille; profectique sumus; ac dum me solum inter gentes paulo ante Hispani nominis inimicissimas iter facientem considerarem; summa quadam meus anirus lætitia perfundebatur; cum præsertim cernerem in medijs illis asperrimis montibus, & cum non leuiter temporis urgebat iniuria, nullas non mihi ab ipsis Indis etiam exquisitas delicias offerri.

L O N G V M fatis nocte illa ad duodecim Indos habui sermonem, qui omnes, quæcumque prædicaueram, verissima quidem esse contestabantur, breuique futurum, ut omnes Christianam Religionem amplecterentur. Tota illa nocte quieti admodum securus, cumque pueriles questus frequentes admodum audissem, infantulam mane, quod sugere nequaquam posset, moribundam inueni;

ueni; rogavi parentes, filiã vt baptisari permitte-
rent, quò recta ad cælum migraret: Annuente-
que Patre, Mater, nullatenus inquit. Cui ego, Ec-
quid inquam times, ò filia, quæ me heri sic de re-
bus cælestibus dicentem audisti? Bonum quidem
illa Baptisma esse respondit, sed tamen futurum,
vt si tunc temporis infans baptizaretur, citius ex
hac vita migraret. Ego vero sincere admodum
dixi, quin potius, si quod illius vitæ remedium
est, vnum illud esse puto, Baptisma: tum illa, &
viuet, inquit, si baptizetur? viuet dixi: tradidit
tum mihi mater infantem, & coram sex Indis, v-
no, qui baptizandam suscepit, Christiano, sacro
illam fonte lustravi. Postmodum infantis Pater ad
matrem, adhibe nunc, inquit, vbera, fortassis iam
sugere valebit; admouit illa tunc mammam infan-
tis ori, & (quæ Dei bonitas est, nostrique omnium
æternæ salutis desiderium singulare) puella sum-
ma cum adstantium omnium lætitia, ac volupta-
te, lac suxit. Tum ego; Ecce inquam, ò filij, non
solum senio confectis sacrum Baptisma, sed pue-
ris etiam recens natis, nedum spiritalis, atque
æternæ, sed corporeæ etiam salutis remedium
existit.

A D E R A T ibi forte centesimum annum agens
infantis Proauia, baptizarique petijt, quam, post-
quam necessaria Fidei nostræ capita edocui, quam
maxima præteritorum delictorum detestatione,
atque dolore præhabito, cælesti quoque illam la-
uacro purgavi; nomen vtriusque Maria, Mariæ-
que sanctissimæ tutelæ, ac patrociniò easdem com-
mendauit: relictisque ceteris optime erga Chri-
stianam Fidem affectis, leucam solummodo con-
sequenti die, aquarum vi, ac multitudine, iti-

Aa

nerum-

nerumque asperitate præpediti progressi sumus. Hospitio me nobilis Indus excepit, quo ingens alia Indorum multitudo aggregata est: tres inter reliquos omnes strenui milites, viri equidem fortissimi; qui vt pacem concederent, ne à proprijs quidem fratribus vlla prorsus ratione adduci poterant. Primus hospitis mei frater ad me propius accedens, humeroque superbè nimis manum imponens, Patiru, inquit, te vnum quæro, te primum ex Hispanis amicè alloquor, meam illam animi duritiem, te vt conuenirem, libuit deponere, de nobis enim omnibus te esse optime meritum, mihi nunciatum est.

I L L I ego, Gaudeo inquam, ò fili, conspectuque tuo vehementer lætatus sum, tua enim ista venusta totius corporis structura, conformatioque pulcherrima, maximi te animi hominem esse, virumque fortissimum præ se ferunt. Sum equidem, inquit ille; meumque, & duorum sociorum nomina, qui pacem semper concedere recusauimus, sunt inter Indos omnes celeberrima. Cum etenim Cazique, seu Primogenitus ipse non sim, sed frater ætate minor, nec colere agros, nec inferuire cuiquam vnquam velim; si vobis me inter fortissimos milites numerare libet, ecce adsum: tum ego, Militem te strenuum exoptamus, teque vnum pluris, quam decem alios Indos faciemus. His ille, designans omnes, qui aderant, Caziques; Istis inquit, omnibus, vel solus ego antepone-
 dus sum: mea etenim opera, auxilio, ac fortitudine omnes indigent; licet enim ij, cum sese offert occasio, præsto sint, ego tamen semper, & vbique militiã exerceo. Meam tunc illi amicitiam, omneque erga Dominum Governatorem auxilium, &
 fauo-

fauorem, quo ab Hispanis omnibus quam maximi haberetur, sum pollicitus. Hic ille dexteræ meæ dextram adiungens, Amicitia igitur, inquit, nostra, summis dein ab utroque officijs diligentissime colatur; domumque petens patellas duas, alteram fructibus, alteram hordeacea farina plenam, detulit; amboque pariter pransi sumus; ac post buccellas singulas os in cælum attollens, flensque simul, Mogelleche Pillam, dicebat, id est, vitam à te, ò Pillane, longam, atque felicem imploro.

Tum ego, Ecquidnam illud sibi vellet? rogavi; Militum, qui vitam continuò in maximo discrimine constitutam ducunt, inueteratam iam consuetudinem illam esse respondit, ut vitam à Pillano Deo suo postularent. Occasione inde desumpta, quod nimirum iure quidem ab eo, qui in cælis est, Deo vita nobis cum reliquis omnibus tum corporis, tum animi bonis promanent, de diuinis cœpi rebus sermonem intexere, omnibusque ipsorum dubijs satisfacere; tum reliquis quidam ex nobilioribus, Mens, inquit, animusque meus huiusmodi rebus omnibus assentitur. Huius enim mundi machinæ principium, quod à Patre audiimus, optime cum animorum fine, ac termino consentit; ac forte is etiam, quem Pillanum nos dicimus, verus hic Deus est, quem Pater nobis prædicat. Quibus ego; Quod vestram de Deo notitiam, varijs erroribus plenam habueritis; Pillanum appellare verum Deum, non expedit; is tamen, à quo vos vitam habere existimatis, Deus est, Deum ipsum dicite. Memini tum forte illius D. Pauli sententiæ, Athenis de Deo incognito prolata.

SECUNDVM ad me ex tribus ijs fortissimis militibus, qui ab eo loco non longe aberat, petij accersiri; eademque qua primus elatione animi ingressus est: primum etiam, me esse affirmans, quem ex Hispanis fuisset ipse allocutus. Cui ego, Fidem vobis ò filij eius rei facio, quod quantumuis Pater sim, vehementer tamen huiuscemodi maximi animi hominum consuetudine, amicitiaque delector. Tum ille, Ipse quoque tibi, militis retento munere, pacem concedo libentissime, at ego; Satis multa supersunt oppugnanda, Hispaniarumque Rex quam plurimis militibus stipendia soluit, inter quos te etiam annumeratum mihi recipio. Rogavi hominem num duxisset uxorem? ipse vero facetè satis, Strenuum, inquit, militem, nec feminis, nec crapulis deditum esse decet, hæc enim vires animi, ac robur debilitant.

Hic tota ferme nox est transacta; satisque mane paruulo quodam, rogatu parentis, baptizato, quatuor comitantibus Indis inde discessi, quorum vnum rogavi, tertium vt ex illis militibus ad me vocaret; abijt, eaque de meo erga Indos animo, ac voluntate, militi dixit, vt continuo equo insidens pulcherrimo, ac velocissimo, compendiarie quadam via nos omnes prætergressus sit. Ex eminenti loco me primus salutauit, quem tamen ipse fratris, ac filij amantissimi nomine vocare cœpi, rogans, vt ad nos propius accederet; En me, inquit, Ducem inuictissimum; Nec dubito, respondi, atque idcirco solus pæne in hoc tot circumsepto inimicis itinere, in vitæ meæ defensionem, atque præsidium comitem te, atque amicum exopto. Id si ex me vnum quæris, ecce, inquit, adsum; seque ex colle fere omnino directo hastam vibrans,

brans, tanta velocitate præcipitem dedit, vt me in maximam quandam admirationem rapuerit.

A M B O pariter ex equis descendimus, nosque inuicem amplexati sumus, statimque ad ipsum, Moris, est, dixi, inter Hispanos, vt vnusquisque iuxta animi sui propensionem exerceatur; qui ad argentariam procliuis est artem, in ea; qui ad futuriã, in ipsa; qui vero ad militarem, in militia verferetur. Cum igitur tua ista animi celsitudo vnico delectetur bellico strepitu, clangoreque tubarum; pacem, quæso, concedas, neque enim vsquam equum, aut arma depones. Istius mihi rei fidem facis? addidit ille. Facio respondi, ac Dominum etiam Gubernatorem, æqui, bonique id facturum ne dubites. Tum me secundo amplexatus est, dicens, me igitur defer ad Hispanos, meum vt nomen (quod vnum mihi deerat, Indis enim omnibus notus satis, superque sum) me inquam ad Hispanos ducas, meum, vt inter ipsos quoque nomen celebretur.

A L I V D quiddã, dixi, & maius his, & melius in te desideratur; Ecquid istud est, inquit? Ego vero, in equos ascendamus, & id tibi totum pluribus exponã; Verum Deum agnoscere, ab eodemque vt filium agnosci dilectissimum, in ipso desiderari dixi: totoque itinere vanam Indorum Religionem, vel superstitionem potius impugnans, varijs eorundem dubitationibus faciebam satis, cum ecce secunda temporis pomeridiani hora, ceruleo colore, ob interpositam nubem, solem conspexerunt, clamaueruntque simul, Perimuntum, id est, res prorsus miraculosa. Quorsum illud dixissent, quæsiui: ipsi vero, Pillanum, irati sui animi significationem, ea ratione militibus dare solitum, dixerunt.

runt. Quibus ego, nubes tantummodo illas esse patefeci, quæ ea tunc parte ventorum vi, sicut alijs alias iactabantur: qua occasione terræ, ac maris rotunditatem, æris, & ignis sedes; septem deinde Planetarum cælos, & vnum stellarum eos edocui; vltimus primum mobile; ac tandem Dei, Beatorumque Domum esse dixi. Cûque ex equis in arenam descendissemus, figuram digito confeci, orbemque hunc sphericum esse magnopere mirati sunt; solemque aut lunam, vt falso ipsi existimabant, nec nasci denuo quotidie, neque interire; atque his addidi, sicuti hæc, quæ vos omnino latebant, vera sunt, ita etiam, quæ vobis de Deo dixi, sunt verissima, licet vos eadem alioquin nunquam audissetis.

Ad flumen tandem deuenimus, nomine Pangue, duabus longioribus ex ijs hastis, (quas Piccas vocant) altum, latissimumque; Pons in eo nullus. Mira profecto auditu res, sed visu mirabilior, quanta cum breuitate, ac celeritate, virgas grossiores virgis alligantes, ac simul etiam secundum ex hastis quasi funem conficientes; mirum inquam fuit, vt ad arborem inferiorem extremum vnum ex ligneo illo, grossiorique fune; alterum vero alterius secundi, ac deliciarioris ad arborem in eminentiori loco existentem vehementer, arctissimeque reuinxerint; seque in flumen primus deiiciens, ac natans, alteras duas funium extremitates deducens, ad duas alias trans flumen pari ad primas proportione constitutas arbores, firmissime similiter alligauerit. Cum vero hominem pedibus grossiori funi innitentem, manibus vero in altum sublatis tenentem deliciariorum, confectumque ex hastis funem, ad me redeuntem conspicere,

spexi, valde equidem percussus metu sum; meque per huiuscemodi pontem flumen nullatenus pertransiturum dixi, futurum enim certo putabam, vt vertigine correptus in medio conciderem. Ac nisi ab Indis me super humeros eductum iri intellexissem (quod sibi facillimum esse dicebant) nequaquam me huiuscemodi periculo obijcere auderem.

P R A E C E D E N T E igitur altero ex Indis, altero vero subsequente, ab utroque enim, tum vestis cingulo, tum manu porrecta magnopere adiuuabar, tandem praetergressus sum. Ac licet periculum magna mihi fuerit admirationi, maiori profecto postea fuit illa animi promptitudo, alacritasque singularis, qua milites ij, alioquin ferocissimi, ad omnia, quae proprio suo, amantissimoque parenti praestarent officia, mihi quoque praesto erant; hoc quippe me ad res omnes necessarias amantissimi parentis nomine compellabant. Deuentum est ad propugnaculum per aliud non minoris, quam primum latitudinis, ac profunditatis flumen, transitus praedicto prorsus similis, etsi metus in me longe minor. Gracis Arcis Dux egit his militibus ob suum aduentum, quam maximas potuit, ab ipsisque oblatam pacem laetissimus admisit. Concionem ea nocte habui coram magna nobilium Indorum multitudine, qui eo conuenerant, quorum vnus reuersurus iam ad patriam, me à ceteris paulisper segregauit, animumque suum erga illa omnia, quae praedicaueram, optime affectum esse, dixit, rogareque proinde, vt ad patriam suam accederem, ne tanto, tamque caelesti bono sui carerent.

I N S E Q V E N T I die praehabita concione, mi-

A a 4

litum

litum Arcem custodientium confessiones excepit, & sacrosanctum Eucharistię Sacramentum sumpserunt. Pomeridiano tempore ad aliud propugnaculum discessi; cumque ad domum nobilis Vnauilũ peruenissem, ad duas horas de Deo sermonem institui, quo finito, paruulos duos suos baptizari petijt Vnauilũ; nomina, quò ipforum facilius recordari possent, Ludouicus, & Eloyfa. Post accessum ad Leui propugnaculum, idem cum custodibus militibus factum est Sancti Laurentij festo die, quod in altero cum reliquis præstiteram. Puellam etiam ibi duodecim annorum, quod summopere instaret, baptizauit; nec multo post sum admonitus, Indam infidelem trans flumen esse morti admodum vicinam: & quamuis flumen quidem copiosissimum, pons vero supra commemoratis non multum dissimilis, corporis tamen vitam, pro spirituali animi illius salute offerre non dubitauit. B. N. P. Ignatij auxilio, quod tunc maxime implorauit, flumen liber pertransiuit; utque ægrotantem Indam Fidei Christianæ mysterijs instituerem, omnes alios, qui circumcirca erant congregari feci, quò simul illi etiam diuinis rebus instruerentur. Ægrotam cælestis lauacri aqua conspersi reliquis omissis, quia ex ijs femina concubinæ erant, viri vero plures habebant uxores, quoad ipsas dimitterent, aptique omnes ad tanti sacramenti susceptionem redderentur.

H I N C ad Arauci prouinciam proficiscens, singulis quibusque noctibus infideles, quibus prædicatam, inueniebam; ac prima quidem Indam exacta iam ætate baptizauit; secunda vero paruulos duos Nobilis cuiusdam Indi, cuius erga Christianæ fidei res omnes, mirum iam erat studium, & volun-

voluntas singularis. In duabus his, quas ipse lustrauit, vallibus Arauci, & Tucapel, octo millia circiter animorum sunt: impedimentum vero, vt sacrum Baptisma suscipiant, non admodum multis, huius Prouinciæ partis idioma, quoniam à communi aliquantulum diuersum est, nunc cœpi addiscere, aliquotque aduersus eius ritus, atque figmenta, conciones confeci. Mox vt ad hoc propugnaculum, ex quo hanc scribo epistolam, perueni, quidam tumultus rumor excirari cœpit, cui nisi nascenti occursum esset, aliqua proculdubio mala, atque incommoda secum importasset.

TAVOLEVENSES Indi promissis non stabant, quin potius damnum aliquod propugnaculis inferebant. Dux iam statuerat in ipsos imperum facere; petij tamen ab illo, mihi vt permetteret Indos adire, Regiamque epistolam, & illis, & alijs etiam ex confinij perlegere, hoc enim ad omnia utilitati maximè futurum sperabam; vt mihi abeunti copia facta est, quatuor cum Indis Nobilibus discessi. Habitatio his Indis in modum oppidorum nulla, sed inter ipsos, qui nobilior est, domum construit in loco satui seminis aptiori; atque hunc reliqui ex illo confinio, (qui vt plurimum ipsius consanguinei sunt) Dominum, ac Ducem agnoscunt; cum vero bellum mouendum est, Nobiles omnes conueniunt, ex quibus vnus Dux maximus, caputque reliquorum eligitur. Statim vt aduentus mei fama peruasit, ingens admodum Indorum, tum Nobilium, tum etiam ignobilium multitudo me vndeque circumdedit; quibus Regis epistolam ter, ipsis petentibus perlegi, sibi-que vt consulerent, admonui, simulque edocui,
quid

quid ipsos facere oporteret; nec (quod Deo sit gratum) aduentus meus parui momenti fuit, quietos enim valde eorum omnium animos reddidi, meique sepius audiendi cupidos admodum reliqui.

HÆc sunt aliqua ex permultis, quæ in hac Patris Ludouici à Valdiuia missione Deo O. M. gratissima extiterunt. In alia idemmet Pater epistola, sic scribit. Cum in quodam ex Propugnaculis Indæ duæ mulieres ad partus diem appropinquassent, nec tribus consequentibus diebus, omnibus adhibitis remedijs, paruulos emittere potuissent, factis iam ad moriendum Confessionibus, omnibusque omnino viribus exhaustis, & ipsarum iam desperata salute; apposita ad illarum capita fuit B. N. Patris imago, ac protinus nemine adiuuante partus ediderunt, quod omnes, tam Duces, quam milites supra omnes naturæ vires fuisse duxerunt; idque Deum O. Beati Ignatij meritis concessisse testati sunt: quare Arcis Parochus iureiurando id ipsum testificatus est. Mira profecto est in toto hoc Silensi Regno erga B. P. N. Ignatium pietas, atque religio, propter maxima, frequentiaque beneficia, quæ ipsius meritis in homines quotidie à Deo O. M. conferri vident, audiuntque alibi in alios collata.

SILVESTRIS locustæ tanta præsentis anno in hoc Regno copia fuit, vt herbas, messesque omnes, ac vineas adureret, ni cælitus Deus remedium adhibuisset. In ciuitate igitur Sancti Iacobi adeo pestis hæc grassari cœpit, vt in Nobilis cuiusdam vinea duobus tantum, tribusue diebus, centum integras vites, non secus, ac vehementis ignis admoti flamma penitus adusserit; cum au-

tem

tem nullum in terris Nobilis ille remedium videret, B. N. Patris auxilium cœpit implorare, crucemque, eius nomine inuocato, supra sepem collocare decreuit; res profecto admiratione dignissima, vt primum crucem constituit, locusta vineam deserere incœpit, nec quicquam amplius illi damni intulit, cum tamen in omnibus vicinis agris, maxima illius copia volitaret. Hoc etiam viri duo, omni fide dignissimi, contestati sunt.

D E miro quodam alio, cœlestique omnino beneficio, quod B. P. Nostri meritis Deus contulit, hæc monialis quædam, quæ beneficium accepit, ad quendam ex nostris scripsit. Vt vestræ Paternitatis mandatis obedirem, circa maximum illud, singulareque, quod à Deo O. M. Beati P. Ignatij meritis beneficium accepi, hanc epistolam scribere constitui. Cum acutissimo quodam, vehementissimoque dentium dolore premerer, magna ex eisdem puris mihi copia promanaret, quod gingiuarum læsæ admodum strumis essent, post omnia sepissimè, absque vtilitate aliqua, adhibita humana remedia, cum nocte quadam, plus etiam solito dolor vrgeret, Monialis altera imaginem mihi B. Patris Ignatij dedit; quam ipsa, non sine lacrymarum copia, singularique quadam animi affectione ad os meum applicui, humiliter deprecans, vt, qui tantum meritis apud Deum Opt. valeret, ab eodem mihi (si tamen ad ipsius id gloriam expediret) leuamen aliquod impetraret. Eodem temporis momento illud experta sum, dentesque dentibus, absque vlllo doloris vestigio, ad iungere cœpi, quæ antea, ne loqui quidem poteram; cumque me repente, ac præter spem ita sanam viderem, in maximum infelix ego, defectum
incidi,

incidi; dubitare enim cœpi, num illud B. Ignatij meritis, an casu forte accidisset; atque, vt supplicium mei esset pœna peccati; idem me continuo vehementissimus dolor corripuit, quo tamdiu oppressa fueram. Tum me denuo ad B. Ignatium conuerti, veniamque pro defectu, quàm enixe potui, deprecata sum; statim vero non secus, quam si toto meæ ante actæ vitæ tempore nihil huiusmodi sensissem, ad integram omnino sanitatem restituta sum.

N O N multos post dies conficere me cœperunt alterius lateris dolorum morsus acerrimi; ad pristinum meum, cœlesteque remedium accurri, quoniam humana nulla, omnibus etiã tentatis, quicquam profuerunt. Imaginem ergo B. P. Ignatij singulari quadam spe, atque fiducia morbo lateri imposui, ipsoque instanti temporis dolor omnis abcessit; nec solum me dolore liberam reperi, sed animus etiam meus cœlesti quadam suauitate perfundebatur, lætitiaque admirabili, qua tota nocte arctè, vehementerque dormiui; quorum in me vtrumque maximum quiddam fuit, quæ ante illud tempus infomnis noctes ducere solebam. Hęc omnia certissima sunt, eademque iureiurando confirmabo. Adfuere præsentis Moniales alia duæ, non sine maxima quadam sua admiratione; atque egomet in choro reliquis id omnibus commemorauit. Monalium erat nulla, quæ non me, supra quàm dici potest, miraretur, dum, quam omnes tamdiu ab eo loco ob infirmitatem abfuisse cognouerant, adeo subito sicut reliquas omnes, Canonicis horis adesse intuebantur. Mirum in modum in earum omnium animis erga B. P. Ignatium pietas, atque religio aucta est. Hęc omnia

nia Monialis scripsit, non minus sanctitate vitæ,
quam generis nobilitate conspicua.

N E C minori digna admiratione res est, quæ in
hac eadem sancti Iacobi ciuitate, religiosissimo cui-
dam Sacerdoti accidit; hic de se ad quendam ex
nostris in hunc modum scripsit. Iniquum profe-
cto esset, Pater amantissime, quæ à Deo Opt. &
Max. B. P. Ignatij meritis beneficia accepi, silen-
tio à me præteriri; quo igitur dilectissimi omnes
eiusdem Patris filij immortalis Deo, quam possint
maximas, gratias agant, hoc ad te libuit litterarum
dare. Dum me grauiissimo illo, acutissimoque late-
ris dolore correpto, Medici iam de salute mea
prorsus desperassent, atque vt primum certum
quendam septimi diei terminum attingerem, ex
præsenti vita me proculdubio decessurum præ-
dixissent; decima circiter noctis hora, cum faces
mihi dolor admouere videretur, quoniam imagi-
nes duas alteram D. Francisci, alteram B. P. Ig-
natij, intra conopæum habebam; vtrumque in
hunc fere modum alloquutus sum. Vos o sanctis-
simi Patres, qui suauissimo, ac iucundissimo Dei
Opt. Max. conspectu fruimini, miserationem mi-
hi ab eodem, & corporis salutem impetrate. Et
tu, o Beate. P. Ignati, qui caput dignissimum, ori-
go, atque principium ordinis cuiusdam extitisse
meruisti, qui tam breui temporis spatio per totum
terrarum orbem in maximam Dei gloriam, ani-
morumque salutem est diffusus; te, inquam, nunc
in summa hac necessitate constitutus Patronum,
deprecatorem, & Aduocatum imploro.

P O S T horæ quadrantem oculos ad vtramque
imaginem leuauit, cumque conopæum ex grossio-
ri esset panno confectum, atque vndique clau-
sum,

sum,

sum, nec lucerna ibi aliqua adesset, faciem B. P. Ignatij vsque ad epitogij collum nitidissimam, fulgentissimamque, non secus, ac si preciosissimum in ea gestaret vnionem, aspexi: lacrymas tunc continere nullatenus potui, Deoque cœpi gratias agere, ac Beatum Ignatium quam enixe poteram, deprecari. Post duodecimam horam, sorores ad me ingressæ sunt; quâ valerem, rogauerunt, narraui quid mihi accidisset, & vt me senem iam, primum quippe supra quinquagesimum annû agentem, omni prorsus feбри, ac dolore repente præter spem, liberum inuenerunt; tum ipsæ, tum etiam medici, qui citissime adfuerunt, summopere (vt par erat) mirati sunt. Immortali Deo gratias agantur immortales; ipse enim plane asseuero B. Ignatij meritis, præsentem mihi vitam commodatam fuisse.

E I V S D E M S. Iacobi ciuitatis vir omni fide dignissimus, eodem ferme tempore, hoc ad Patrem huius Collegij Rectorem scripsit. Decimo septimo die mensis Iulij, adeo molesta quædam grauitas Patrem meum a tergo corripuit, vt moribundus puerulo cuidam adhærens è sede surrexerit; incedere vix poterat; cumque cadentem iam iam in terram parentem viderem, accurri, meaue in brachia semimortuus decidit; diem iam suum obire certo credebam, cum B. Patris Ignatij recordatus; Deum Opt. Max. deprecatus sum, vt illius meritis loquelam Patri, saltem quoad peccata confiteretur, concederet; clamantem me soror audiuit, exijt è cubili, atque, vt Patris ora conspexit, mortuum iam illum esse dixit, vultum ipsius aqua conspersi, nec motus alicuius signa magis præbuit, quam si omni iam vitali motu careret.

reret. Imaginem tum B. P. Ignatij, quæ mihi è collo pendeat, eduxi, eamque ad Patris faciem applicui, & flexis genibus loquelam ipsius iterum, atque iterum B. Patris Ignatij meritis à Deo summis precibus contendebam: aperuit tunc oculos, efflatis iam animam oculis simillimos, cumque ab ijs, qui aderant, peterem, num Societatis Patres venirent, quos vocari feceram? Ne, dixit Pater, illos perturbetis, iam enim recte valeo. Ipsum itaque ad lectum deduximus; futurumque spero, vt Deus optimus, sicut cœpit iam B. Ignatij meritis, integram omnino Parenti sanitatem restituat. Constat satis ex his, quanta omnium sit in hac Prouincia erga Beatum N. P. pietas, & religio; cura item quanta, atque fiducia, qua in omnibus aduersis casibus ipsius deprecationem, atque auxilium implorant.

NARRATIONEM vero eorum, quæ in hoc Collegio acta sunt, claudet Patris Gabrielis de la Vega quatuor votorum Professi obitus: trigessimum octauum iam ætatis annum agebat: vigintiduobus in Societate vixerat, vndecim in his Prouincijs, ad quas Sacerdos ex Hispania venerat: fidelis admodum, egregiusque Societatis minister. Tribus totis præteritis proximis annis in Regis exercitu versatus fuerat, tanta cum militum omnium animorum vtilitate, quanta cum sui voluptate, atque lætitia: quo tempore omnia illum laborum genera, quibus ea missio maxime abundat, vehementer exercuerunt; vt primum ad hoc Collegium peruenit præ itinerum defatigatione, atque molestijs, vehementis cuiusdam lateris doloris magnitudine confici cœpit, neque vlla habuit interualla quietis, quoad vigesimo octauo die eodem

dem

dem penitus dolore oppressus est. Patientissimum se his diebus ostendit, sicut reliquo toto vitæ suæ tempore, maximeque cum diuina voluntate conformem, vnde pax quædam incredibilis ipsius animo promanabat, qua vitam, post suscepta sacramenta, Deo reddidit Creatori. Quantum ex eius obitu ciuitas tota dolorem cœperit, atque tristitiam, illud satis declarat; quod nemine ad ipsius funus inuitato, nec Dominus Episcopus, cum Clericis omnibus, nec vllus ex sacris ordinibus, nec Nobiles quique ex ciuitate defuerunt.

QVICOQVIB de optimo quodam Societatis operario dici posset, ex ijs præfertim, qui ad has partes mittuntur, in ipsum optime cadit, qui indefatigabiliter, varijs linguis, Silensi præfertim hac elaborauit; qua Artem quandam, cum dictionario, & annotationibus quibusdam confecit, addiscentibus eandem non mediocri vtilitati futuram. Illud silentio prætereundum non fuit, quod vocatus Pater, vt ægrotæ cuiusdam confessionem exciperet, quæ anno iam integro doloribus maximis premebatur, absque omni iam, post omnia adhibita remedia, salutis spe, Euangelium coram ipsa recitauit, manumque super ægram imposuit, atque adeo bene habuit, vt eodem prorsus temporis momento, omni se omnino dolore liberam senserit, nec deinceps, vel illo ipso, vel vlllo aliquo alio dolore correpta est: Mirabilis huius facti per omnem continuo ciuitatem fama peruasit; atque alij alia huiusmodi de eodem Patre prædicant; quibus omnibus (quæ Patris animi summissio, ac sanctitas erat) fides potest adhiberi.

COLLEGIUM GVA-
MANGVENSE.

GVAMANGA ciuitas in medio posita, à Limensi, & Cuzquensi æqualiter distat. Ipsius cæli temperies optima absque vlla frigoris, aut caloris inclementa. Imbres suis quæque temporibus aptissimi fructibus tum proprijs, tum ex Hispania delatis, ac ceteris omnibus rebus abundantissima. A primo in has partes ingressu, nobiles eam semper habitauerunt familiæ: Inimicitia, atque odia frequentissima, vnde ad multorum necem plerumque deuentum. Indorum confinia maxima, atque optima, aptissimaque vt plurimi ex eis, & vberissimi animorum fructus percipiuntur. Ex varijs in hanc ciuitatem missionibus, maximum sui desiderium Societas excitauit, quare omnibus petentibus ciuibus, nec non domino Cuzquensi Episcopo, sub cuius Diœcesi hæc ciuitas est, parum ante quadragesimale tempus, duo Patres è nostris eo missi sunt ex hoc Limensi Collegio. Huius missionis initium, progressum, ac finem epistola hæc ab iisdem ad nos missa declarat.

Ex quo tempore Lima discessimus, ita nostrum iter conficere statuimus, vt qualiscumque sese offerret occasio animis proficiendi, eandem nequam præmitteremus. Cum igitur sacro Purificatæ Virgini die, ad oppidum Huadachirî peruenissemus, Indorum animos in Festo adeo solemni, cælesti cibo carere nolimus. Pater Vedoya concionem ad illos habuit magno cum spiritus feruore, Indorumque omnium lætitia singulari:

B b &

& Confessiones aliquorum exceptæ. Sub vesperum iterum eos in Ecclesiam conuenire fecimus, vbi post concionem, & pios Indorum idiomate cantus, explicationemque Catechismi, aliquot inter ipsos Sanctorum imagines distribuimus; eius temporis renouata memoria, quo aliqui in eodem oppido ex Societate commorati sunt, quæ ipsi recordatio non vulgarem attulit delectationem. Mox vt ad hanc Guamangæ ciuitatem deuenimus, omnes eiusdem Nobilis viri, singulari nos gaudio, atque lætitia salutarunt; nec minorem etiam voluptatem se, atque iucunditatem ex aduentu nostro percepisse, lacrymis Indi significabant. Dominica Quinquagesimæ mane ad Hispanos in templo maximo concio habita, vbi missionis nostræ ratio reddita; Vesperi cum Indis solemnis est pompa celebrata, post longam in templo preces, piosque magno omnium exemplo, cantus habitos; mirusque profecto fuit omnis generis hominum conuentus factus, qui alias procul dubio, vt moris est, toto illo tempore, velut amentes, per vias publicas diuagarentur; hinc itaque pompa, concionem ad eosdem habuimus in platea, & in proximum consequentem diem ad templum maximum inuitauimus, vbi tum Catechismo, tum etiam pijs Indorum idiomatis cantibus, quibus ipsi magnopere delectantur; pijs etiam interdum colloquijs totum postmeridianum tempus transactum est.

Hic, alijsque similibus adminiculis, sed diuina præsertim gratia suffulta, adeo immutata ciuitas est, vt quidam, qui, quo tempore hæc gesta sunt, forte abfuerat, dum redijt ad ciuitatem, non sibi eandem illam ipsam, quam reliquerat, sed aliam longe

longe diuersam videri sibi, testatus sit. Verus tamen, copiosissimusque fructus ex confessionibus audiendis perceptus est; multa profecto, & rara quidem illa dici possent, nisi materiae conditio, conuenienti vt prætereantur silentio, postularet. Ea similiter præmittam, quæ in similibus missionibus sunt communia. Sed illud in primis, quid Deus Opt. in hac ciuitate operatus sit magnopere declarat, quod sermones nulli alij publici, nulla priuata colloquia audiebantur, præterquam de Societatis ministris ad se deferendis; Patres hos, aiebant alij, nobiscum habeamus, ita enim fiet, vt nos, filijque nostri; ac familiae vniuersæ, diuersi longe simus. Adhuc quasi agrestes homines absque vlla diuinarum rerû vixeramus notitia, nunc tamen quasi apertis iam oculis conspiciamus, quod antea nusquam conspexeramus: In cuius desiderij signum omnes ab Episcopo per litteras, nomine ciuitatis vniuersæ petierunt, ne ab ipsa Societas discederet; idque ipsum priuatim Nobiles omnes viri præstiterunt, quorum ad id, quod exoptabatur, deprecatio maximi momenti futura putabatur.

Nec minus copiosi inter Indos, (qui præcipuus Societatis finis in his partibus est) quam inter Hispanos, vberesque fructus collecti sunt; quæ in reijs plurimum debetur, qui ex Societate proximis superioribus annis ad eorum animos excolendos missi sunt; illa etenim, quam in ipsis de diuinis rebus notitiam inuenimus, id satis declarat. Conciones ad eos habitæ, Mercurij quidem, & Veneris diebus matutino tempore; Dominicis vespertino; omnibus præterea diebus, vel exemplum, vel colloquium de summis fidei capitibus:

Indorum concursus tantus fiebat, ut vix omnes e ciuitate esse crederentur: diebus quoque Lunæ, atque Mercurij, ad se flagellandos accurrebant tanta cum animi alacritate, & spiritus feruore, ut maximo exemplo Hispanis omnibus essent. Duobus item hebdomadæ diebus carceribus inclusis ministrabant, & postmodum pauperibus omnibus, qui in forum conueniebant; horum numerus aliquoties supra centum quinquaginta; vnusquisque pro facultate sua cibaria e domo afferebat, omnibusque in locum vnum coniectis, cui libet ex egenis necessaria ad victum suppeditabantur; ex confinijs etiam, quidam hoc ipsum Indi præstiterunt.

D V O B V S alijs hebdomadæ diebus pauperibus, ægrotisque nosodochij cibus est subministratus, magno cum ipsorum ægotantium, tum etiam adstantium exemplo. Confessionum frequentia temporis spatium longe superabat; fructus eius ministerij, quantus exoptari quidem posset: necessitatibus varijs maximisque remedia sunt adhibita. Quidam cum veneficis communicat sepiissime, quò remedium sibi aliquod ad stomachi dolorem adhiberent: adhibuerunt quidem illi quam plurima, quæ tamen conducerent ad salutem, nulla. Arietes, quos vocant Peruanos, occisi permulti, ut eorum recens detracta pelle inuolueretur: aliquando vero, ut pilos ex viuo ariete euelleret, eosdemque lapideo Idolo in sacrificium offerret, consulebant. Bis veneficus alius Indus dæmonem eidem ægroto sub forma, atque specie succési cuiusdã pueri ostendit, qui singulis corporis partibus, sed ore maxime, atque oculis flammam vomebat, nusquam tamen, quam falso ægotanti

tanti salutem promittebant, à dæmone impetrarunt: Tandem ægrotus ad Dominum conuersus, erroribus suis, demonisque laqueis liberatus est. Huius generis casus alij permulti narrari possent.

P o s t aliquot lustrata oppida Huancauelicam itum est, plurimis, ac maximis Argenti viui fodinis, ciuitatem celeberrimam. Distat à Guamanga leucas duas deuiginti, conciones hic habitæ tum ad Hispanos, tum ad Indos non sine emolumento animarum. Hactenus epistola. Adeo ciues omnes Guamangæ nostrorum amore, atque studio capti sunt, eumque animorum fructum, & vtilitatem experti; vt, tum publice, tum etiam priuatim nullum non lapidem mouerint quo Societate perfruantur: Primumque à me omnes petierunt, ne Patres, vt ipsis præceperam, à ciuitate discederent, sperare enim se dicebant, breui futurum, vt quod omnes tantopere exoptarant, ab Immortali, ac Præpotenti Deo impetrarent. Hoc à me obtento, ad Dominum Cuzquensem Episcopum scripserunt, huic, vt piæ, sanctissimæque ouium suarum causæ, vigilantissimus custos opitulareretur. Iuxta facultatem suam vnusquisque, ac plus etiam, quam possent, aliqui ad foundationem offerebant: ea omnium erat Societatis secum habendæ cupiditas, ac desiderium singulare. Vigilantissimo tamen Pastori, Societatisque amantissimo faces admoueri necessum non fuit; quin potius amplius multo ipse obtulit, quam illi ausi ab eodem sunt postulare; ac pro incredibili illo studio, amoreque singulari, quo Societatem prosequitur, præter Probationis Domû, quam in Hispania Baëzæ, vbi natus ipse est, optimis annuis redditibus fundauit, huius etiam noui Collegij Fundator voluit

Bb ; existe-

existere, offerens primum ad id quadraginta milia Peforum, suamque simul librorum, omnium facultatum Bibliothecam, quæ optima est.

E O D E M tempore redditæ Guamangæ sunt literæ publicæ tum foundationis Domini Episcopi, tum etiam nostræ acceptationis; nec non Proregis consensus Catholicæ Maiestatis auctoritate; quibus acceptis, publica civium omnium lætitia singularis fuit. Loci situs conueniens prope forum electus est, æquabili à reliquis Ordinibus distantia, quo omnibus grata, molesta nulli fundatio nostra redderetur. Nihilominus tamen quò altiora, firmioraque iacerentur fundamenta, reclamaciones non defuerunt; sed Patientia duce, comiteque Humilitate, Dominus causam nostram suscepit, difficultatesque omnes facillime superauimus. Ecclesia interim, dum alia exædificetur; quam potuit optime, adaptata est, in qua sacrum, sanctissimæ Virginis Assumptionis die, primum factum est; etsi ad conciones habendas templo ciuitatis maximo ad libitum vti possimus.

D V X eorum omnium, qui nobis in situs designatione contradixerunt, quique pluries publice dixerat, quantumuis facultates suas omnes ea inre consumeret, præstiturum, vt eo ex loco, atque adeo, si liberet sibi, ex tota etiam ciuitate nostri pellerentur; hic inquam, dum aliquando per viam nostram publicam incederet, templum cernens, non quidem magnifico, sed decenti tamen apparatu, quàm aptissime adornatum; animum repente suum adeo sensit immutari, vt modum ignorans, quo hæc acciderent, templum ingressus sit, qui ad illum vsque diem, ne publicam nostram viam pertransierat; ab ijsque qui aderant ex nostris, veniam

niam præceterorum omnium deprecatus est; addens se magnopere mirari quòd pio huiusmodi, sanctissimoque operi contradixisset: atque vt inde egressus est, in nostri commendationem ad illos omnes scripsit, ad quos antea contra nos litteras dederat. Ex eo tempore non modo sicuti reliqui, domum nostram frequentauit; sed pijs etiam, optimisque eleemosynis eius exædificationem adiunxit.

C O E P I T etiam Societas, ex quo sedem in hac ciuitate firmam habet, ministeria sua ex Instituto exercere. Sodalitas primum Hispanorum hominum erecta, cuius cupiditate ciues omnes, ij præsertim, qui alijs in locis eius vtilitates, & fructus experti fuerant, diu iam, multumque tenebantur. Intra duorum mensium spatium, ex quo fuit instituta, adeo aucta est, vt maximæ omnibus admirationi, ac voluptati sit, quàm plurimos, eosque ex ciuitate nobilissimos, nosodochium adire, nec solum ægrotis delicatos elargiri cibos, sed ipsis etiam flexis genibus, discoopertoque capite inseruire. Inter alia Sodalitatis officia, atque munera, duo pacis ciuium, tranquillitatisque custodes designati sunt; quod ob frequētes ciuitatis huius, turbulentosque motus, necessum id visum fuit; fructusque iam ex huiusmodi industria, atque labore capti non exigui; munus vero est, vt duo maxime auctoritatis viri, quum primum seditionem, tumultumue aliquem excitari senserint, accurrant, Patremque simul, cui cura est Sodalitatis, admo-
neant; quo huiusmodi malorum omnium principijs obstant.

A L T E R A etiam Indorum, sanctissimo Pueri I E S V nomine, instituta est Sodalitas; fructusque

ex ea non minus vberes nostrorum opera, quam ex Hispanorum Sodalitate percepti. Hoc præsertim anno, quoniam pestilens quidam morbus Indos inuasit, plurimum laboris ea occasione nostri, atque industriæ posuerunt. Patres enim solummodo duo, cum duobus fratribus, ac si plures multo essent, omnium necessitatibus præsto fuerunt. Diebus singulis Pater vnus cum fratre ægrotis omnibus deliciores cibos, aptaque morbo illi medicamenta distribuebant: præcipuè vero fratris cuiusdam optimis chirurgi opera ad venas aperiendas magno vsui fuit; quæ pietatis, misericordiæ, & Charitatis officia, non solum ad corpus, sed etiam ad animorum salutem maximi momenti fuisse, experientia ipsa nos docuit; Patrum duorum, fratrisque vnus subsidio, qui ad illos hoc anno denuo missi sunt; Æthyopum doctrinæ, institutionique ad pietatem consultum est: Præterea quod omnes diu, maximeque exoptauerant; quodque Societatis præsertim proprium ministerium est; ad iuuentutis educationem (qua ciuitas illa, quoniam delicijs omnibus, ac voluptatibus affluit, summopere indigebat) Pater quidam ad tanti operis fundamenta iacienda missus est.

FELICISSIMUM Sancti Antonij Abbatis die, huius collegij Patroni, studia principium habuerunt. Templum diuersarum linguarum exornatum carminibus; in oppido, in quo huiusmodi quicquam nusquam visum fuerat, maximam omnibus admirationem, voluptatem, atque lætiam attulit. Religiosi ordines, Nobilesque ciuitatis viri adfuerunt omnes; Orationem Pater habuit ad Populum, breui postea compendio Hispanis

panis verbis, pro latini idiomatis ignaris, quæ dixerat repetens: quo credi facile vix potest, quam omnibus satisfactum sit. Oratione finita, totius ciuitatis nomine Religiosi cuiusdam ordinis Præ- latus gratias latinis etiam, Hispanisque verbis, egit Societati, pro cura, laboreque illo maximo in instituenda iuuentute suscepto, & pro tanto, ac tam singulari beneficio, quod ea in re ciuitas tota, cum omnibus confinij à Societate accipiebat. Tribus his solum proximis mensibus, ex quo studijs initia data sunt, ea est in omni ciuitatis iuuentute morum immutatio, vt parentes omnes gratias pro tanto bono, quam maximas possunt, agere Societati non cessent. Cū pueris etiam in summa fidei capita edocendis, idem, qui in alijs Collegijs tolet, labor impenditur. Temporalium bonorum Collegij optimus status est; Dominus enim Episcopus in dando, quam in promittendo liberalior existit, atque adeo possessiones emuntur, quò firmis Collegium, optimisque annuis redditibus gaudeat.

SEDES IVLENSIS.

O P P I D V M hoc, præcipua eius fructus pars est, quæ Societas his in terris inter Indos percipit, præterquam enim quòd populus numerosus est, tot annorum cultura, ad cælestia dona suscipienda maxime omnes apti sunt. Parœciæ quatuor sunt; singularum cura Patribus duobus ex nostris commissa; omniumque proinde nostri Collegij Moderator gubernaculum tenet. Diuini cultus ergò, varijs musicis instrumentis maxime

excellunt, & quoniam (quę Dei O. liberalitas est, nostrorumque cura) temporalibus abundant; Talares hoc anno vestes triginta cęrulei coloris cōfectę sunt, quibus lineis alijs albis superinduti, diuinis cantores adsint officijs. Sanctissimi etiam Christi corporis Confraternitas hoc est anno instituta: Cumque ad ægrotos Sacra Eucharistia defertur, prædictis vestibus induti cātores omnes, palliumque tenentes, ordinatissime incedunt; quo celebris quędam pompa conficitur. In Beatum N. P. Ignatium pietas, & religio aucta summopere. Paruuli hoc anno, quoniā numero plurimi sunt, in tres classes diuisi, & propter eam, quę in ipsis educandis, opera, ac labor impenditur; ex longinquis valde partibus, suos quique ad nos filios edocendos deferunt.

A L I A quędam quarta Classis est paruularum, quę à tertio octauum nondum ætatis annum attigerunt; vbi ab alijs maturę ætatis Indis feminis Christianę Fidei initia, & fundamenta, simulque nere, edocentur, earum numerus trecentę circiter: resque est auditu non iniucunda, eas omnes, & nentes, & Christianam simul Doctrinam psallentes audire. Patris cuiusdam industria effectum est, vt quibusdam certo ordine ductis characteribus, quibus Indi iuuantur magnopere, breuissimo temporis spacio ex summis fidei capitibus quam plurima addiscant; qui etiam characteres maximo illis vsui sunt, quò quasilibet alias preces memorię facile mandent, teneantque firmissime. Nec solum in spiritualibus, sed in temporalibus etiam rebus hocce Indos Societas maxime adiuuat; etenim præter magnam eorum multitudinem, quibus in foro publice aliquibus præcipuis

puis festis diebus Confraternitas cibū abundantissime subministrat (conueniunt vero ad id aliquoties egei mille trecenti) ad ianuam etiam nostram accurrentibus permultis, quotidie victus conceditur, Indis præterea Potosinas fodinas petentibus, optimis eleemosynis succurritur, quibus singulis annis quadraginta, quinquagintaue circiter argenteorum millia infumuntur.

M I S S I O N E S præsentis anno ex hoc Collegio, ob operantium penuriam, factæ tantum duæ; prima in eum locum, quo Potosinum petentes conueniunt, vbi inter alia, quæ in maximam Dei gloriam cesserunt, effectum est, vt ducenti circiter Indi vxores legitime ducerent, à prauaque consuetudine, qua eo vsque vixerant, cum diuina gratia recederent. Altera ad huius prouinciæ montes, ad Indos præsertim Zarilares, qui pecudum more, absque vllis domicilijs, venatione tantum viuentes, per agros diuagantur. Hi sæpius admoniti, se vt ad oppida recipiant, diuinumque verbum audiant, ac baptizentur. Hoc tamé anno duo ex nostris omnem, a tributis, laboribus, seruitijsque Personalibus, libertatem promiserunt, (quæ illos ab oppidis maxime arcent) modo sese reciperent. Quidam postmodū inter ipsos Cazi- que Dux, & caput multorum, ad hoc oppidum, quinque alijs Indis comitantibus, descendit, qui vxores, post sacrum susceptum Baptisma, duxerunt; reliquisque, quam secum ipsis recte actum sit, protinus nunciauerunt; quo breui futurum speramus, vt omnes illi ad Christianam se colligant vrbauitatem.

COLLEGIVM
CHVQVISACENSE.

COLLEGIVM hoc caput est reliquorum, que Vice-Prouincia præfenti anno subdivifa continentur; nomine illam compellamus (de los Charcas) eo quod, hoc ipfum huius Prouincie nomen fit, cuius hæc ciuitas ob Regium fenatum cathedralemque Ecclefiam, caput est. Noftorum labor, & industria in hoc Collegio, tum cum Hispanis, tum etiam cum Indis, fructusque ab ipsis perceptus, idem, qui in alijs Collegijs. Hispanorum Sodalitas viget maxime; nobilioribus quibusque ad pias suas exercitationes primis accurrentibus, præfertim vero ipfo Præfide, Regijsque confiliarijs. Indorum fimiliter Sodalitatis ftatus optimus; exercitationes eorum piæ, mifericordiæ, & Charitatis opera, eadem, quæ de fimilibus Sodalitatibus fcripta funt. Miffiones tres. Duobus maximis, nobilibusque oppidis adeo Societatis ministeria grata extiterunt, vt vtrumque illorum ferio, grauiterque de Collegijs fingulis Societati fundandis agat.

COLLEGIVM
POTOSINVM.

PRÆTER illa, quæ de alijs Collegijs communiter diximus, peculiaris admodum in hoc fuit, æquabili cum fructu, concionum frequentia; permultæ, maximique momenti factæ reftitutions

nes id satis declarant. Exempla, tum Aduentus, tum etiam Quadragesimæ tempore effectum sortita sunt optimum, quæ verberationes subsequabantur. Indorum ministeria non minus hoc anno, quam præteritis nostros exercuerunt; eorundemque confraternitas, quæ domi nostræ sedem habet, maxima, præclarissimaque, quæ ad festos suos dies celebrandos habet, ornamenta, hoc anno trium millium Pesorum valore, amplius etiam auxit. Amor, atque studium singulare, quo nostros prosequuntur, si quem præsertim contingat alio discedere, propter ea, quæ ab ipsis animis, corporibusque curandis, acceperunt beneficia, explicari nullo modo potest. Ipsorum ad carceres, & nosodochia frequentia, sicut de alijs sedibus scriptum est. Egenis plus quadringentis cibos sæpissime, magna cum liberalitate, Hispanorumque admiratione, ministrarunt. Peculiares aliquos casus breuiter percurram.

CVIDAM afflicto nimis Indo, non minus corporis doloribus, quam animi anxietatibus, sub horrendis admodum formis, atque figuris dæmon apparebat. Pater quidam ex nostris, vt leuamen aliquod, atque solatium eidem afferret, ad ipsum missus est; is, vt ægrotum aqua lustrali asperfit; ita dæmonem ab illo loco fugauit, vt nusquam deinceps ibidem apparuerit. Alius etiam, cui sano, ac recte omnino valenti, lætus, atque hilaris apparens dæmon sæpissime diuitias, ac multa alia bona promittebat, modo secum amicitiam vellet inire; eiusdè laqueis confessione sacra liberatus est. Dissimilis cuiusdam Indæ multo fortuna fuit, quæ, cum diu prauè vixisset, nec ab eo statu vlla potuisset abduci ratione, ad nobilis cuiusdam feminæ do-

do-

domum delata est, vbi post tres dies, quibus ægro-
rans confiteri noluit, sanguinis copia ex illius ore
manare cœpit; vocatus è nostris vnus, qui illam
iam à sensibus abstractam reperit; cumque paulis-
per expectasset num ad corporis sensus rediret,
surrexit, sed vultu adeo formidabili, atque horren-
do, vt omnibus, qui aderant, metum magnum in-
cufferit, Patremque huiusmodi horrifico vultu
respiciens, mortua in terram decidit, nec vlla con-
tritionis signa præbuit.

N o n dissimilis Indi cuiusdam obitus fuit, qui
cum duabus mulieribus prauam diu consuetudi-
nem habuerat; is, cum noctu apud alteram illa-
rum commoraretur, obiit repente, adeoque sui
dissimilis facies ipsius reddita est, horrenda nimi-
rum, qualis præcedens, formidabilisque; vt, cum
omnibus antea esset notissimus, peregrini cuius-
dam nomine ipsum sepelire necessum fuerit, quo
aduersus eiusdem casus tegeretur; neque enim
dignosci poterat. Ad sanctissimum Christi corpus
fulcipiendum, confraternitatis Indi ieiunijs se, fla-
gellationibus, atque cilicijs comparant, nec non
eleemosynarum elargitionibus. Corporis affli-
ctiones, Quadragesimali præcipue tempore, maxi-
mæ sunt. Inda quædam totos quadraginta ieiunij
dies in pane, & aqua, cilicinisque vestibus
transegit, nec ipsas vnquam deposuit, verberibusque
simul se adeo acriter cædebat, vt domus
patietes sanguine suo maculatos haberet. Huius-
modi sacramentorum, afflictionumque remedijs,
Deus illis, aduersus quascumque Dæmonis tenta-
tiones, fortitudinem præbet, constantiamque sin-
gularem, vt, quæ sequuntur, comprobant ex-
empla.

A C C E S S I T forte intempesta nocte ad Indæ cuiusdam domum homo turpi captus desiderio, sub specieque emendi, nescio quid, ianuam sibi petijt aperiri; at illa, non id temporis ad res similes opportunum esse respondit, diu emptionibus, venditionibusque locum esse. Ille tandem damnati sui pectoris virus euomit, cumque precibus nullis ab illa quicquam impetraret, domus incendium, ac conflagrationem minitatus est, cui Christiano pectore dignum responsum Inda reddidit: Sit ita (inquit) corpus hoc meum materiali potius absumi igne malo, quam animum turpitudinis macula fœdare. Responsum hoc præclarissimum, hominem admiratione summa correptum, ab instituto profus reuocauit. Alter alteram, quæ domi nostræ ad Sacramentorû suspensionem frequens erat, diu eandem ob causam, multumque infectatus fuerat; comprehendit tandem aliquando illam in loco arbitris libero, pugionemque educens, & capillis ipsam tenens, mortem, ni secum consentiret, minabatur. Illa vero caput proterdens, libentissime se temporaneum corporis potius, quam æternum animi, ac corporis simul interitum subituram respondit, qua cognita animi constantia ipsam dimisit; simile quid accidit Virgini, quæ ab alio pugnis, calcibus, enseque plano sæpius percussa, castissimam suam voluntatem expugnari passa non est.

A L I A quædam nupta iam, atque prægnans, quoniam prauo, ac turpi cuiusdam desiderio obedire noluit, adeo est ab ipso fustibus, & calcibus tusa, vt partum abegerit: Cumque esset iamiam proxime ad moriendum vicina, singulari quadam ipsius animus perfundebatur lætitia, quæ ex pia,
ian-

sanctissimaque mortis causa promanabat. Per multi his similes euentus narrari possent, qui tamen fastidij vitandi gratia, prætermittuntur; illud, quod singularem Dei prouidentiam, paternamque suorum curam maxime declarat, silentio prætereundum non fuit. Accessit aliquando ad ianuam Collegij nostri mulier quædam Inda paruulum deferens, quem baptizari petebat; Pater quidam ipsi responsum dedit, vt ad Parochum accurreret, quo puer solitis, publicisque ceremonijs baptizaretur; his expedita muliere, mox, vt domum Pater ingressus est, impelli se quodam modo sensit interius, vt paruuli necessitatem agnosceret; secutus est feminam Pater, atque ora paruuli detegens, animam ipsum agentem inuenit, aquam confestim atrulit, ipsaque iam salutari puerum perfundens, clausam alioquin cælestis patrię ianuam eidem patefecit.

EXTREMVM locum habet eorum, quæ ad hoc Collegium pertinēt, petitio Tambabera Cazique cuiusdam, inter Chiriguanes bellatores Indos nobilissimi, degunt ij in asperrimis, seiunctisque aliquot leucis ab hoc loco montibus; Hispanisque præteritis temporibus, non modicum suis armis damnum intulerunt; expugnari ob dictam montium difficultatem potuerunt nunquam. Vt igitur nobilis Tambabera Potosinum descendit, à Prætoris Regis ibi vicem gerente, perijt ministros secum aliquos mitti, qui Sanctum Euangelij verbum inter suos disseminarent. Prætor magnum, vt hoc, egregiumque opus, tanquam sibi proprium, Societas aggredere, summopere exoptabat; quia tamen, qui mitteretur ex nostris, non erat, prætermissum, in aliud tempus, hoc fuit.

Abijt

Abijt tamen interim cum Tambabera Sacerdos quidam religiosissimus, qui ex longinquis illis montibus ad Patrem huius Collegij Rectorem hæc scribit.

A D Tambaberæ subditos Indos perueni, qui numero erunt octingenti, omnes Sancti I E S U Christi Euangelij suscipiendi cupidissimi: Institerunt vehementer, quò paruulos suos baptizarem, ego vero modum ea in te cupio adhibere, quo desiderium hoc parentum, studiumque Christianæ Religionis admittendæ, altiotes, firmioresque radices mittat; nullas mihi, ex ijs, quibus ipsi abundant, non parant delicias; ego contra quo gratiam illis rependam, animos ipsorum vellem Christo lucrifacere. Crucem maximam in medijs quibusdam campis, summo cum gaudio, & solemnitate erexerunt, Deusque Op. copiosis, aptissimisque imbribus vberes illos, sæcundosque admodum reddidit, quo sibi maxime persuaserunt futurum, vt, si Fidem, qua par est, alacritate suscipiant, Deus etiam præcipua quadam prouidentia, rerum suarum curam gerat. Quam plures alij Indorum Caziques, ac Duces conuenerunt, Tambaberæ vt de allatis Euangelij ministris gratularentur. Vt quam plurima alia Indorum millia conuertantur, qui hisce in montibus degunt, maxime vtilitati spero futura, quæcumque cum his Tambaberæ subditis gesserimus; magnum hoc & singulare opus, Societatis esse singulare, sæpius scripsi, Paternitas vestra, quoad vires suppetant, eidem opituletur. Hęc sacerdos ille.

COLLEGIUM CHV.
QVIACENSE, ALIO NOMI-
NE DE LA PAZ.

IDEM esto iudicium, quoad nostrorum mini-
steria, tam cum Indis, quam cum Hispanis,
quod fuit de reliquis harum partium Collegijs,
quare, ne, quæ communia omnibus sunt, toties
repetam, peculiaria quædam tantummodo attin-
gam. Quidam ex confraternitate senex Indus,
audita de eleemosynæ laudibus concione, ad con-
cionatorem mox accessit, dicens, facultatem
suam esse centum quinquaginta Pesorum, velle
se proinde centum ex ijs in eleemosynas erogare,
sibi enim ætate iam, ac senio confecto, quinqu-
aginta sufficere; Immo potius, respondit Pater,
quia tu senex es, eos tibi omnes in infirmitates, a-
liasque, quæ occurrerint, necessitates, serua. Ne-
quaquam, ait ille, mecum domum reuertentur,
proinde quibus in rebus eos expendam, ostende,
a qua animi inductione, cum nulla via abduci po-
tuerit, ladicibus vt emendis illos infumeret, qui-
bus pauperes tegerentur, consuluit; quod senex
magna cum alacritate, singularique animi lætitia
præstitit. Cum aduersus lutores concio aliquando
haberetur, Sacerdotes præsertim, qui ludis tem-
pus, & pecunias insumunt, reprehensi sunt; Con-
questus magnopere est Sacerdos quidam, cuius
ea in re maior, ac notior omnibus culpa erat, quam
reliquorum, quasi secum tantummodo conciona-
tor loqueretur: sed tamen cum iterum eadem de
re concionem audijset, ita immutatus eius ani-
mus

mus est, vt templum ingrediens, supra consecratam aram iuramento confirmarit, se toto reliquo suæ vitæ tempore nusquam lusurum; quod adeo exacte octo iam ex tunc mensibus obseruat, vt asserat omnem sibi ludendi cupiditatem, ita prorsus animo abrasam fuisse, vt vel si nullum votum, iuramentumue intercessisset, ludum nusquam adiret.

TEMPORALIA huius Collegij bona melius habent, sex proximis præteritis mensibus quindecim millia Pesorum, quæ debebantur, soluta sunt. Triginta abhinc leucis Sacerdos obiit, qui triginta quinque millia pesorum huic Collegio testamento legauit, modo certa quædam pro se quotannis sacra fierent, alia quidem cantu, ac cum responsorijs; alia vero tantummodo recitata. Et quamuis hoc illum nostri instituti ignarum fecisse creditur; proculdubioque huiusmodi, (si admoneretur) onus ablatum, vt seorsim ad ea sacra facienda Capellanus designaretur; ne tamen quicquam de instituti nostri integritate imminueretur, huiusmodi nos hereditate, maximo cum omnium exemplo, atque ædificatione abdicauimus. Reliquus vnus est felix Fratris nostri Francisci de Losa obitus, septuagesimo quinto ætatis anno, viri equidem sanctitatis eximiæ; paruulos legere, & characteres ducere, maxima dexteritate, docuerat, quippe qui sæcularis adhuc magnum à Deo ad id talentum accepisset: extremis vitæ suæ annis diuturno quodam, molestoque morbo mundatus est, quò recta Patriam illam cælestem ingrederetur.

SEDES SANCTÆ CRVCIS.

SACERDOTES in ea quinque, cum tribus Fratribus; tres ex Sacerdotibus viginti circiter abhinc annis in hoc latissimo campo, maxima cum Dei O. gloria elaborarunt: duorum etiam fratrum opera magno vsui fuit, ad Indos primis Fidei rebus instruendos: reliqui duo Patres, & Frater vnus hoc anno in subsidium missi, & quamuis præcipuus nostrorum labor, & industria, in conseruandis, promouendisque nouis in fide Indis collocetur: nihilominus tamen alij denuo ad eandem fidem adducuntur, atque adeo hoc anno ducenti viginti septem ex paruulis simul, & adultis baptizati sunt. Patres continuo per hæc, atque illa oppida excurrunt, quo Indorum animos ita ad res fidei, præsertim ad confessionem accedunt, vt quidam miræ simplicitatis Indus egrotans, in viam se ad confessarium quærendum dederit, cumque morbus, antequam Sacerdotem inuenisset, nimis vrgeret, Indam ad se vocauit, cui omnia sua peccata, quæ quipo notata afferebat, aperuit, eademque, vt confessario referret petiuit, quandoquidem ipse non posset.

VIRGO quædam egregiæ formæ, nec precibus, nec nimis à viro ad malum lacescita vinci potuit, quam semel, vel eo ipso magis Venereo furore succensus, ad templum vsque nostrum insecutus est, ipsaque ad Patris pedes procidens, qui confessionibus excipiendis distentus erat, opem, & auxilium implorabat; homo vero pudore correptus

reptus conqueri cœpit, eo quod Inda illa aliquot vestium pignora ab ipso accepisset; tum illa antequam Pater quicquam loqueretur, superioribus se vestibus nudans, quas vir eidem dederat, eas à se proiecit, addens, vestes tuas accipe, etenim, si deprauato adeo animo illas mihi tradi credidissem, nullatenus easdem accepissem. Anxius valde, atque sollicitus Indus quidam, quod satio sua præ aquæ defectu exsiccaretur, os, oculosque in cælum attollens, Hęcine inquit, magno cum animi dolore, peccata mea sunt? parce domine Deus, parce mihi, pænitentiam pro ipsis asperam promitto me suscepturum; in montem solus secessit, virgisque quibusdam se fortiter verberauit: domumque rediens, vxori quærenti tristitiæ, ac doloris sui causam exposuit; rogare proinde identidem, vt ipsa faceret, quo Deus placaretur; se similiter vxor aeriter diuerberauit, continuoque nubes superposita sic Indi irrigauit satum, vt copiosos breui tempore, vberimosque fructus magna cum omnium admiratione reddiderit.

H v i v s missionis Patres, non sine maximo labore, perpetui Prouinciæ huius Parochi sunt; ornamentis continuò ad celebrandum necessarijs, sacroque infirmorum oleo onerati; baptizantes, confessiones audientes, reliquaque exercentes Parochorum munera, per oppida semper excurrunt. Barbarorum etiam lustrant Prouincias, præsertim Timborum, & Chiquitorum, qui propterea eo nomine compellantur, quod statura corporis pusilli sint: atque hoc anno excursio facta est ad Prouinciam à Christianis huc vsque nondum tritam. Perceptus ex ea fructus, spesque deinceps percipiendi, ex quadam epistola, Patris,

C c ;

qui

qui eò missus est, cognosci facile potest; præter alia vero hæc scribit.

CAPV R I M A nobilissimus inter ipsos Cazi- que, me amicissime excepit; in sex oppidis huius Prouinciæ centum nonaginta pueros à proprijs Parentibus, maxima ad me alacritate, delatos baptizauit: ad Chiriguanaës etiam perueni, quorum omnes paruulos baptizauit; proprio ipsorum idiomate in Creatoris sui cognitionem illos duxi, qua ex re maximam omnes lætitiã, & voluptatem perceperunt; se quoque vt simul baptizarem, petierunt Parentes, sed tamen breui me rediturum, quo rebus nostræ fidei eos optime instruerem, ac baptisma concederem, promisi. Ad me iam iam ab ipsis discessurum, ecce paruulorum omnium, quos baptizaueram, matres eosdem in brachijs deferentes, rogatum accesserunt, quinam vocarentur, neque etenim nominum iam recordabantur; cumque neque ipsemet præ multitudine, eorum meminisset, chartulas, quas puerorum nominibus conscriptas dederam, à singulis petij, illæ vero magna cum festinatione singulas singule paruulas cucurbitas afferebant, vbi filiorum nomina asseruanda posuerant; cumque nomina singulorum legisset, iterum maxima cura, ac diligentia papyros in capsulis illis suis reponebant. Ex Tambuinis etiam Indis ad diuini verbi susceptionem aptissimis, aliquos baptizauit; quidam nobilis inter ipsos Cazi que, senio iam valde confectus, sepulchrum etiam ante mortem de more constructum habebat, sacrum à me petijt Baptisma, nostræque Religionis rebus instructus, illud suscepit, nec multos post dies ex hac vita discessit. Hæc Pater,

INDI Chiriguanaës, qui in montibus degunt, (eorum fortasse adducti exemplo, qui non longe ab ipsis Potosinum versus commorantur, & Sacerdotes, qui Euangelium Christi sibi prædicarent, attulerunt) accesserunt ad nostros, Patresque, à quibus edoceantur, instanter petunt: templum ingressi, eiusdem res omnes magnopere mirati sunt. Cultus eorum singularis valde, coronis in modum nostrorum Sacerdotum vtuntur, reliqui vero capilli ad vnam circiter dimidiam pendent à tergo; corpora vt plurimum varijs depingunt coloribus; quam primum fieri possit eò Patres mittentur. Baptizatorum hoc anno numerus quadringenti quinquaginta duo; connubiorum vnde octoginta supra centum. Et quamuis præcipuus nostrorum labor cum Indis impendatur; Hispanis etiam in rebus omnibus, quàm maximè præsto sunt; licet quidam ex ipsis huiusmodi labore, & industria abusus valde sit: vitam is magno cum omnium scandalo, deprauatam ducebat, admonitusque à Patre sapissime, se vt colligeret, ad Deumque ex animo conuerteret, obcæcatus ipse peccatorum tenebris, Deique prorsus oblitus, in extremam mortis horam id à se differri respondebat. Rediens aliquando ex villa cum amico suo, etiam Hispano, pugione ab eodem repente confossus est, cumque percutiens eum admoneret, vt doleret de peccatis, veniamque à Deo pro ipsis deprecaretur, quoniam esset continuo moriturus; vitæ sibi tempus, saltem quoad confiteretur peccata, prorogari petijt: alter vero confessioni nullum esse locum respondit, quandoquidem, cum a Patribus Societatis, alijsque amicis, atque adeo a se ipso, qui aderat, rogaretur, illud vt efficeret, ipse

se renuerat; atque ita pluribus punctis cæsus, vitam ibi finiuit.

HISPANORVM etiam paruuli, qui in ciuitate degunt, ea cura, ac diligentia Fidei nostræ edocentur fundamenta, (studia enim nulla adhuc sūt, licet ab ipsis maxime exoptentur) vt non defuerit, qui flexis genibus ab Hispano, quem iurantem audierat, summis precibus, ne iuraret petierit; quo & sui ipsius iurantem valde puduit, & pueri factum omnibus, qui aderant, maximo exemplo fuit. Ad exactiorem missionis huius agnitionem, aliqua subiungam ex quadam nostri Patris epistola, quæ sic habet. Ex quo Lima discessi sex circiter menses posui, quoad Sancti Laurentij ciuitatem, reliquarum huius S. Crucis Prouinciæ caput, perueni: iter quidem à Chuquisacensi ciuitate, regie Sanctissimæ Crucis viæ in omnibus simillimum; timor bellatorum Indorū, qui paucis ante diebus ab Hispanis puniti fuerant, maximus; lectus solum ipsum, & fere semper in agris: cibus admodum tenuis; quæ tamen omnia, non sine maximo quodam animi gaudio, atque lætitia ferebantur. Cum ad omnium periculosissimum locum, leucas duodecim ab hac sancti Laurentij ciuitate deueniendum nobis esset, Patrem Angelum Monitola duodecim comitantibus optime armatis militibus, nosque expectantem inuenimus. Apostolici omnino viri conspectu summopere delectatus sum; tota se pæne ciuitas effudit, maxima cum omnium lætitia, nobis vt appropinquantibus occurreret.

PAUCIS post nostrum aduentum diebus linguam Chanes addiscere cœpi; Pater vero Angelus, præter alias quatuor, quibus Indos adiuuat, hanc

hanc etiam mecum simul addiscit; vtriusque magister puer quidam est. Homines hi, quod paucis his diebus quibus inter ipsos commoror, conijcere potui, maxime profecto, atque pane extreme indigent; ego quidem gratias Deo O. M. ago immortales, propter maximum hoc, & singulare in me indignissimum seruum, beneficium collatum, optimeque labores omnes, molestias, atque pericula, quae sese mihi Neapoli huc vsque obtulerunt, posita esse duco. Illud me (praeter cultum Indorum quorundam Chiriguanaes vocant, de quibus nos supra meminimus) in maximam admirationem rapuit, quod ne ad aures quidem meas vsquam peruenerat; Indos videlicet huius Prouinciae, pilae ludo capitibus, tabellarum loco, tanta dexteritate exerceri, quanta Hispani, manibus, atque tabellis. Mense paulo amplius transacto, ex quo praedictum idioma edoceri cepi, vna cum Patre Angelo ad confinia inuisenda discessi: mox remotiora loca petiuimus, vbi tum corporalis, tum etiam spiritualis cibi necessitas maxima; quater iam Indi terrae semina mandauerant, atque ob pluuiae defectum, ne spicam quidem vnam mesuerant; quam ob causam oppida integra, ad montes cibi quaerendi causa concurrebant: aqua ad bibendum pessima, quaeque nisi praecessitate nimia, qua premebantur, (vt mihi etiam saepius accidit) vix clausis oculis bibi poterat. Fidei porro radijs iam illustrati huiusmodi laborum, malorumque omnium causam, peccata sua esse confitebantur; iratumque Deum, propterea quod iam diu Patres ad facienda sacra, resque fidei praedicandas, non venissent; aquam agris suis denegare.

CVM

CUM ad quoddam ex ijs oppidis accederemus, occurrerunt omnes; sed vetula præsertim quædam Inda, manibus in cælum sublatis, Gloria, & honor, inquit, Deo reddatur Immortali, quod ad nos accessistis, diuturna etenim vestri absentia iratus nobis Deus hæc nos tanta mala perpeti permisit; iam tandem sacrum audientibus Deus nobis miserebitur, pluuiamque è cælis super agros nostros faciet descendere. Pium vetulæ affectum Pater Angelus considerans, admiransque; Petamus, inquit, ab optimo, ac Præpotenti Deo, piæ vt huius mulieris deprecationem exaudiat. Res profecto omni Dei laude dignissima; vt primum nox appropinquauit, turbidum cælum redditur, maximamque imbrium copiam promittit; atque à mediâ tandem nocte, ad duodecim circiter horas consequentes, per omnia illa confinia pluuiæ quædam copiosissima non cessauit: vnde vocibus omnes postea prædicabant, iure quidem sibi, simul cum Patribus, bona omnia prouenisse. Omnia illa oppida, quæ necessum erat, Sacramenta administrans percurrimus. Nec parum cum ipsis effectum est, dum eos diabolico quodam dolo, ac fraude liberauimus. Persuaserat illis dæmon proculdubio futurum, vt post Sacramenti Pænitentię susceptionem, (quod ipsis tantopere prædicamus) omnes continuo morerentur, quod vt crederent, eo facillime adducti sunt, quod quamdiu inter ipsos Pater Dionysius Velazquez commoratus est, quoniam per tempus illi non licebat omnes simul fidei rebus instruere, eorumque confessiones excipere, extremè tantummodo indigentibus accurrebat; cumque ij, vt plurimum, post confessionem continuo è vita discederent, hinc dæmon ansam
arri-

arripuit, vt quod prædiximus, illis facile persuaderet: sed Dei Opt. Max. auxilio ab hoc iam ipsos errore abduximus. Hæc Pater Agnellus.

M I S S I O T V C V - M A N A.

AD eorū leuamen, atque solatium, qui in his spaciolis, latissimisque campis elaborant, nec non ad ea conferenda, quæ magis ad spiritua-lem Indorum profectum conducant, semel annis singulis, omnes huius missionis operarij conueniunt. Ac præsentis quidem initio collatione finita, bini diuersa per loca distributi sunt: Pater Ioannes Romero cum socio ad eas Prouinciæ partes discessit, quas Hispani Buenos ayres appellant; portus est maris septentrionalis in ipsis Brasiliis oris, ad fretum Magallanes vergens. De hac excursionem Pater ipsemet sic scribit. In his centum viginti leucis transcurrendis labor non exiguus, ob aquæ præsertim defectum, cuius ne gutta quidem toto sex dierum itinere; quare ad meridiandum necessum nobis est terram fodere, puteosque aperire, quo iumenta nostra, nosque ipsi bibere possimus, nec tamen fossam vlna altiore opus est ducere; facile namque ad huiusmodi altitudinem, aquam inuenimus. Nec similes semel à nobis ductæ fossæ, alijs iter facientibus profunt, incredibilis enim equorum, equarumque numerus, quæ per hæc arua diuagantur, (montes profecto arborum dicas, licet in toto pene hoc itinere ne arbor quidem vna) hæc inquam huiusmodi puteolos terra statim obruunt; ac vim iter facientibus infe-

IUR,

runt, si equorum forte suorum curam, atque custodiam negligentius agant; tanta enim huiusmodi quadrupedum caterua concurrat, ut quotquot offendunt, siue alligati equi sint, siue soluti, impetu quodam facto, secum proculdubio deferant, ac tempus quidem ipsis quaerendis impendere, oleum, & operam perdere prorsus esset.

M E N S E circiter vno ad portum hunc, nostris ministerijs distenti, commorati sumus, & quamuis magno cum omnium fructu, nullius non ex Hispanis (ut credo) confessionem excepimus: Indi maxime tanta cum alacritate, & feruore accurrebant; ut magnam omnibus admirationem fecerint, Dominò praesertim Episcopo D. Ignatio de Loyola, qui cum aliquando laetitiam, & alacritatem, multitudinemque confluentium vndique Indorum consideraret, admiratione quadam maxima dixit (ut à viris omni fide dignissimis accepi) Dei. O. virtus hæc est, vbi cumque Patres commorantur hi veluti magnes ferrum, ita ipsi ad sese Indos trahunt. Quid hoc esse dicam? Aut qua mihi ratione Parochus Indos non esse nunciat, nec ipsos posse ad Christianam Doctrinam congregare;

I N D A quædam nobili inserviebat femina, atque (ut ab eadem audiui) diu graui adeo morbo correpta, ut è lecto surgere nequaquam potuerit; quæ tamen, ut primum audiuit Patres, à quibus in ciuitate Assumptionis summa Fidei capita edocta fuerat, aduenisse; magna adeo ipsius animum cepit lætitia, ut omnium admiratione ad ipsos, confessionis causa, quaerendos surrexerit; meque ut inuenit, Annus, inquit, integer est, ex quo à Deo O. hoc vnū deprecata sum, ne, quoad aliquis meam

mēam ex vestra Societate confessionem exciperet, è vita migrarem: nunc igitur, cum iam tandem apud vos crimina per confessionem eluerim, lætissima en morior; quibus finitis verbis, lachrymas fundere cœpit. Discessum inde nostrum amplius differri vehementer Episcopus exoptabat, reditus tamen noster necessarius omnino fuit, in quo labores præ siti perpessi sumus eximios; cum etenim pluuia nullæ præcessissent, calorque esset vehementissimus, iuges putei exsiccati fuerant, bouesque & canes, quos Indi deferebant medio itinere moriebantur.

MANIFESTO nos semel Deus mortis periculo liberauit; nam caloris causa cum noctu semper iter faceremus, quodd aliquando mane turbidum cælum apparuerit, diu etiam iter arripere ausi sumus; meridie tamen vehemens cælum ventus serenum reddidit, solisque radiorum vi exuri videbamur; quodque malum hoc non parū auxit, inimici Indi illa ventorum abutentes vi, aruis herba sicca plenis ignem admouerunt. Quantum nobis satis erat spacij, ad aliquantulum ibi commorandum, attriuimus pedibus, simulque abrasimus; caloris tamen vis, & solis, & soli tanta erat, vt tolerari non posset, a plantis vero pedum, quibus ignem extinxi, dolor diu non abscessit. Ad diu Jacobi ciuitatem reuersi, ministerijs nostris initium dedit solemnissimum, spiritualisque admodum tempore Bacchanalium festus dies, quo, & in vijs publicis solitudo summa, & Dæmoni diebus illis lucrum nullum. Concursum, ac fructus Quadragesimali tempore, qualis certe exoptari à nobis posset. Multa, quia communia, licet commemoratione digna, prætermittam; ex peculiaribus aliqua

liqua

liqua, hæc sunt.

I N D A quædam multis iam diebus per confinia Sancti Iacobi omnibus pæne persuaserat, salutem corporis posse concedere, vel morbos concitare, imbrium, ac siccitatis, vitæque, ac mortis causas, penes se esse; sicque ipsam omnes, tanquàm diuinum quid venerabantur. Ad egrotantis cuiusdam confessionem excipiendam vocati sumus, erat vero ægrotans, quæ se immortalem, salutisque auctorem faciebat; maximæ contritionis signis confessarium petijt. Erat quidem ingenij peracuti, sagacitatisque maximæ; quæque aliquando recte vixerat, sed à dæmone tandem decepta fuit, qui aperte sub corporea, visibilique forma illam alloquebatur, ibique coram confessario magno temporis spatio, nulla alia, vel motus, vel vitæ signa præbebat, præterquam quod defixos in partem vnã oculos semper habuit. Mox, vt ad corporis sensus redijt, Dæmonem sibi, vt affolebat, apparuisse dixit, multaque minitatum fuisset iterum, dum signo se sanctæ Crucis ad confitendum munire voluisset, idem eidem accidit: placuit tamen Deo, vt audito Sancto Ioannis Evangelio, In principio erat verbum, &c. Dæmon secesserit; & licet à longe, intet confitendum etiam minitans apparuerit, confessarij tamen monitis adiuta, confessionem finiuit, omnibusque, qui aderant, fraudes omnes, ac dolos manifestauit, feliciterque intra duorum dierum spatium, ex hac vita discessit.

I N G R E S S V S est senex quidam prope domum nostram ad Indam curandam, ex cuius pectore spinas, vermes, ligna, & alia huiusmodi immunda, quæ ille adstantibus ostendebat, extraxisse dicebatur.

cebatur; in solutionem vero adhibitæ medicinæ omnem pene Indæ, ac mariti facultatem hausit; consequenti die, vt ad egrotam omnino curandam rediret, statutum est. Nos eius rei admoniti ab Hispano quodam, ad constitutam curationi horam adfuius, & quo tempore, vt pectus Indæ de more sugeret, caput dimisit, Hispanus senis os apprehendit, in quo spina quædam, lignicula duo, & alia his similia latebant, quæ erat postmodum, vt ex Indæ pectore educta, adstantibus ostensurus: verum vt, quas prius ab Indæ pecunias acceperat, redderet, effecimus. Mirum sane est quanta ab his miseris Indis huiusmodi deceptoribus, atque elusoribus, iam inde à maioribus suis fides adhibeatur.

M V L T I, nostrorum causa, depositis offensio- nibus, in gratiam redierunt: sed duo præsertim Nobiles viri (qui quatuor totis annis viginti quin- que pærorum millia litigationibus admodum o- diosis insumpserant) adeo firmiter ad mutuam concordiam, & benevolentiam reuocati sunt; vt cum paucis post id diebus elapsis eorum alter mo- reretur, alter non sine vtriusque lachrymis quoad vitam finiuit, ab eius capite nunquam discesserit. Duo alij ex huius missionis operarijs, per varias a- lias partes excurrentes, hæc, inter alia, scribunt. Excepti ab Indis omnibus fuimus maxima cum lætitia in primo eorum oppido, vbi tribus diebus commorati sumus, & omnium confessiones exce- pimus; Verulaque septuagenaria baptizata est. Hinc ad oppidum diuertimus, quod paucis ante diebus, ab Indis quibusdam inhabitari cœperat, qui, ex remotioribus partibus eo descenderant: inter ipsos diuinarum rerum cognitio pene nulla quibus

quibus propterea illos instruere decreuimus, & confessionis se sacramento expiarunt.

T R E S, quatuorue ex his deceptoribus, ita Indum quendam eluserant, vt eidem omnino persuaserint animum eius ab ipso quam longissime alijs in prouincijs vagari, quæ illum cogitatio adeo vexabat, vt breui admodum, quoniam nec commendabat se Deo, nec comedebat quicquam, nec bibebat, videretur moriturus; sed ipsum tandem huiusmodi deceptione liberum dimissimus. Vocatus ad quendam in montibus agrotum inuisendum, non sine singulari Dei O. prouidentia, Indam in itinere centum amplius annorum, integre tamen, ac sanæ mentis offendi, baptizata nondum erat, dieique magnam satis partem in ipsa instituenda posuimus, tandemque cælestis lauacri aqua conspersimus. Indam alteram eo in loco, quæ petebamus, offendimus, quæ omnibus pane iam digitis manuum carebat; pro singulis enim vira functis consanguineis, singulos digitorum articulos sibi præscindebat: quod inter hosce Indos moris est; sicut etiam ossa defunctorum secum, quocumque locum mutent deferre; eademque sub lectis asseruare.

I N D V M inter hæc oppida offendi, Patris Illefonsi de Barzena, à quo diuinis rebus institutus fuerat, studiosissimum; decidit aliquando ex curru, quo vehebatur; curtus vero diuersis rebus onustus, super ipsum præterijt, quo in periculo Patris Barzanæ recordatus, necnon consuetudinis consiliorumque ipsius, I E S V M in auxilium suum implorauit, statimque prope se puerum pulcherrimum aspexit, qui ipsum è terra sustulit; addiditque, Ne fili timeas, nec enim morieris, sicque licet
altero

altero claudicans pede, maximacum gratiarum actione vitam degit. Hinc ad oppidum aliud discessimus, in quo, etsi nocte iam intempesta, omnes à pueris vsque ad senes conuenerunt: concionem ad ipsos habuimus, ad confessionis sacramentum eos excitantes, qui proximo, & subsequens diebus vsque ad discessum nostrum, nunquam defuerunt, tum vt confiterentur, tum etiam vt noctu se diuerberarent. Misericordiæ semel, & charitatis erga infirmos opera laudauimus, maneque ad templi ianuam magnam auium, Mayzij, arietum, ouorum, aliarumque similibus rerum, quas inter agrotos distribueremus, inuenimus. Hic alius senex fugens elusor, prædictis omnino similis, culpam suam, fraudes, ac dolos, coram omnibus maxima constantia fassus est; petitaque venia, addens simul, omnes huiusmodi homines deceptores, elusores, aut præstigiatores esse, acriter se coram omnibus diuerberauit, omnesque pro ipso Deum deprecari sunt.

NOSTRUM ad quoddam aliud ex his oppidis accessum varijs Dæmon modis impendire conatus est; nec sine causa, Idola etenim in ipso quadraginta, ac plura etiam, combussimus; mille præterea superstitionum generibus eos imbuerat. Ita continuo bini peregrinamur, tum ad Sancti Iacobi, tum ad Cordubæ nos ciuitates recipientes, quæ huius Tucumanæ Gubernationis præcipuæ sunt. In Paraguana vero cuius caput ciuitas est Assumptionis, elaborant nostri vbi per omnia illius confinia excursions fecerunt: exantlatos ab ipsis labores fuisse constat quam plurimos, fructus vero perceptos, non dissimiles; præsentem etenim anno ingressu illo mille quingentorum militum in Silense

lence Regnum, & totidem fere Æthiopum; pestilens simul cum ipsis fuit morbus ingressus, qui permultos oppressit, & omnes afflixit; qua Patribus occasio, laboris maioris multo causa fuit: in ea tamen Deo O. & M. placuit ostendere, quantum apud ipsum B. N. P. Ignatij merita valerent, qua de re hæc Pater Ferdinandus Monroy scribit.

Q V A mihi die B. N. Patris signa à te missa redita sunt, cuius quidam nostri studiosissimus ad nos venit, qui pestilens malum domi iam sue grassari cœpisse nunciauit; addiditque ex domesticis perijisse iam duos, nonnullosque alios valde periclitari, ex quo Patres nuncio, quem par erat, dolorem hausimus; cumque ab eo iam discessissem, signorum recordatus, vnum ex ipsis detuli, atque cui, magnum quiddam, inquam, ad te defecero, tu vero diuino fretus auxilio, salutem domui tue vniuersæ allaturum spera; vt signum B. N. Patris conspexit, summo opere lætus gratias mihi egit, quàm maximas potuit, domumque reuersus est, quò ægroti illud omnes adorarent. Res profecto admiratione dignissima; proximo consequenti die cuius ad nos redijt, asserens salutem ad domesticos omnes, simul cum B. N. Patris signo peruenisse, etenim vt illud venerati sunt, omnes continuo, etiam illi, qui iam iam videbantur morituri, rectè valuerunt. Sed qua occasione cuius hic adeo pietatem erga B. N. Patrem, & religionem colat, placuit scribere.

P R O X I M O superiori anno coniux ipsius in maximo erat iam vitæ discrimine constituta, vocatusque de more ipsemet, imaginem B. N. P. mecum detuli, quam vt ægotans magno cultu, ac reue-

reuerentia adorauit, cœpit melius habere; ex quo tempore, licet antea etiam quantumuis frigide B. N. P. cultui deditus esset; ex eo, inquam, tempore illius studiosissimus factus est. In alia epistola ex eadem S. Iacobi ciuitate missa, hæc, præter alia Pater Ioannes Lopezius Viana. Magnopere lætaret, aliquot ex Hispania B. N. Patris imagines, ac signa deferti, in quem pietatem quotidie in hac Prouincia, ac religionem quandã singularem magis, ac magis crescere cernimus; vt ex his Nobilis cuiusdam viri verbis in epistola quadam ad me missa conijci potest. Cum filia mea grauiter adeo ægrotaret, vt moriendi iam vrgere videretur dies, Dux Garsias Metimnensis illam inuisit, quam cum in extremo periculo constitutam vidisset, abiit, imaginemque B. P. Ignarij secum attulit: atque vt puella imaginem adorandam accepit; morbi simul alleuationem consequuta est; adeoque ipsius erga B. Patrem studium ac pietas creuit, vt quoties caput doleret, accurreret festinanter ad B. Patris imaginem, dolorque omnis confestim abscederet. Cum tandem ex hac ciuitate Dux esset migraturus, imaginem B. Patris sibi reddi petijt, quo tempore clam nobis imago erepta est: equidem, ait nobilis ille, si vnus è filijs mihi potius fuisset ereptus, non adeo acerbus dolor animo infidisset meo.

CLAVDET huius missionis narrationem felicissimus Patris Petri de Anasco obitus, cuius exemplaris vitæ sanctitas, discessusque ex hac via, gloriosissimus, longam valde narrationem postulabant; Annuarum ramen litterarum breuitati, vt consulam, obiter nonnulla perstringam. Duodecimo mensis Aprilis die anni millesimi sexcen-

tesimi tertij mortuus est; ætatis suæ quinquagesimo quinto ex quibus in Societate triginta tres vixerat, quindecim vero in his Tucumanis, ac Paruanis missionibus. Vigesimalium secundum annum agens, ad Societatem mirè equidem vocatus est, grauiissimo namque, & periculosissimo morbo correptus, sanctissimam Virginem, quam singulari quadam pietate, ac religione colebat, quam potuit enixe, inuocauit; ipsa vero omnium miserorum Parens amantissima, gloriosissimum suum brachijs filium deferens eidem manifestissime apparuit, suauissimisque verbis illum solata, certam eidem corporis salutem promisit, ac tandem ipsum ad nuncium mundo remittendum, filioque suo in statu vitæ perfecto militandum excitauit.

Nec vanam huiusmodi visionem fuisse, rationis viuendi ipsius singularis quædam mutatio factis ostendit, quam animaduertentes omnes, tum domestici, tum etiam externi, curiositate, ac rei nouitate ducti illum, dum solus existeret, secreto obseruabant, resque eiusmodi audiebant, videbantque vt maxima omnes cum admiratione reuerterentur: noctu illum sæuissime se verberantem audiebant, videbant eundem diu per ianuarimas, orantem profundissime, aliasque coram Æthiopicis, reliquisque domi seruulis flexis genibus præmium illi promittentem, à quo fortius alapa cæderetur, ac serui quidem præmijs iam sapius allecti Domini sui abutentes patientia, grauiissimas quique eidem alapas impingebant. Quod cum non modo audissent, sed vidissent etiam parentes ipsius; seruis verbera, ac fustes, ludum si repererent, minitati sunt. Sæpiusque idem Pater confessatio dixit, maximo quodam suum animum

nimum tunc temporis gaudio, atque lætitia perfundi, dum alaparum Christi Domini recordaretur; atque in libello quodam, propria manu conscriptum hoc reliquit.

D V M in pueritia mea, irati ob defectus aliquos in me Parentes mei animaduertere volebant, accurrebam statim ad sanctissimam Virginem, iratosque Parentum animos mitiores redditos inueniebam, idque ipsum quamdiu litterarium frequentavi ludum, expertus sum; hoc mane ab amantissima Parente, in templo ipsius, singulis quibusque diebus ante ingressum ad scholas petens auxilium; Sabbatisque in eiusdem honorem, & reuerentiam ieiunans; mox vero, ac in horum aliquo deficiebam, aduersi etiam aliquid eo die procul dubio experiebar.

SEQUITUR ibidem. Singulis sabbati diebus, præcipuum aliquod à Deo Opt. beneficium, ob deprecationem eiusdem Sanctissimæ matris accipi. Hæc me ad Societatem adduxit, in eademque conseruauit, ubi, quæ ipsius causa senserim, quoniam verbis explicare non possum, silentio prætereo. Confessario dixit, quoties singularis illius beneficij recordabatur, quod ægrotans à sanctissima Virgine accepit (recordabatur vero frequentissime) toties eandem pulcherimam, suauitatis, amoris, humanitatisque plenissimam mentis oculis intueri, sicut primo eandem corporeis viderat, animumque tum suum dulcedine quadam, consolationeque cælesti plenum relinqui. Atque ita in libello illo huius rei (quoad conijci potest) mentionem faciens; iuuenis, ait, in periculosissimum morbum incidi, in quo illud mihi accidit, quod gloriosus ipse Deus, atque egomet scimus,

atque in grati animi signum, firmiter cum diuina gratia constituo, pro huiusmodi beneficio singulis sextis ferijs me diuerberare, sacrum item, coronam, & quicquid ijs diebus boni egero, in gratiarum actionem offerre.

P R Æ C L A R I S S I M V M quoddam semper extitit omnium virtutum exemplar, sed trium præferim, ut ipse in eodem libello testatur, studiosissimus fuit. Tria hæc, inquit, toto vitæ tempore, mihi imprimis spectanda sunt. Primum obedientia, præ cuius executione oratio mihi ipsa, corona, sacrum, quies, & somnus omittenda sunt. Secundum vero est oratio, in qua, quæcumque mihi temporis interualla supersint, insumenda sunt. Tertium est mei ipsius annihilatio, & contemptus, quo omnes exercitationes, & cogitationes meæ, simul cum rigida corporis castigatione dirigendæ sunt; quæ omnia præstitit opere multo perfectius, quam scripta reliquit, uti ex permultis exemplis, quæ scribi possent conijcitur. Somni capiebat parum, sicque eidem ad orandum longius multo temporis spatium manebat. Orationem vero coniungebat ita cum actione; ut quoties in aliqua ex his domibus illum morari contingeret, mane cum lucefcebat in tota pane domo faciendum esset pane nihil. Adaptatum iam erat templum cum Sacristia, compluuium versum, patellæ mundæ; si qui vero essent ægroti, ipse quasi faciendum sibi nihil reliquum esset, eisdem in omnibus inseruiebat.

I N itineribus ligna, nescio qua ratione, quam citissime adaptabat, ignemque iam ante aliorum accessum accenderat; omnibus ad omnia præsto erat, & quamuis quis illum huiusmodi laboribus
leuate

leuare vellet; ipse tamen rationibus quibusdam miris, atque consilijs, labores huiuscemodi omnes antecapiebat. De singulari illa sua in proximos charitate, feruentissimoque salutis animorum desiderio, multa erant dicenda. Quoties illū in missionibus fætidiſſima Indorum vlcera curantem, puſque ab eiſdem, & vermes radentem vidimus? nec ſemel tantum patellam huiuscemodi ſordibus plenam exhauſit, quo vitioſam, contradicentemque naturam edomaret, atque comprimeret. In oppido quodam (Matara vocant) hoc illum facientem Indi quidam conſpexerunt, obſtupueruntque ſimul; incredibili quadam, Patris animi cernentes magnitudinem, atque conſtantiam, admiratione correpti. Fætidiſſima eadem vulcera deoſculari, erat in illo frequentiſſimum; ac miſerabilioribus ſemper primo loco, tum ad cibos propria manu condendos (qua in re maxime excellibat) tum etiam ad tritas eorum veſtes conſuendas accurrebat.

Q V I igitur corporis adeo proximorum bono prouidebat; ſpiritali proprii animi ſaluti, cuius ipſi præcipue incumbere cura, vt proſpexiſſe, vt prouidiſſe putandum eſt? In huius rei comprobationem illud ſit ſatis adducere, quod præter generales duas Peruanæ Prouinciæ linguas, quas vocant Quichua, & Aymarâ; ſeptem alias in his remotioribus locis didicit; ita vt nouem linguas multa Indorum millia diuinis rebus inſtituerit, eorundemque conſeſſiones exceperit, qui alias omni proſus humano remedio carerent: atque proprio harum linguarum idiomate, artes, ac dictionaria propria manu (quæ in ipſo ſingularis erat) conſcripta reliquit. Quod maximo illis adiumento e-

rit, qui eas in partes mitteudi sunt. Cum ad excipiendam alicuius confessionem vocabatur, è vestigio quæcumque ageret, relinquebat; asserebatque, illi, qui ad sacram confessionem accederet, occurrendum protinus esse; ne forte illam animi affectionem, qua pænitens accedebat, ob temporis interualla prætermitteret. Eiusdem corporis asperitates quam maxime erant; in se ipsum verberibus acriter sæuebat quotidie; diuinas semper preces, piasque alias sanctorum orationes stans semper, aut genibus flexis recitabat.

I N hoc ipso libello catalogum reliquit rerum, atque virtutum, quas, vt præcipuas in Patribus, Fratribusque, quibuscum frequentius agebat, obseruaret; quod quidem licet ad audiendum iucundum, ad narrandum tamen quia longius æquo est, nec non quia multa ex eo ad viuentes adhuc spectant; illud prætermittam. Duo tantummodo in aliorum exemplar, inferam de ijs, qui vita iam functi sunt. Agens igitur de Patre Illesonso de Barzana, Pater, inquit, Barzana, quem veluti parentem amantissimum à Deo mihi exhibitum summo prosequor amore, præter eximias virtutes, ac dona cælestia, quæ à Deo O. accepit; quoddam in ipso viget maximum, feruentissimumque æternæ animorum salutis studium; vera, & ardentissima quædam charitas; summa animi summissio; paruulique cuiusdam candor singularis. Diu, noctuque in laboribus est assiduus, aliaque id genus multa, quorum ipse mihi conscius sum. Iterumque ibidem. Limam accessi, oculos statim in Ioannem Atienza Collegij Rectorem conieci, quem vt virum integerrimum considero, vt religiosissimum, vt humillimum, vt affabilem, vt eruditissi-

ditissimum, vt prudentissimum, vigilantissimum-
que; & quod mihi in ipso maximum quid videtur,
integritas quædam animi est, antiquitasque singu-
laris, qua omni illum tempore, omnique occasio-
ne affectum inuenias. Atqui in hunc fere modum
egregia aliorum repetit dona, atque virtutes;
subditque ad extremum: hi mihi omnes exemplo
sunt, quorum dum recordor, mei me maxime pu-
det. Tu Domine, qui (quæ tua bonitas est, ac mu-
nificencia singularis) dona ista tua, cælestesque di-
uitias, tanta liberalitate dispertiris, efficias depre-
cor, pater amantissime, vt reliquiarum saltim, que
hisce tuis fidelissimis seruis supersunt, particeps
fiam. Amen, Amen.

FELICEM adeo vitam felicissimus conclusit
interitus, ad quem diuturno illum Deus, molestis-
simoque morbo excoluit; quem tamen ipse læta
fronte, atque vultu tranquillo, patientissimoque
animo pertulit. Omnes illius obitus incredibili af-
fecit dolore, quamuis lacrymæ quidem decurre-
rent, singulari quadam permixtæ lætitia: claman-
tibus Indis omnibus, iam tandem Parens nostri a-
mantissimus ad superos euolauit. Eius vt funeri
iusta soluerent, vocato, aut inuitato nemine, om-
nes Religiosorum ordinum viri conuenerunt, eo-
rumdemque Pælati funeris officium celebrarunt;
quorum nullus non maximam, ex tanti vixi iactu-
ra, molestiam suscepit. De ipso pro certo narra-
tur, prope sancti Michaëlis ciuitatem, in Tucuma-
na Prouincia, vbi Tigres sunt frequentissima,
quandam ex his feris Patri veluti canem mansue-
tissimum cauda ludentem occurrisse; Patrem ve-
ro manu in blanditiarum signum superposita e-
andem dimisisse. Secum, quocumque pergeret,

COR-

corporis sanitatem deferre videbatur, vt Pater Ioannes Romero, illarum missionum Superior, sapissime semetipsum expertum fuisse testatur: Sed præsertim, cum aliquando in sancti Iacobi ciuitate magno aestu, febrigue affligeretur vehementer, nec posset præ morbi grauitate somni quiequam capere; Pater Anasco, suauissimo, sanctissimoque nomine IESU inuocato, manum loco cordis admouit, continuoque dulci quodam, usque ad matutinum consequentis diei tempus, somno correptus, liber omni prorsus febre, ac morbo surrexit. Sed ad *Quitensem Vice-Prouinciam* gradum faciamus.

C O L L E G I V M Q V I T E N S E.

QVITENSIS ciuitas, licet sub æquinoctio sita; cæli temperie fruitur frigidiori. Metropolis est, in eademque Senatus Regius sedem habet; quapropter & quia Collegij etiam huius, quamuis Fundatore careant, firmiter constituta sunt, totius Vice-Prouinciæ caput est, quæ ab ipsa ciuitate nomen sortitur. Habet Collegium hoc latinæ classes duas, Artium curriculum vnum, Moralis vero Theologiæ lectiones duas. Est præterea nostrorum curæ commissum seminarium sancti Ludouici, in quo Patres duo, & Frater vnus; huius sedis annuæ litteræ nondum redditæ; ex priuatis tamen epistolis, progressum in nostris omnibus ministerijs, tum cum Hispanis, tum etiam cum Indis, quibus non solum ciuitas, & confinia, sed omnes illæ Prouinciæ, usque ad septentrio-

trionum mare, maxime abundant, qualis exoptari posset, fuisse cognouimus. Permulti, maximeque varijs in harum Prouinciarum locis Euangelicæ prædicationi aditus patefunt, ni tamen sufficientibus, dignisque ministris carerent. Pater Raphael Ferrer, qui diu, multumque in missionibus per Prouincias illas peregrinatus est, in epistola, quam Februario huius anni mense scripsit, hæc ait.

TRES præsertim, inter permultos alios, patentes omnino ad diuini verbi seminationem aditus in his Prouincijs inueni, qui tamen adhuc clausi prorsus fuerant; atque vndique ab Indis vocor, quò ipsos Christianos efficiam. Primi ex his sunt Indi Humaguas, quorum in hac gubernatione Quixorum, ab vestium curiositatem, ac pulchritudinem, nomen est celeberrimum. Ex quibus Curacam vnum cum coniuge, simul etiam cum aliquibus Indis illi subditis baptizauit; constructa prius Ecclesia in loco satus feminis causa, ad inhabitandum aptissimo. His maxime speramus breui futurum, vt alij quam plurimi associantur. Alij Coronati vocantur, quod in Monachorum modum coronas gestent; qui mox, ac se à me vocari intellexerunt, omnes cum omnium Duce, & capite mihi obuiam processerunt; meumque animum, ac mentem cognoscentes, vt nimirum in Creatoris sui notitiam deuenirent, hunc quoque suum ipsorum animum ac mentem esse, dixerunt; eaque de causa sationi iam suæ, tribus ab eo loco leucis finem imposuisse, quò absque vllis impedimentis à Patre edoceri possent. Tertij sunt Cosanes Indi: quorum permulti me quæsitum exierunt, petentes, vt, quoniam sui omnes Christia-

ni

ni fieri volebant, ad patriam ipsorum accedere-
mus.

Q V A T V O R ex horum Curacis præteritis tem-
poribus sacrum susceperunt Baptisma, probabileque
videtur, alios etiam cum ipsis baptizatos fuisse;
qui tamen multis abhinc annis, vt Barbari, inter
Barbaros vixerunt, nequaquam permittentes His-
panos aliquos, aut Sacerdotes eo ingredi, quoad
Societatis notitia ad ipsos peruenit: me eo breui
profecturum illis recepi, quo eosdem nuncio le-
tos in patriam suam dimisi. Indus quidam quem
heri iter facientem offendi, præ gaudio salientes
illos inuenisse nunciauit, psallentesque; In Patri-
am nostram ad adaptandas vias contendimus,
quoniam Pater breui ad nos venturus est. Post
has tres nationes, nouus quidam orbis incipit gen-
tium sine numero; conditarumque vrbiū mag-
nitudinis eximiæ, quæ omnes ad fluuij illius cele-
berrimi ripas sitæ sunt, quem Marannon vocant,
cuius, dum influit in mare, latitudo sexaginta leu-
carum est. Quasdam ex his ciuitatibus viri qui-
dem, ac feminae promiscuè; alias vero feminae so-
lummodo, quas vocant Amazonas, incolunt. Iti-
nerum asperitas quam maxima, lectus nullus, ci-
bus satis tenuis; nec enim molestiam libet exhibe-
re ijs, ad quos iuuandos venimus: quæ ta-
men omnia cælestis gratiæ auxilio facillime su-
perantur.

Ex hac missione, in qua Patrem Raphaelem
Ferrer Patrem Ferdinandum Arnulphino comitatur,
vnus ex ijs, qui hoc anno cum Patre Procuratore
ex Italia venere, hæc ad nos scribunt, præsertim Pa-
ter Arnulphino. Nulla his gentibus Creatoris,
Redemptorisque sui notitia, solem mihi videntur
adorare,

adorare, illum etenim in saltationibus suis tabulis quibusdam depictum deferunt; laboris, aut agrorum culturæ, præterquam quod ad sui sustentationem sufficiat, nihil. Auræ quædam magnæ laminæ illis è collo pendent; auræ etiam quædam lunæ ex auribus. Hanc puto Regionem illam esse, in qua, dum in Italia commorarer, audiui, pluris ferrum, quam aurum æstimari. Pro securi etenim ferrea ad scindendas arbores, tantundem auri libenter reddituros credo. Suppleat Deus O. quod meis deest viribus, neque enim vsquam tot me aduersa subiturum speravi; etenim ad itinera quadrupedia nulla nobis; nullus item multis iam abhinc diebus lectus, obsonium nullum quidem, præter herbas, & arborum radices, quibus viuimus; atque ijs quidem nullo cum sale conditis, neque enim illius terra hæc ferax est; & tamen viribus integris vitam ducimus lætissimam: His additur, quod Venefici quidam (vt existimo) Hispanorum nos esse exploratores disseminarunt, breuique illos venturos, vt Indos omni prorsus auro priuarent; atque eam ob causam, cum mortis sepe satis periculo somnum capimus. Sed tamen his nos Deus omnibus liberauit, & gens ad sanctum suscipiendum Baptisma, apta redditur. Quingenta iam, etiam plura parua Indorum oppida percurrimus: quatuor in partibus Ecclesias construximus, quoad meliora oppida reducantur: æternus illos omnium Pastor Deus ad ouile suum adducat. Amen.

SE-

S E D E S C A R T H A - G I N E N S I S .

Ciuitas Carthaginensis; (quæ est supra Equatorem gradus decem, versus septentriones) inter omnes Indicos portus, ac Ciuitates maris septentrionalis, primum locum obtinet; aditusque est ad omnes Indiarum partes, atque ad Hispaniam. Multis iam abhinc annis ciuitas hæc tota Societatem expectabat; qua in re cogitationem, curam, ac diligentiam sæpe posuerat. Anno tandem proximo superiori millesimo sexcentesimo-quarto ex Patribus, qui ab Europa uenerunt, ibi aliqui relictæ sunt, qui Collegio cuidam initium darent, quamuis ante optima quædam fundandi occasio prætermissa fuerit, quod spes nulla Societatis ibidem conseruandæ nobis daretur: atque hoc quidem, licet domesticis laboriosum, omnibus tamen externis maximo exemplo fuit; tum nimirum eò nostros non adijisse, cum facultas erat satis ampla ad fundandum; uenisse uero cum, quo fundare possent, erat nihil. Excepti nostri sunt magno totius ciuitatis applausu; omnia Societatis ministeria, magna etiam cum omnium utilitate, uoluptate, atque lætitia instituta sunt.

Do m u s in aptissimo ciuitatis loco empta, fauentibus aliquibus Nobilibus uiris, nostrique studiosis, sed omnium maxime Lusitano quodam Societatis amantissimo, quod in nostris Eborensibus studijs institutus fuisset; qui non modo Domum, quam sibi ipsi conduxerat, libentissime deseruit; sed cum duo millia ducatorum ad solutionem integram

tegram necessaria, mutua ab ipso peteremus, ille non mutua sed dono, ac gratis omnino magna cum liberalitate eadem dedit. Templum etiam capax admodum adaptatum est; ad quæ omnia Dominus Episcopus, ex Dominicanorum familia, singulari quadam animi affectione, & pietate præsto fuit; qui licet ætate iam, ac senio confectus, per omnes ciuitatis publicas vias ostiatim stipem coëgit ad domus nostræ supellectilem coëmendam; in omnibusque illum verum parentem experimur. Paulo post latinitatis studijs Pater quidam initium dedit, præhabita oratione; cui, adeo ab hac ciuitate exoptato principio, adfuerunt dominus Episcopus, ac Gubernator, cum reliquis Nobilibus, tum Ecclesiasticis, tum etiam sæcularibus, maxima cum omnium satisfactione. Nec multo post ipsemet Dominus Episcopus, ad gymnasium etiam accessit, quò Scholasticis animos adderet, in re ad Dei O. M. gloriam adeo necessaria; ex cuius tam præclaris initijs maximam ipsius animus lætitiã, voluptatemque percepit.

N O B I L I S quædam femina sciens ad templum iam nostrum aditum patere, ad valuas accessit, atque ante ingressum templi flexis coram omnibus genibus, oculis in cælum sublatis, voceque satis contenta: Ita ne (inquit) Domine, vt vitam mihi eousque protraxeris, quoad meum illud maximum desiderium, quo quinquaginta abhinc annis flagraui, videndi nimirum in hac ciuitate Societatis I E S V, explerum iam videam? Gratia tibi Deo. Optagantur immortales; qui maximum, & singulare hoc nostris animis remedium attulisti. Hæc vociferans dicebat, audientiumque omnium animos ad deuotionem simul, & pietatem excitabat. Nobilis

bilis

dam B. N. P. Ignatij subscriptionem, quam forte bilis quidam huius ciuitatis vir, epistola circum- uiderat, ad domesticum quendam suum energu- menum deferri petijt, qui, tres iam erant dies, ex quo ne verbum quidem protulerat; atqui, ut pri- mum Pater, qui ipsam deferebat, subscriptionem, energumeno imposuit, loqui cœpit, Beatumque N. P. quàm enixe inuocare, protinusque se dia- bolicò morbo liberum reperit.

ALTERA quædam nobilis femina sanguinis fluxû patiebatur, monensque maritus, ut B. N. P. ado- raret signum, aliquidque coram ipso, pro deu- tione, & pietate sua recitaret, non prius id præ- stitit, quam integram corporis sanitatem fuerit consecuta; cuius rei ob personæ dignitatem, adeo per ciuitatem totam fama peruasit; ut cum nobi- lis etiam quædam alia eodem premeretur morbo, eandem continuo cælestem medicinam quesierit, atque, ut ex ipsius collo subscriptio B. N. P. pe- pendit, statim recte ualuit. Hic nostrorum fuit fe- licissimus in ciuitatem istam ingressus: quo tamen fructus firmior, atque copiosior esset, arborque altiores radices mitteret; contradictiones aliquas, labores, atque molestias eisdem Deus O. excitari permisit. Auctores huiusmodi rerum extitere tres Ecclesiastici, quibus religionem, & pietatem in- cumbebat tueri. Multa aduersus nostros; aduersus Societatem multa diuulgarunt, quæ scandala gra- uissima in eorum possent animis excitare, qui non adeo, ac ciuitatis huius incolæ, bene essent erga Societatem affecti. Dominus autem uostrorum hominum causam defendendam suscepit, qui de- fensionem ab ipso in silentio, & spe præstolaban- tur; quod explicari non potest, quanto ciuibus

vniversis exemplo fuerit: detractores vero non impunes euaserunt. Primus enim intra duorum mensium spacium, prauam adeo in Castitatis, ac Pauperitatis materia, suę villicationis rationem reddidit, vt post multos asperimi carceris dies, in exilium tandem missus fuerit. Secundus Apostata breui factus, vagus, ac profugus incertam vitam super terram persequitur. Tertius tandem intra sex menses, pessimi criminis male infamatus est; Episcopusque, ac Gubernator ab eius Prælo petierunt, illum vt puniret, sin minus à semetip-sis puniendum. Ijs, qui sedem hanc Carthaginen-sem instituere ceperunt, duo alij, non multos post dies, Patres, & Frater vnus ex Peruana Pro- uincia additi sunt, quo proximorum saluti plenius consuleretur.

INSTITUTA Sodalitas est, ad quam singulis quibusque Dominicis diebus trecenti, plures etiã ciues, ac inter ipsos ciuitatis quique Nobilissimi conueniunt: ad dictamque illis diem omnes simul Sodales sacrum Christi corpus suscipiunt; quos vt, quoad possint, imitentur, multæ etiam illa die femine ad sacram communionem accedunt: quæ res hac in ciuitate paucos ante dies parum admo- dum frequens erat. Multi iam inter ipsos Oratio- ni mentis dediti; multi cilicij, flagellationibus, ieiunijs, in pane tantum, & aqua, alijsque simili- bus externis corporis afflictionibus. Duobus heb- domadæ diebus nosocomia, duobus item alijs victorum carceres, cum elemosynis à sodalibus inuisuntur, ceteraque cum ipsis munia obeunt, quæ de similibus Sodalitatibus sæpius diximus. Est præter hanc alia Scholasticorum Sodalitas, cum solitis exercitationibus.

E c

thio.

thiopum, quibuscum idem, quod in alijs Collegijs, fit. Præter solitas in Ecclesijs conciones, diebus etiam Veneris ad forum, quàm plurimis undique ad eas confluentibus, maximo cum suorum animorum fructu, Deique O. gloria singulari, conciones aliæ habitæ sunt. Quædam ex ijs, quæ inter ea acciderunt, subiungam.

GRAVISSIMA inter se inuicem ciues duo inimicitias susceperant, & quia alter nobilis admodum iniuriam, maxime in rebus ad honorem spectantibus, passus fuisse videbatur; hanc ut inimico condonaret, nobilissimis etiã alijs deprecantibus adduci nullatenus poterat. Rogatus ab amico, ad Patrem, in foro die Veneris concionantem, accessit; totusque sermo ad se vnum dirigi sibi visus est; ex quo sic mentem, animumque mutauit; ut iniuriam inimico remittere, eundemque carcere liberare statuerit: ea tamen conditione, ut argenteam templo nostro lampadem offerret, in eius rei signum, quod nimirum, per Societatis filium singulare hoc vterque à Deo O. beneficium accepisset; id secundus alter præstitit libentissime, redintegrataque inter ipsos gratia est.

QUADRAGINTA circiter annis mille vitiorum, ac peccatorum laqueis irretitus quidam vixerat; primam, quam vnus ex nostris habuit, in hac ciuitate, concionem audiuit; commotusque ita diuinitus eius animus est, ut secum ipse ita ceperit cogitare, concionator hic est, per quem meum est Deus animum emolliturus; octo integris mensibus ita vbiçumque Pater concionaretur, homo illum sublequebatur, ut concionem nullam illius non audierit; eadem illa ipsa cogitatione ductus, qua initio ipsum audire incepisse diximus.

Toto

Toto hoc tempore peccatorum pudore præpedi-
tus, bellum secum ipse continuo cruentum admo-
dum gerebat; sed tandem aliquando diuino suf-
fultus auxilio, se ipsum diuicit, & ad huius Patris
pedes prouolutus, miserandum in modum vitæ
sue statum eidem patefaciens, maxima cum lacry-
marum copia, præteritorumque scelerum detesta-
tione, ac dolore singulari, ex miserimis eorum
sordibus emerfit.

F R V C T V S etiam huiusmodi concionum fuit
Mauri cuiusdam conuersio, qui annis plus viginti
huius ciuitatis trementibus damnatus vixerat. Sæ-
pius cum illo ob præclaras eiusdem naturæ, in-
genijque dotes, de conuersione permulti egerant,
quibus tamen omnibus hoc idem semper respon-
sum dedit, fieri nequaquam posse, vt qui bonus
semel, fidelisque Maurus extitisset; bonus, ac fide-
lis Christianus redderetur. Idemque ipse Mar-
chioni de Canete, deposita harum Prouinciarum
Gubernatione, Hispaniam petenti, promittenti-
que (modo Christianus fieret) libertatem, res-
pondit, se licet remigem, egregium Mauritanæ
legis custodem esse malle, quam liberum Chri-
stianæ religionis violatorem. Is igitur quendam
ex nostris de extremo iudicij die concionantem
audiens, ad Christianam suscipiendam Fidem,
permotus est; petijt item se Christianum fieri: ro-
gatusque causam; Patris illius verba fuisse dixit.
Domi nostræ viginti dierum spacio, diuinis fuit
rebus instructus; & quoniam notissimus omnibus
erat, omnibus concurrentibus ciuibus, magno
cum gaudio, atque lætitia, eius Baptisma celebra-
tum est.

F I N I T I S quadraginta ieiunij diebus, Pater

E e 2

v n u s

vnus cum Fratre quadraginta abhinc leucas, ad duo quædam Hispanorum oppida missi sunt, vbi, præter alia, oppidum integrum in duas contrarias partes diuisum, ob præcedentem aliquorum necem, incendiaque domorum, ita obliteratis offensionibus in mutuam gratiam, concordiamque reuocarunt, vt publicas vtriusque partis litteras publicè die quadam combusserint: Confessione se postmodum omnes sacramento expiarunt, & consequenti die, magno cum omnium gaudio, atque lætitia sanctissimum omnes etiam simul Christi corpus susceperunt; gratissimorum animorum signa Patri præbentes, qui tot, tantis, tamque diuturnis malis finem imposuisset.

S E D E S S A N C T Æ F I -
D E I D E B O G O T A I N N O V O
R E G N O G R A N A T E N S I .

PA T R E S quatuor, Fraterque vnus ex venientibus ab Europa, Carthagine præter prædictos remanserunt; inde, vt ad nouum Granatense Regnum ascenderent. Par fuit totius Sanctæ Fidei ciuitatis plausus, atque lætitia in nostrorum ingressu, cupiditati, ac desiderio, ipsorum conspectu fruendi, incredibili, quo iamdiu omnes flagrabant. Ciuitas Archiepiscopali sede, Senatuque Regio nobilitatur. Indorum confinia habet quam maxima, qui ferme omnes ob diuersitatem, difficultatemque idiomatum prorsus inculti. Bis nostri eo missi fuerant, totiesque ciuitas Collegiū Societatis fundari maxime exoptauit; quo ex loco ad alias præcipuas huius Regni ciuitates excurre

facile potest. Quo solemnī nostrorum aduentus festo celebraretur, tota se ciuitas compararat. Patres tamen modesta sua, humilique diligentia, ciuium voluntatem praeuenerunt. Domus nostris praeteritis annis dono data fuerat, ut in hac ciuitate Societas sedem haberet; in ea templum adaptatum, omniaque Societatis ministeria, eodem, quo Carthagine, modo, plausu, atque utilitate animorum instituta sunt. Est hic maxima Indorum copia; atque adeo Vespertinis concionibus in forum duo eorum millia conueniunt. Confessionū, Communionumque frequentia tanta est, ut vel ipsemet Dominus Archiepiscopus asserat, plures nunc Dominica die vna, quam ante aduentum nostrum toto anni tempore (si hebdomadam maiorem excipias) sanctissima haec sacramenta suscipere. Latinitatis etiam, eodem quo Carthagine gaudio, & apparatu, apertū gymnasium est; quod ciuitas tota, singularis cuiusdam, eximijque beneficij loco duxit.

VOLENTI iam his annuis litteris finem imponere, epistola quaedam ex Silensi Regno, Patris Ludouici à Valdiuia mensis Decembris, reddita est, in qua haec ille. Nobilis femina nomine D. Marcella Grajales, simul cum coniuge. N. de Heredia, duobusque filijs, in Imperiali ciuitate seruitute, licet non admodum dura, premebantur: domi quidem suae seorsim degebant, ferentes sibi quantum ad vitae sustentationem necessum esset; pensiones illis, labores, atque tributa, nulla alia, quam ut aliquam Chichæ amphoram (potus est Indorum communis) ad computationes suas celebrandas Domino exhiberent. In quarum vna remulentus Dominus Herediae seruo iratus est; hic

E e ;

bili

bili correptus herum occidit, seque in fugam dedit: Indi vero consanguinei, ut demortui vlciscerentur iniuriam, natu maiorem ex duobus Herediae filijs viuum combusserunt.

NO B I L I S femina idem omnino sibi, alterique filio supplicium metuens, fuga quoque saluti consuluit, & filium quinque annorum portans, tribus noctibus ad Parem inimicorum etiam habitationem, deuenit, in syluamque, ne inueniri posset, sese abdidit, vbi absque potu, & cibo solitudinem, miseriamque suam deplorare coepit, non tamen sine magna quadam illius omnium pietissimi Parentis cura, ac prouidencia singulari.

DY M isthic moraretur, Inda quaedam Barbara versus eandem partem ad ligna caedenda accesserat; cumque gemitus, ac deplorationem audisset, ad nobilem feminam num quænam esset, dignoscere posset, magis, ac magis appropinquabat; miserationeque commota, proxime tandem ad illam accedens, quid, (inquit proprio idiomate) o Domina lamentaris? Cui ipsa, infelicis te nunc miserescat mei: remque totam, veluti accidisset, eidem narrauit: Sit iam, inquit Inda, lugendi, ac deplorandi finis, meus enim animus tuis doloribus, atque miserijs condoluit maxime; accipe hoc farinae pusillum, quo te, paruulumque tuum sustententes; ego, quoniam ad hoc ipsum quotidie huc sum ventura, necessaria tibi, ad victum, cultumque, libentissime ministrabo: & quoniam solent etiam mulieres aliæ mecum venire, fossam hic, in quam tete recipias, conficiam. Abditam igitur in terræ fossam excavatam, cum paruulo suo feminam, Inda quam aptissime frondibus cooperuit, eidemque mense integro cibum, & reliqua
suppe-

suppeditauit.

POSTQVAM autem, quantum ad iter agendum vtrique satis esset farinae, congeffit, nobili feminae optionem dedit, num scilicet in Imperialem ciuitatem ad noti, familiarisque alicuius Indi domum, vellet redire, an potius Paicauinos adire, vbi Christiani commorabantur? vtrum libet enim ex his eligeret, se illi comitem, ducemque obrulit futuram. Illa vero ad Imperialem ciuitatem redire preeligit; noctu igitur iter arripuerunt, & post horae cititer quadrantem, haud recte (inquit Inda) delegisti; nam dum posses te semel omnino in libertatem vindicare, prorsus ignoro, quorsum ad inimici, quantumuis notissimi domum confugas, seruitutem etenim, quantumcumque felicissime se res habuerit, neutiquam euades: animos igitur tibi ipsa addideris, ego etenim, licet itineris ignara, te vsque ad praedictum propugnaculum, deducam. Placet igitur consilium Hispanae.

DVABVS noctibus iter fecerunt, interdiu vero se in syluas recipiebant; exijt sola Inda die consequenti, vt de via quaereret, fingensque se rem quandam disquirere, illius Prouinciae Indis communiter ad capillos comendos necessariam, ab inter facientibus callide se petijt edoceri, versus quam partem Hispanorum vergeret Propugnaculum, ne forte in eorundem manus incideret. Totius tandem viae optime iam conscia, Hispanam feminam, cum paruulo tribus consequentibus noctibus, ad dictam Christianorum arcem perduxit. Hanc ibi Deus Opt. ante ingressum arcis Indae illi mentem iniecit, vt quoniam Indos illos, à quibus de via quaesierat, offendisset, reditum in patriam

Ec 4

triam

triam suam timeret, ne detecta ab ipsis, si forte nobilis femina per illas patriæ suæ partes quæretur, vitam, caputque suum in discrimen veniret: patriam nihilominus, maritum, parentes, atque sorores deserere, molestum admodum illi erat.

Q V I D igitur consilij caperet prorsus ignorans, nec etiam vllatenus reperiens; ad nobilem feminam; Si forte apud te (inquit) manere vellem, à te bene tractabor? cui illa, ò Mater amantissima, ne dubites rogo; ab omnibus, & vbiicumque degere libuerit, non bene modo, sed præclarissime etiam tecum agetur; omnes te Hispani plurimi facient, summopereque suspicient. Vtraque ergo, inquit, ad propugnaculum accedamus: accellere quidem, ab Hispanisque omnibus singulari gaudio, atque lætitiâ exceptæ sunt. Eodem ipsemet post duos dies perueni, atque vt rem totam audiu, Indam ad me accersiri petij, quæ statura quidem corporis plane me superior erat, aspectu honesto, atque pudico, facie illi maxime similis, quæ sanctæ Matris Theresiæ depicta vulgo circumfertur, grandioribus oculis, capillisque vsque ad scolum pendentibus.

Q V A M maximas eidem pro beneficio in Hispanam illam collato, gratias egi; Hispanosque omnes gratissimi animi pro eodem signa daturos, & me omnium maxime, veluti parentem amantissimum, præsto eidem omnibus in rebus futurum, recepi. Adicci breui fore, vt pace inter Silenses omnes Indos, atque Hispanos constituta, ad patriam, parentes, consanguineosque suos incolumis reuerteretur; Deumque Opt. Creatorem omnium, ac Dominum, qui è cælis, quæcumque apud nos

nos fiunt, clarissime intuetur, pro illo pietatis, charitatis, & misericordiae opere, maximis illam, prorsusque celestibus beneficijs esse cumulaturum. Primum autem beneficium hoc esse, quod me nimirum offendisset, à quo, & quisnam Præpotens huiusmodi Deus esset, & quæ ad ipsi placendum, æternamque vitam consequendam essent necessaria, edoceret. Petij num liberet sibi me de his rebus dicentem audire, an vero id in aliud tempus differri? Neque enim alio tunc ipsam consilio, aut mente alloquutus fueram, quam ut tantam pro collato in Christianam feminam beneficio, gratiam haberem, quantam maximam meus animus capere posset.

FORSITAN, respondit illa, quia me etiam Præpotens iste Deus maximo amore prosequitur, me isti feminæ adiunxit, te ut Patrem offenderem, à quo ista edocerer, quæ ipsa prorsus ignoro. Nunc igitur, quæcumque tibi placuerint, eadem mihi dicito; si enim feminæ huius causa patriam, Parentes, & consanguineos deserui; ipsam quidem matris, atque sororis, te vero Patris amantissimi loco ducam. Horam in vesperum diximus, Indamque tandem in Creatoris sui, ac perfectionum ipsius cognitionem perduxi. Omnia illa adeo bene, breviterque percepit, ut satis mirari non possem: Insequenti die horæ unius spacio, nodis octo in capillis suis confectis, Dominicam orationem didicit; vesperi vero, alijs etiam similibus quinque nodis, salutationem Angelicam; proximo consequenti die multo adhuc facilius Symbolum didicit; quia, licet absque ordine aliquo, præcipua tamen, vel potius omnia iam illius capita, ex præcedenti priuato colloquio memoriter tenebat; ita, ut
Mariæ

Marix illi nomine imposito (quoniam sic Inde placuit) quarto ipsam die , cælestis lauacri aqua consperferim, præmissa tamen prius maxima quadam præteritorum scelerum detestatione, doloreque incredibili ; nec non dulcissimo quodam, suauissimoque colloquio, quo Deo Opt. & Max. pro tanto , ac tam singulari beneficio gratissimi cuiusdam animi signa præbuit.

P H I L I P P I N Æ
I N S V L Æ.

IN hæc Vice-prouincia numerantur è Societate octoginta sex, triginta sex Sacerdotes; Scholastici septemdecim; Coadiutores viginti tres; No-uitij decé. Hi omnes habitant in duobus collegijs, & sex Residentijs, Manilæ in Collegio quinquaginta. In Residentia Antipolana quinque. In Silana duo; In Collegio Zebuano sex. In Residentia Dulachiana totidem. In Carigarana idem numerus. In Tinagoniana totidem. In Boholana par numerus. Admissi in Societatem Scholastici duo, Coadiutores quattuor. Mortuus est frater vnus.

C O L L E G I V M
M A N I L E N S E.

CO L L E G I V M hoc omnium officiorum Societatis in his Insulis officina quædam est, quia reuera studijs. Collegium; ministerijs erga Hal-